

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Ἐπόψε θὰ διαλοῖστώ κ' ἐννιά κερὰ θὰ κάψω.
 Τραγούδια καὶ παινέματα σὴν ἀγαπῶ θὰ γράψω.
 Ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ ὡς κάτω στῆς ποδιές της.
 Κορίτσι δὲν εὐρίσκειται νᾶχη τῆς ὁμορφιῆς της.
 Ἄν πῶ γιὰ τὰ μαλλάκια της ὅποῦνε σὰ μετᾶξι
 Ποῦ πᾶσα τρίχα γένηται σαῖτα νὰ με σφάζει.
 Κι' ἂν πῶ καὶ γιὰ τὸ κούτελο ὅποῦνε σὰ φεγγάρι.
 Ποῦ φέγγει μπρὸς εἰς τὸ Χριστὸ καὶ φέγγει τὸ Γεννάρι.
 Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ φρύδια της σπαθιά νε τοῦ πολέμου.
 Ποῦ ὄντας γυρίσω καὶ τὰ δῶ χέρια καὶ πόδια τρέμου.
 Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ μάτια της τὰ σχιζαμυγδαλάτα.
 Ποῦνε ποῦ μέσα κουφωτὰ καὶ ζάχαρι γεμάτα.
 Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὴ μύτη της ὅποῦνε σὰ κοντύλι.
 Ποῦ γράφει ὁ βασιληᾶς χαρτὶ καὶ στέλλει τοῦ Βεζύρη.
 Μ' ἂν πῶ καὶ γιὰ τὰ μάουλα τὰ κοκκινοβαμμένα.
 Γύρου τριγύρου μάλαμα καὶ μέσα κροουσταλένια.
 Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ χεῖλη της τὰ μερτζανοβαμμένα.
 Ποῦ τὰ μερτζανοβάψασι με τοῦ λαγοῦ τὸ γαῖμα.
 Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ δόντια της τὰ πυκνοφυτεμένα.
 Ὁ Ἐρωτας τὰ φύτεψε με πόθο ἓνα κ' ἓνα.
 Μ' ἂν πῶ καὶ γιὰ τὸ σάουνο ὅποῦνε σὰ ποτῆρι.
 Ὅπου κερνᾷ ὁ βασιληᾶς καὶ πέμπει τοῦ Βεζύρη.
 Ποῦχει λαιμὸ σὰ μάρμαρο καὶ χέρια σὰ λαμπάδες
 Ποῦ τὰ κρατοῦ σὴν ἐκκλησιὰ καὶ λειτουργοῦν παπάδες.

Ο ΨΑΡΑΣ

Ἐγῶμαι τοῦ ψαῤᾶ ὁ γυιὸς τοῦ ψαροκνηγάω
Καὶ ῥίγγω τᾶγκιστράκι μου καὶ πιάνω δυὸ κορίτσια
Τὸ ἕνα πλούσιο κ' ἄσκημο τ' ἄλλο φτωχὸ κ' ὄραϊο
Κάμνω νὰ πᾶω στὸ πλούσιο τὸ βροίσκω καὶ κοιμᾶται.
Πᾶω στὸ δόλιο τὸ φτωχὸ τὸ βροίσκω καὶ κεντάει.

Ο ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΣ ΑΕΤΟΣ

Ἄετὸς ἐπέρνα ποταμὸ
Κ' ἐρράγη τῶνα του φτερό.
Ἄετὸς κλαίει καὶ δέρνεται
Κι' ἀνεμομαλλιᾶζεται.
« Πότε θὰ κάμω ἐγὼ φτερό,
Νὰ κυνηγήσω πέρδικα
Νὰ κάμω περδικόπουλα ; »

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Μάνας νίδος ψυχομαχεῖ στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη.
Δὲν ἔχει μίνα νὰ τὸν κλαί' κύρη νὰ τὸν λυπάται.
Οὔτ' ἀδερφή οὔτ' ἀδερφὸ νὰ τὸν μοιρολογᾶται.
Τοῦ λέει ὁ καπετάνιος τοῦ ἀντάμα μὲ τοὺς ναῦτες.
« Για σήκου, σήκου, ναύτη μου, καὶ πρωτοκοιμιτζίη μου.
Νὰ δῆς καιρὸ τὸν ἔχουμε καιρὸ τὸν περπατοῦμε. »
— « Για πιάστε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτσω.
Καὶ δέστε τὸ κεφάλι μου μ' ἕνα ψιλὸ μαντύλι.
Νὰ κοιμπασάρω τὸν καιρὸ νὰ βγοῦμε σὲ λιμάνι.
Βλέπετ' ἐκεῖνο τὸ βουνὸ ποῖχει τὰ δυὸ πιλέρια*.
Ἐκεῖ θὰ πὰ νὰρᾶζουμε νὰ βγοῦμε σὲ λιμάνι.
Νὰ βγοῦν οἱ ναῦτες γιὰ νερὸ κ' ὁ μάγειρας γιὰ ξύλα.

* Τὸ βουνὸ Φιλιέρημος στὰ Τριάντα. Στὴ πλευρά του πρὸς τὴ θάλασσα ἔχει δυὸ σκοπιές· τὴ μιά κοντὰ στὴν ἄλλη ποὺ ἀπὸ μακρὰ φαίνονται οἱ δυὸ πιλέρια = κολῶνες.

Καὶ τὰ μικρὰ μουτσόπουλα τὸ μνήμά μου νὰ νοῖξου.
Καὶ νὰ τὸ νοῖξουνε ψηλὰ κάτω στὸ περθαλάσσι.
Ν' ἀκούω ταραχὴ γιாலὸ καὶ βουητὸ τ' ἄερα
Ν' ἀκούω τὰ ναυτόπουλα νὰ λέν τὸ «ἔγια μόλα».

ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΟΜΙΛΙΕΣ ΜΕ ΤΟΝ RODIN

ΦΙΛΟΙ ΚΥΡΙΟΙ

Τιμὴ μου εἶνε ἡ εὐγενικὴ ἐπιμονή, καλλίτερα ὑπομονή σας στὸ νὰ μου ζητήσετε συνεργασία. Μπορῶ ὥστόσο νὰ σᾶς βεβαιώσω πὼς ἕνα μόνο γράμμα σας μὲ ἤρε στὸ Μεσολόγγι, ἀλλὰ περισπασμοὶ πολλοὶ μέκαμαν νὰ μὴν εἶμαι συνεπὴς στὸ χρέος μου νὰ σᾶς ἀπαντήσω.

Ἡ θύμησις γιὰ μένα τῆς Αἰγύπτου εἶνε θερμὴ καὶ μὲ τὸν πλοῦτο ἀπίστευτο τῆς ζωῆς ὁποῦ μοῦ χάρισε, ἡ πνοὴ τῆς ἐρήμου ἦταν γιὰ μένα πνοὴ ἀτέραντου περιβολιοῦ, καὶ γιὰ τὴν ξάνοιξε μέσα στὸ νοῦ μου μιὰν ἐλπίδα Ἑλληνισμοῦ πραγματικοῦ καὶ ζωικοῦ, ἀληθινὰ ἀνεξάρτητου καὶ ποῦ πὸ γλίγορα σιμώνοντας τὴ ζωὴ κοσμοπολιτικὰ θὰ ξέβγαινε πὸ ἐλεύθερος πὸ θετικὸς, ὀρμητικὸς καὶ ἀληθινός, ἀντίδοτο στὸ ἐπαιτικὸ πνεῦμα ποῦ σκόβει τὰ κεφάλια στὴν ψευτοελεύθερην Ἑλλάδα. Ἐλπίσα, πὼς μιὰ νιότη ποτισμένη ἀπ' τὸν πυρὸ τῆς ἡλιο θάβρισκε ἀφορμὴ καὶ στήριγμα στὴν ἴδια ἐπιθυμία της, μελέτη, ἐνέργειά της νὰ ὑψωθῇ κ' ἐπικρατήσῃ ἀριστοκρατικὰ.

Δὲν ἐγελάστηκα ἀπ' τὸ κέντρο τέτοιας νιότης μοῦ ζητᾶτε σήμερα συνεργασία. Καὶ εἶνε ἀκέραιη ἡ ἐπιθυμία μου ν' ἀπαντήσω. Ἀλλὰ εἶνε τώρα χρόνια (ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀφορμῆς «περιττὴ δίχως τὴν ὀργή»), ὁποῦ ξαναῦρα στὴ σιωπὴ τὸ δρόμο ὁποῦ ὁ νοῦς μου ἐχάραξε στὴ μοῖρα μου. Ἐξαναῦρα στὸ ὕψος καὶ τὴν ἔκτασις ποῦ δίνει στὴ ματιά ἡ ἀπλότητά του, τὴν ἀταίριαστη τὴ σύνθεσις τῆς ζωῆς, τὴν ἰδανικὴ ἀνεξαρτησία ποῦ ἀπορρέει, τὴ γυμνὴ λατρεία τῆς σκέψης καὶ τὴν ἴδια ἀκοίμητη λατρεία θετικῆς δημιουργίας καὶ σὰν ἀπρόσωπης ἐπιρροῆς. Ἡ αὐτόθελη τούτη ἐξομολόγησις θὰ χρησιμὴ νὰ σᾶς ἐξηγήσῃ πὼς θεωρῶ τὴ διασπαρμένη μου συνεργασία, σὰν ὅλως διόλου περιττή.

Μὰ γιὰ νὰ δεχτῆ ἡ εὐκρίνεια τῆς πρόθεσής μου, στοχάζομαι ὄχι ἀνάξιο νὰ σᾶς στείλω, ἀντὶ κομματιασμένη μου προσωπικὴ ἐργασία, μιὰ ἀπ' τὶς ὀμιλίαις μου μὲ τὸ Rodin. Ἡ σκέψις τοῦ ὑψηλοῦ τεχνίτη, ἐλπίζω πὼς θόντισιαθμίσις στὴν εὐαρέσκειά σας τὴ δικαιολογημένη ἄρνησί μου. Γραμμένη βιαστικὰ ὅσο καὶ πιστά, ἄς μοῦ συγχωρηθῇ, ἂν γραφῆ σὰ μιὰ συνέχεια τῆς ἐπιτολιῆς μου.

Στὴν ἀρχή, ἂν κ' ἡ οἰκογένειά μου ἔμεινε στὸ Ἴδιο σπῆτι* ὅπου τώρα ἀκόμα κάθεται ὁ τεχνίτης καὶ συχνὰ τὸν ἐβλεπε, ἐγὼ μένοντας τότε στὸ Fontainebleau δὲ φρόντισα νὰ ὠφεληθῶ ἀπ' τὴ γνωριμιά του. «Ἡ

* Hôtel Biron, 77, Rue de Varannes.

εὐκαιρία» μου ἦτανε καὶ εἶνε πάντα ἀδιάφορη. Ἀργότερα πολὺ, ὅταν ἡ κούρασή μου μέφερε νὰ δροσισθῶ σὲ μιὰ πηγὴ, ὁ μεγάλος καὶ γαλήνιος γέροντας δὲν ἄφησε νὰ δεῖξῃ, τραβηγμένος στὴ σιωπὴ του μιὰ συμπάθεια γιὰ τὸ ἄτομό μου. Τὸ σπῖτι αὐτό, ἀπ' ὅπου πιά εἶχε φύγει ἡ οἰκογένειά μου, γνωστὸ μὲ τὸνομα Hôtel Biron εἶνε παλιὸ παλάτι μένα κῆπο ἀπέραντο ποῦ πνίγει σὺν ἀπὸ μαγεία τῆ βοῆ τοῦ Παρισιοῦ.

Ἡ δούκισσα Choiseul, ἡ μεγάλης αὐταπάραξης αὐτὴ γυναῖκα καὶ ποῦ θάξιζε ξεχωριστὲς σελίδες γιὰ τὴν ἐπιρροὴν ὅπου εἶχε στὴν τελευταία δράσῃ τοῦ Rodin, ποῦ στὰ μεγαλόφωτα ὕστερά του χρόνια θάσβηνε ἂν δὲν ἐθρεφε μὲ τὴν ἀγούπνια της καὶ τὸ ἔργο του καὶ τὴν ὑγεία του δὲν ἐβάσταε μὲ τῆς δικῆς της τῆ φθορὰ (ἐφτὰ χρόνια ἔλεγ' ἡ ἴδια ἐμὲ καὶ τῆς γυναίκας μου οὔτε μιὰ μέρα πῶλειψε ἀπὸ τὸ πλευρό του) εἰδοποιούσε πῶς θὰ μὲ περιέμενε ὁ Rodin κάτσιο ἀπομεσήμερο Παρασκευῆς, δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς.

Ὁ ὥραϊος γέροντας κοιμένος σὲνα βράχο θέλησης σὺν τὰ ἔργα του, μ' ἐδέχτηκε μ' ὄλη του τὴν γλύκα καὶ τὴν προσοχὴ ποῦ βάνουν τὰ σοφὰ γεράματα σὲ ὅ,τι καὶ μ' ὅ,τι κοινοῦν. Δὲν ἐπιμένω ἐδῶ στὸ φυσικὸ του. Εἶνε γνωστὸ. Τονὲ φωτίζει ἡ εὐγένεια τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἄλλο τόσο ἡ χιονάτη ἀσπράδα τῶν πυκνῶν μαλλιῶν καὶ τῆς μακρυῆς γενειάδας. Ἔχει ἕναν τρόπο ξαφνικὸ ποῦ ἀνοίγονται τὰ μάτια του, σκυμένα τὴν περσύτερη ὥρα, ὄχι μεγάλα, ἀστραφτερά καὶ γαλανά.

Μὲ βῆμα γλιγορο σιωπηλὸ καὶ σταθερὸ ἀνοιξε τὴ θύρα μέμπασε στὸ ἀτελιέ του καὶ μὲ σταμάτησε μπροστὰ σὲ μιὰ μικροῦλα μάσκα βαλμένη ἀπάνω σὲνα στιλοβάτη σκεπασμένο μὲ προσκέφαλο μεταξωτό, ὁμοιο παληὸ κέντημα Βυζαντινὸ, μοσχομένη σὲ βαθιὰν ἀνάπαση καὶ χρωματισμένη στὰ μάτια καὶ στὸ πρόσωπο μένα πολὺ ἀλαφρὸ χρῶμα ζωῆς.

— Κυττάξτε λίγο τὸ κεφαλάκι αὐτὸ μου εἶπε. Δὲν εἶνε σὰ μιὰ μικροῦλα ἄγια περασμένου αἰῶνα, ὁμοιο γλυκιά; εἶνε ἡ Χανακό, ἡ Γιαπονεζα ἠθοποιός.

— Θὰ τὸ μάντενα, εἶπα, τὴν εἶδα πέρσει, ὅταν ἔλαιζε στὴ Ρώμη. Καὶ θυμῆθηκα καλὰ τὴν πρώτη ἐντύπωσή μου ἀπὸ τὸ παιζιμο καὶ τὸ ἄτομό της, καθὼς τὴν εἶχα τότε ξεμολογηθῆ σὲ κάλιο σπάνιον Ἕλληνα. «Ἡ σκηνὴ φαίνεται μαζί της ὡσὰ διάφανο κλουβί. Σ' ὅλα της ἡ χάρη, ἡ ἀλαφρότητα, θύλεες ἡ λιτότη τοῦ πουλιοῦ. Δὲν εἶδα τίποτε ποτὲ ὁμοιο στὴν Εὐρωπαϊκὴ σκηνὴ ἅμα ὑποκρίνεται τὸ θάνατο. Ναί, ναί, ὁμοιο ψυχομάχημα πουλιοῦ. Κὴ χαρὰ της δὲν εἶνε σὰ νὰ πηδαίει ἀπὸ στεφάνι σὲ στεφάνι;»

Ὁ Rodin μάφηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ καθὼς ἐκύταζε τὴν Χανακό. Στὸ προσωπάκι της ἀνάτηνε ὁμοιο μὲ τὸ φῶς στὰ πρόσωπα τῶν πεθαμένων, τὸ γαλήνιο Βουδικὸ χαμόγελο. Τόση εἶν' ἡ τέχνη αὐτοῦ τοῦ κορματιοῦ.

Ὁ τεχνίτης ξανάφηκε ὡστόσο γλιγορα σιμά μου κέστρεψε τὴν προσοχὴ μου ἄλλο του ἔργο, ποῦ δὲν εἶδα γιὰτὶ ἀκόμα ἐπρόσεχα στὸ πρώτο.

— Κυττάχτε αὐτὸ μου λέει εἶνε ἡ Ἑλλάδα ποῦ κραταίει τὸν Παρθενῶνα.

Ἔνα κεφάλι δυνατὸ, μὲ ἀλύγιστο πλατὺ λαιμὸ καὶ τὰ μαλλιά ὅλα σηκωμένα γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπο καὶ τὸν ἀχγένα, κρατοῦσε τὸ ναὸ, ὁμοιο καθὼς κρατοῦνε ἀνηφορίζοντας οἱ δυνατὲς χωριάτισσες τὰ γεμιστὰ λαγίγια. Τὰ πυκνὰ μαλλιά ἐβουλιάζανε γύρω στὴ βάση ἀπὸ τὸ βάρος του.

Τὸ πρόσεχα εἶδε τίποτε στὰ μάτια μου; — Ἴσως εἶνε καὶ πλάνη μου εἶπ' ὁ Rodin.

Ἀπόφυγα νὰ ξεσκεπᾶσω τὴν ἐντύπωσή μου. — Πιὰ ἐποζάρισε γιὰ τοῦτο τὸ κεφάλι; Ἐρώτησα.

— Μιὰ Ἰταλίδα.

Ἐσκέφτηκα τὴν αἰῶνια πλάνη (τὸ κομπολόι τῶν μεγάλων ὀνομάτων στὸ σημεῖον αὐτὸ ἐγλίστραε ἄφοβα στὰ δάχτυλά μου) ὅσων εἶδανε στὴ Ρώμη μόνο τὴν Ἑλλάδα. Ὅστόσο δὲ μπορῶ νὰ πῶ καθόλου πῶς γελάστηκε στὴ καθαρότητα τοῦ τύπου τοῦ μεσημβρινοῦ. Ὁ κάμπος της Ρώμης μου τὴν εἶχε φανερώσει καθὼς κ' οἱ Ἰταλικὲς ἀκτές. Ἄλλ' ἦταν ἡ ἴδια πάντα πλάνη. Καὶ θυμῆθηκα ὡς καὶ τὸ μεγάλο Γκαίτε ὅπου ἀγνάμιζε ἀγάλματα Ρωμαϊκὰ γιὰ Ἑλληνικὰ, μῦλο ποῦ μιὰ κρυφὴ ἀνησυχία τῶλεγε πῶς τὰ χωρίζει ἄβυσσος καὶ μῦλο ποῦ ἀναγνώριζε στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀδυναμία νὰ τὴ διαβῆ.

Ὅστόσο ἐθαύμασα τὴν ἀρετὴ ποῦ εἶν' ὀλοφάνερη σ' αὐτὸ του τὸ ἔργο ὅπως καὶ στὰλλα, τὴ veracité. Τὸ μάρμαρο ἦτανε δέρμα θερμὸ καὶ μιὰ σκιὰ στὰ μάτια ἦταν ἀληθινὰ ἡ μαύρη ματιὰ τῆς Ἰταλίδας.

Γιατὸ τοῦ εἶπα.

— Εὐτυχημένη ἔπρεπε νὰ λογιζέται ἡ Ἑλλάδα, ἂν εἶχε ἀπὸ τὰ χέρια σας ἕνα κομμάτι σὺν καὶαυτό.

— Μπορεῖ. Μόνον ἡ Ἑλλάδα ἀπάντησε, κινῶντας σύγχρονα τὸ χέρι του ὡσὰν νὰ εἰκόνιζε τὴ σκέψη του, διώχνει ἀπὸ δίπλα της ὅ,τι δὲν εἶνε τέλειο.

— Ἡ Ἑλλάδα ὅπως εἶνε ἔχει μίαν οὐσιαστικώτατη ἀνάγκη. Νὰ γνωρίσῃ τὸ δεσμὸ ἀπ' τὰ νέα στὰ αἰῶνια ἔργα.

Μὲ τὸ ὕφος τῆς τέχνης σας, ὅσο μακρὰ καὶν εἶνε ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ μορφὴ ὁ δεσμὸς αὐτὸς εἶνε φανερός.

Τότε μὲ ρώτησε πῶς ζοῦνε στὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ πάντων στὴν Ἀθήνα.

— Τοῦ εἶπα ὅ,τι ἔπρεπε, προτάσσοντας τὴν τίμα ἐλπίδα. Ὅστόσο ἐπρόσθεσα ἡ Ἀθήνα κολακεύεται νὰ γίνῃ Παριζιάνη. Ἐπιτόλαιη αὐταρέσκεια, γιὰτὶ τὸ Παρίσι... ἐσταμάτησα φοβούμενος μὴν ἐπροχώρησα πολὺ. Ἄλλὰ μῶδινε τὸ θάρρος ἡ τετράγωνη θωρακὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ διαύγεια τῶν ματιῶν καὶ τὰ γερά χιονάτα του μαλλιά.

— Ἀκολουθήστε μου εἶπε, ἡ σὰς τὸ λέω ἐγὼ. Γιατὶ τὸ Παρίσι δὲν ἔχει τίποτα μὰ τίποτα ποῦ σήμερα νὰξίξῃ νὰν τοῦ μιμηθῆ. Στὸν αἰῶνα μας δὲν ἔνωσε ἀπὸ τέχνη τίποτα μὰ τίποτα. Ἐμεινε μιὰ θρησκεία τοῦ γουστο κέφυγε καὶαυτό.

Τοῦ εἶπα μὲ πεποιθήση.

— Τὸ Παρίσι εἶνε καλὸ, ἀφοῦ ἐσεῖς εἶστε στὸ Παρίσι.

— Μπορεῖ ἀπάντησε χαμογελῶντας. Ἄλλὰ δὲν κάνει τὴν ἀνοιξὴ ἕνα χελιδόνι.

— Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πῶς καθέννας μέσα του ἐρμηνεύει μιὰ ἐποχὴ. Γιὰ μιὰ ψυχὴ βαθιὰ φτάνει ἕνα χελιδόνι.

— Καλὰ εἶπαμένο, μοῦπε. Τώρα ἰδέστε καὶ μιὰ ἐξαίρεση στὴν ἐργασία μου.

Μῶδειξε ἕνα λιοντάρι σκαλιστὸ στὸ μάρμαρο, μὲ μέτριον σχῆμα. Τεντωμένο στὸ χῶμα ποῦ πατοῦσε, ὕψωνε τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι μὲ τὸ στόμα ὀλάνοιχτο ὡς τὸ φάρυγγα σὰ νὰ ἐρουάζόντανε ἀλλὰ χωρὶς ὀργή.

Μιά παράξενη γλύκα έμαζεύονταν σ'α μισοκλεισμένα μάτια και στὸ ἀνατριχιασμένο ρύγχος του.

— Εἶνε τὸ λιοντάρι ἄμα καλεῖ τὸ θηλυκὸ στὴ Ζουγκλα.—Εἶνε τὸ μόνο ζῶον ὁπῶκαμα ποτέ.

— Ἔνα εἶπα κ' ἐγὼ γελῶντας, ἀλλὰ λέοντα.

Ἀπὸ κεῖ βγήκαμε στὸν κήπο μῶλο ποῦ ψυχάλιζε σιγά-σιγά. Δίπλα σὲ κἀτι φάθινες καρέκλες, ἦτανε μὲ μιὰ λεπτὴ ἀλλὰ δυνατὴ ἄλλουσιδα δεμένο ἕνα σκυλλί. Ὁ Rodin σίμωσε καὶ τὸ χἀιδεψε τὸ σίμωσα καὶ γῶ.

— Παράξενο εἶπε πῶς δὲ σᾶς γαυγίζει. Γροῖζει τρομερὰ ὄπιον μὲ πλησιάση.

Ἦταν ἕνα σκυλλί τῶν στεπῶν ποῦ ἡ Τσαρίνα ἐχόρισε σὲ κἀπιον καὶ κεινος στὸ Rodin.

Ἐπροσπεράσαμε καὶ στὴν πρόταση τοῦ τεχνίτη ἀρχίσαμε νὰ τριγυρίζομε στὸν κήπο μπρὸς στὸ ἀτελιέ.

— Ἐπιτρέψτε τοῦπα κἀτι νὰ ρωτήσω. Ἐξω ἀπ' τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς φυλῆς πιά φυλὴ ἢ πιά ἐποχὴ στοχάζεστε νὰ φτάνη στὴν Ἑλληνικὴ ἐκδήλωσι τῆς τέχνης.

— Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη εἶνε ἀσύλληπτη. Ἀλλὰ γιὰ μὲ συχνὰ ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη ἔχει τόσο βαθιά, ἐπιστήμη τῶν plans ὅσο ἡ Ἑλληνικὴ.

Τοῦ εἶπα πῶς δὲ θάμωνα σὲ θέση νὰ τὸ ξέρω ἀλλὰ πῶς ἦτανε γιὰ μένα μιὰ ἀποκάλυψη τὸ ἄγαλμα τοῦ Ραμισῆ II ποῦ εἶδα τὸ χειμῶνα στὸ μουσεῖο τοῦ Τορίνου. Ἀλλὰ γιὰ τὸ εἶπα δὲν ἦρθατε ποτέ σας στὴν Ἑλλάδα; Ἄν ξέρατε πόσο εἶνε δολοφόννα τὰ moulages τοῦ Λούβρου! Ὅταν στοχάζομαι τι αἰσθάνθηκα ὅταν εἶδα τὸ ἔκμαγειο τοῦ ἠνιόχου τῶν Δελφῶν! Μπορῶ νὰ πιστέψω maître, στὴν ἀνάγκη, πῶς κἀτι μπορεῖ νὰ κρατήση μιὰ μετάφραση ἀπὸ ἕνα ἔργο οὐσιαστικό. Ἀλλὰ ἡ ὕλη δὲν μεταφράζεται. Δὲν σᾶς φαίνεται παράδοξο πῶς ὁ Ἑρμῆς μὲ ἀγανακτεῖ τόσο στὸ ἔκμαγειο ὅσο μὲ δεσμεύει μπρὸς στὸ διάφανο ἄγαλμα; Γιὰ μένα εἶνε ἀσυμπλήρωτη ἄβυσσος.

— Ἡ ἐπιθυμία μου νάρθω στὴν Ἑλλάδα εἶνε παντοτινὴ, παντοτινὴ.

Καὶ στὸ νοῦ του πάλι ἐγύρισε ἡ Ρώμη ὅπου εἶχε μείνει τὸ χειμῶνα.

— Ἡ Ρώμη πῶς σᾶς φαίνεται μὲ ρώτησεν.

— Ὁ τόπος τῆς συγκέντρωσης. Καὶ κεινοὶ ποῦ δὲν εἶνε καμωμένοι νὰ μποῦν στὸν ἑαυτὸ τους, στὴ Ρώμη βρίσκονται ἀναγκασμένοι καὶ ὑποτάσσονται.

— Καλοεπωμένο μῶδε. Εἶνε καὶ δική μου ἐντύπωση: ὑποτάσσονται.

Ἡ ψυχάλα ἄρχισε νὰ δυναμώνη καὶ ὁ Rodin ἔβηχε λιγάκι.

— Καλλίτερα νὰ μπῆτε μέσα γιὰ τὴ βήχετε.

Μπαίνοντας ἐξακολουθήσαμε τὴν ὁμιλίαν μας γιὰ τὴ Ρώμη. Ἐσταματήσαμε στὸ ἀτελιέ μπρὸς στὸ κεφάλι κἀπιον μουσικοῦ. Ἡ ὄψη εἶνε γυρισμένη ἀληθινὰ σὲ κἀπιον ἄκουσμα ἔμπνευσης καὶ οἱ ἦχοι φαίνεται νὰ πέφτουν σ' ὄλη τὴν εὐδαιμονίαν τῆς, ὅπως ἔπεφτε λιγάκι πρὶν στίς ὄφες μας ἡ ἀγαλινὴ βροχὴ. Λούζεται ἀληθινὰ στὴν ἁρμονίαν καὶ μῶλα αὐτὰ ἀληθινὸ, πραγματικό. Καὶ ἡ βάση τοῦ λαμποῦ σκαλισμένη, καθὼς δόνησι χορδῆς σ' ἕνα πυκνὸ καὶ γλήγορο κυματισμό. Τὸ ὑλικὸ ἐξαιρετικό. Τὸ φωτεινότερο ἴσως μάρμαρο ἀπ' ὅσα εἶνε ἐκεῖ μέσα δουλεμένα.

Κιὸπως λέει ὁ κ. Καβάφης σ' ὄρατο τοῦ ποίημα «Τυανεὺς γλύπτης»

ὁ μεγάλος γλύπτης μοῦ ὁμολόγησε πῶς τὸ δούλεψε μ' ἀγάπην ἐξαιρετικὴν.

Ἀλλὰ καιρὸς νὰ διακόψω ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν μου. Συμπαθὴς φίλος σας, μοῦ ὑπεθύμισε πῶς τέλος πάντων ἔπρεπε νὰ στείλω κἀτι καὶ τὸν εὐχαριστῶ. Τολμῶ ὁμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι αὐριο ταξιδεύω. Καὶ ὅτι χωρὶς καμμιὰ pretention ἔγραψα ὅ,τι ἔγραψα, ἐνῶ ἀρχίζει γύρω μου ἡδη νὰ χαράζει. Τὰ σπουργίτια τοῦ Παρισιοῦ δαιμονίζονται ἐξω ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρό μου.

Εἶνε ἡ αὐγὴ. Ὅταν δὲν σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι πρέπει νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ὡστόσο σᾶς ὑπόσχομαι νὰ στείλω ἀργότερα συνέχειαν τῶν ὁμιλιῶν καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἕνας-ἕνας νὰ δεχτῆ τὸ χεροσφιξιμὸ μου.

ΠΑΡΙΣΙ 18 ΤΟΥ ΜΑΗ 1912

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΑΛΚΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

Γιατὶ δὲν τὸν φαντάζεσαι ποῦ ἀνέβη
Νὰ ψάλλῃ σ' ἄλλη γῆ μ' ἀγγέλου λύρα
Τὸ τραγοῦδι, τρισεύγενή σου κλήρα,
Ποῦ τ' ἄχτια κάθε ζήσης εἰρηνεύει;
Σ' ὄλο τ' ἄπειρο μ' ἄγρια βασιλεύει
Μέδουσας κεφαλὴ πᾶνοπλη Μοῖρα
Στῆς πίκρας τὴν πεντάμαυρη πλημμύρα
Μόνη ἢ ὁμορφιά γιὰ λίγο ἀντιπαλαίβει.
Καὶ—ὦ μυστήριον—καθὼς διαβαίνει ἀπ' ἄστρα
Σ' ἄστρα φῶς, ζέστα, δύναμη μαγνήτη,
Μὲς τὴ μενεξεδένια οὐράνια πάστρα,
Μὲ μάτια τῆς ψυχῆς, σ' ἄλλο πλανήτη
Νὰ κατεβαίνῃ φεγγοστάλαχτ' εἶδα
(Γιατὶ τὸν κλαῖς;) σὰν ἁρμονίας ἀχτίδα.

ΜΑΗΣ 1898

Μ.

ΗΡΩΔΗΣ ΑΤΤΙΚΟΣ

Ἄ τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ τί δόξα εἶν' αὐτή.

Ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Σελευκείας, ἀπ' τοὺς καλοὺς μας σοφιστάς,
φθάνοντας στὰς Ἀθήνας νὰ δμυλῆσει,

βρίσκει τὴν πόλιν ἄδεια, ἐπειδὴ ὁ Ἡρώδης
ἦταν στὴν ἐξοχή. Κ' ἡ νεολαία
ὄλη τὸν ἀκολούθησεν ἐκεῖ νὰ τὸν ἀκούει.
Ὁ σοφιστὴς Ἀλέξανδρος λοιπὸν
γράφει πρὸς τὸν Ἡρώδη ἐπιστολή,
καὶ τὸν παρακαλεῖ τοὺς Ἕλληνας νὰ στεῖλει.
Ὁ δὲ λεπτὸς Ἡρώδης ἀπαντᾷ εὐθύς,
«Ἐρχομαι μὲ τοὺς Ἕλληνας μαζὺ κ' ἐγώ.»—

Πόσα παιδιά στὴν Ἀλεξάνδρεια τώρα,
στὴν Ἀντιόχεια, ἢ στὴν Βηρυτὸ
(οἱ ρήτορες τοῦ οἱ αὐριανοὶ ποῦ ἐτοιμάζει ὁ ἑλληνισμός),
ὅταν μαζεύνονται στὰ ἐκλεκτὰ τραπέζια
ποῦ πότε ἡ ὁμιλία εἶναι γιὰ τὰ ὠραῖα σοφιστικά,
καὶ πότε γιὰ τὰ ἐρωτικά τῶν τὰ ἐξαίσια,
ἔξαφν' ἀφηρημένα σιωποῦν.
Ἄγγιχτα τὰ ποτήρια ἀφίνουε κοντὰ τῶν,
καὶ συλλογίζονται τὴν τύχη τοῦ Ἡρώδη—
ποιοὺς ἄλλος σοφιστὴς τ' ἀξιόθηκεν αὐτά;—
κατὰ ποῦ θέλει καὶ κατὰ ποῦ κáμνει
οἱ Ἕλληνες (οἱ Ἕλληνες!) νὰ τὸν ἀκολουθοῦν,
μῆτε νὰ κρίνουν ἢ νὰ συζητοῦν,
μῆτε νὰ ἐκλέγουν πιά, ν' ἀκολουθοῦνε μόνο.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΙΚΗΜΕΝΟΥ

ΤΟΥ ΑΚΡΙΒΟΥ Κ' ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΜΟΥ ΦΙΛΟΥ
ΠΟΙΗΤΗ ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ χαμένη
Σ' ἓνα ἀκύμαντο πέλαγο, νεκρό.

Βουβὰ καὶ σκοτεινὰ τὰ μαῦρά της παλάτια
Τὰ ἐρημωμένα,
Μὲ τὰ βαρεῖα παραθυρόφυλλα κλειστὰ γιὰ πάντα,
Θλίβουν μ' ἥσκιους ψυχροὺς τὰ κοιμισμένα τὰ κανάλια,

Ποῦ δὲ θεν' αὐλακώσουν πλέον, ποτὲς—ποτὲς,
Γόντολες τῆς χαρᾶς, τοῦ ἔρωτα γόντολες,
Μῆτε ἀπ' τὸν ἀνεξύπνητο τὸν ὕπνο
Θὰ κρᾶζουν ἀπαλόχορδες κιθάρες
Βαθυοὺς ἀντίλαλους, σὰν ἄλλοτε,
Κάτου ἀπ' τὰ τόξα τῶν θλιμμένων γεφυριῶν.

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ χαμένη
Σ' ἓνα ἀπέραντο πέλαγο, νεκρό.

Κάτου ἀπὸ μακρυνούς, νοσταλγικοὺς ὁρίζοντες
Ἐγειρε κάποιο δεῖλι ξεχασμένο
Σὲ λήθαργου θανατεροῦ τὴν κλίνη ὁ Ἥλιος·
Καὶ σέρνοντας ἀπέλπιδη, σὲ στήθη βαρुकύμαντα,
Χεῖμαρρο ὀλόχρυσων μαλλιῶν ἡ Δύση
Τὰ φωτεινὰ τῆς ρόδα, τ' ἀπαλότρεμα,
Ξεφύλλισε γιὰ πάντα...
Κι' ἀπλώθη ὀλόγυρα τὸ αἰώνιο βράδυ,
Τὸ ἀφεγγο, τὸ ἄναστρο, τὸ στεῖρο βράδυ
Ποῦ δὲ μηνάει τὴ νέαν Αὐγή.

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ ποῦ ἀποκοιμήθη
Σ' ὕπνου ἀνοείρευτου τὰ κρύα τὰ βύθη.

Ἐνας ἥσκιος ποῦ μοῦ μοιάζει πλανιέται
Στ' ἄφωτα μάκρη τῶν διαδρομῶν
Τοῦ Δουκικοῦ τοῦ παλατιοῦ
Τὸν κυβερνήτη Δόγη καρτερῶντας,
Τὸ Λογισμό, ποῦ δὲ θὰ ξαναρθῆ,
Γιατὶ ἔρριξε τὴν ἀρρεβῶνα στὸ νεκρὸ τὸ πέλαγο
Καὶ τὴ βαρεῖα κορῶνα του στ' ἀκίνητα νερὰ
Κ' ἐχάθη στὸ μυστήριο τῶν βαθύτατων κρυπτῶν
Ποῦ τὰ κλειδιά τους πῆρε ἡ Λήθη.

Πέρα, σὲ ξένους, μακρυνοὺς ὁρίζοντες
Δειλὲς κι' ἀδύναμες σταμάτησαν οἱ ὥρες
Διπλώνοντας τ' ἀκούραστα φτερὰ
Γιατ' εἶδαν μέσ' στὰ σκότη τὴ γιγάντια

Σκιὰ τῆς Αἰωνιότητος μπροστά τους πυργωμένη
Μὲ τὸ αὐστηρὸ τὸ δάχτυλο τῆς προσταγῆς στὸ στόμα·
Κ' εἶνε μιὰ θλίψη ὀλόγυρα ἀπλωμένη,
Νοσταλγική, σὰν τὸ στεφάνι, πὸν ἀλησημονημένο
Τρόπαιο μιᾶς θρυλικῆς πρωτομαγιάς,
Μαράθηκε ἀπὸ χρόνια στὸ μπαλκόνι
Τοῦ ἔρμου κλειστοῦ σπιτιοῦ, πὸν τὸ ἀρηγήσαν
᾽Ὡς καὶ τὰ χελιδόνια κι' ὄλο ρέβει
Τὸ Μάη προσμένοντας, πὸν δὲ θὰ ξαναρθῆ.

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ χαμένη
Σ' ἄβυθο πέλαγο, μαρμαρωμένο, νεκρικό.

Κάποιες ὄρες στὸ σκοτάδι προβαίνει
Κι' ἀρμενίζει ἀνοιχτὰ λευκὸ καράβι —
Νύχτιο φάντασμα ἀχνόφωτο καὶ διάφανο·
Ποιὸς ἀγέρας φουσκώνει τὰ παννιά του
Στὸ ἀρρυνίδωτο πέλαο τοῦ θανάτου; —
Καὶ στὴν πλώρη του ὀμπρός, σ' ἄσκεπο φέρετρο,
Μὲ τὰ χεῖλη σφιγμένα σ' ἀδύναμο πείσμα
Μὲ τὰ μάτια κλειστὰ καὶ μὲ χέρια πὸν σφίγγουν
Στὰ στήθη τὰ ψυχρὰ τὸ μάταιο πλέον σπαθί του,
Βαρυκοιμάται ὁ νικημένος κυνηγὸς τοῦ ᾽Ονειροῦ
Κ' εἶμ' ἐγὼ — ... κ' εἶμ' ἐγὼ ...

Στοῦ παλατιοῦ τοῦ Δουκινοῦ τὸν πιὸ ἀψηλὸ τὸν πύργο
Τότες προβάλλει ὁ ἥσκιος πὸν μοῦ μοιάζει,
Πὸν μοιάζει τοῦ νεκροῦ ταξιδευτή,
Κι' ἀτέλειδος τὰ κουρασμένα χέρια ἀπλώνει
Σ' ἄφωνη καὶ βαρειά λαχτάρα·
Μὰ τοῦ κάκου προσμένει ἀργοδιαβαίνει
Τὸ μυστικὸ τὸ πλοῖο, πὸν δὲ φλοισβίζει
Στὴν πλώρη του ὁ ἀφρός, μηδὲ ἀνλακώνει
Τὸ πέλαγο ξοπίσω του ἡ ἀνάμνηση
Καὶ σβύεται στὰ σκοτάδια καὶ στὰ μάζρη.

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ χαμένη...

Τῆς δύναμης τὰ μπρούντζινα λιοντάρια
Δὲν εἶν' γραφτὸ ν' ἀνατινάξουνε τὴν πλούσια χήτη
Μὲ μούγκρισμα χαρᾶς· σιωποῦν γιὰ πάντα
Κάτου ἀπ' τοὺς θόλους τοὺς ψηλοὺς τ' ἀρμόνια
Τῆς πίστεως κ' ἡ ἀδάμαστη τῶν πύργων περηφάνεια
Στὸ αἰώνιο βράδυ τώρα ἔχει σβυστῆ.

Ἐνας ἥσκιος πὸν μοῦ μοιάζει πλανιέται,
Κατάδικος τῆς Μοίρας, κάτου ἀπ' τὴν καμάρες
Τοῦ πικροῦ γεφυριοῦ τῶν στεναγμῶν,
Φουρτούνα ἡ χαλασμὸ μάταια προσμένοντας
Τὰ βουβὰ τὰ νερὰ νὰ συνταράξῃ,
Ἦ νὰ γκρεμίση στὸ βυθὸ τὴν πολιτεία τὴν ἔρημη.

Εἶν' ἡ ψυχὴ μου Βενετιὰ χαμένη
Πὸν μήτε καὶ τὸ θάνατο προσμένει.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ἈΠΟ ΤΑ ΒΑΛΣΑΜΑ

Η ΔΟΝΙΣΤΗΣ

Εἶμαι μεγάλος, ἀτσαλένιος καὶ τρανός.
Τίποτα δὲ λυγίζει ἐμένα·
οὔτε τῆς Μοίρας σκιαζομαι τ' ἀπόκρυφα,
οὔτε μὲ θλίβουνε τὰ περασμένα.

Κ εἶν' ἡ καρδιά μου σιδερόφρακτη κι αὐτή,
ἀγάπης ἔννοια δὲν τὴ φτάνει
κι ἔχω καλύτερα τὴς χίλιες ἀγκαλιές
ἀπὸ τοῦ γάμου τ' ἄχαρο στεφάνι.

Εἶν' ἡ ζωὴ μου σφρῖγος, δύναμη κι ὄρμη,
μόνο τὴν τέχνη μου δουλεύω,
λάτρης ἐγὼ φανατικὸς τῆς Ἑδονῆς
πὸν ἀνάμεσα στὴς ὁμορφιὰς γυρεύω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἐν' ἀπόγειομα ἦρθε τὸ ψαρόπουλο ποῦ πήγαινε στ' Ἄντε-
λικὸ τὰ ψάρια καὶ τὰ βοτάραχα, καὶ μᾶς εἶπε πῶς τοῦπε ὁ βλησι-
διάρης! μᾶς πῶς θὰ νάρθῃ τὸ βράδυ μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ μὲ
τὸ κορίτσι του νὰ καθίσουνε στὸ ἱβάρι δυὸ-τρεῖς μέρες.

Ὅλοι φανήκαμε πῶς χαρήκαμε γι'αὐτό, μὰ ποιὸς ξέρει τί ὁ
καθένας μᾶς σκέφθηκε! Ἐγώ, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, χάρηκα
μὲ τὰ σωστά μου, εἶχα καταντήσῃ νὰ τὴ φοβοῦμαι κάπως τὴ
Νέννω καὶ τὸν ἑαυτὸ μου ἀκόμα, πρὸ πάντων εἰς τὴ μοναξιά. Ὅσο
περισσότερος κόσμος ἦτανε, τόσο περισσότερὴ ἀσφάλεια μοῦ φαι-
νότανε πῶς εἶχα, καὶ ὕστερα ἔτσι βαθεῖα-βαθεῖα στὴν ἰδέα, μέκο-
λάκευε καὶ τοῦτο.

«ποιὸς ξέρει τί μπορεῖ νὰ γίνῃ! μπορεῖ καὶ αὐτὴ νά'ναι ὁμορ-
φη, μπορεῖ νὰ μάγαπῃσῃ, μπορεῖ κ' ἐγώ...»

Παιδί, βλέπεις, ἤμουνα ἐκεῖ εἶναι ἄνδρες καὶ κάνουν τέτοιες
σκέψεις. Μὰ κῦτταζε νὰ μὴ δεῖξω τίποτε ἔτσι νόμισα τοῦλάχιστον,
πῶς ἔκρουσα ἀπ' ὅλους τὴν ἰδέα μου. Μὰ ἐκεῖνη ἦτανε διαβολοκό-
ριτσο, ἔβλεπε καὶ μέσα στὸ μυαλό καὶ μιὰ ὥρα τὸ βράδυ-βράδυ
ποῦ βρεθήκαμε μοναχοί μᾶς σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ νησιοῦ, ἀποκάτω
ἀπὸ μιὰ ἀνθισμένη μυρτιά, γύρισε, μὲ κῦτταζε στὰ μάτια καὶ
μοῦπε μὲ στίχο, ὅπως πάντα.

Τόσ' ἦτανε ἡ ἀγάπη μᾶς, τόσ' ἦταν' ἡ φιλιὰ μᾶς
μιὰ ξένη κ' ἀνεπάλαντεχν ἦταν ἡ χωρισιά μᾶς.

Ἐγύρισα τὰ μοῦτρα μου καὶ δὲν ἐμίλησα μὰ ἐκεῖνη ἦρθε σιμό-
τερα, ἔβαλε τὸ στόμα της κοντὰ στ' αὐτί μου, καὶ ἐξακολούθησε.

Τῆς Χιὸς τὰ περιστέρια
τῆς Σμύρνης τὰ πουλιά
ἦρθανε καὶ μοῦ εἶπαν
τὴ νέα σου φιλιὰ.

— Δὲ σὲ καταλαβαίνω δὲν ξέρεις τί λές, μοῦ φαίνεται εἶπα
μὲ θυμὸ, ποῦ μέκαμε εὐθὺς νὰ μετανιώσω.

Ἐκεῖνη δὲν ἐθύμωσε μὲπιασε ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια, καὶ μοῦ εἶπε.

— Στάσου νὰ ἰδῶ τὰ μάτια σου δὲν ἐχάρηκες ποῦ θάρθῃ ἡ
Ρηνοῦλα;

— Ποιὰ Ρηνοῦλα; δὲν ξέρω τί λές.

— Ἄν δὲν ξέρεις καταλαβαίνεις λέγε χάρηκες ἢ ὄχι; λέγε,
λέγε, λέγε.

Καὶ μοῦ τίναζε τὰ χέρια μὲ δύναμη.

* Ἡ ἀρχὴ στὴ σελίδα 352.

! Βλησιδιάρης ὁ ἔμπορος ποῦ ἀγοράζει ἐργολαβικῶς τὰ προϊόντα τοῦ
ἰχθυοτροφείου.

— Ἀκόμα δὲν τὸν εἶδαμε. Γιάννη τὸν φωνάξαμε τῆς εἶπα.

— Κάμε ὄροκο πῶς δὲ χάρηκες κάμε ντέ, σὰν κοττᾶς.

— Τὶ ὄροκο νὰ κάμω;

— Νὰ σὲ φάῃ ἡ θάλασσα.

— Νὰ μὲ φάῃ εἶπα μὲ τρεμουλιασμένη φωνή μὰ τί, ζη-
λεύεις ἐσύ;

Ξέρεις πόσο σὲ ζηλεύω;
ποῦ ἂν ἦταν δυνατόν
ἤθελα νὰ σὲ φυλάγω
κι' ἀπ' τὸν ἴσκιό σου αὐτόν.

Τότε γιὰ πρώτη φορὰ ἄρχισα νὰ γνωρίζω τί θὰ πῆ ζήλεια,
τί θηρίο ἄγριο τὸν κάνει τὸν ἄνθρωπο καὶ πρὸ πάντων τὴ γυναῖκα.
Τὰ μάτια της ἔβγαναν ἀστραπές, καθὼς μὲ κῦτταζε, ποῦ μέκαμαν
νὰ καταιβάσω τὰ δικὰ μου. Ἀρχίνησα νὰ τρέμω στὰ χέρια της
ὅπως τρέμει τὸ ποντίκι στὰ νύχια τῆς γάτας.

Μὰ τυχερό μου, καὶ τὴ στιγμή ἐκεῖνη ἀκούστηκεν ἡ φωνὴ τοῦ
βλησιδιάρη μᾶς. Δὲν ἤξεραν, καὶ εἶχαν φέρῃ τὸ προιάρι ἐκεῖ
εἶχανε ζυγώση στὰ ρυχὰ καὶ εἶχαν κολλήσῃ ἀπάνω στὴ σαβοῦρα,
καὶ φώναζαν νὰ πάνε νὰ τοὺς βγάλουν.

Τρέξαμε καὶ μεῖς, ἐπήγαν τὰ παιδιὰ μὲ τὴ γαῖτα καὶ τοὺς
πήρανε ὕστερα πελάγωσαν καὶ ξεκόλλησαν τὸ προιάρι.

Ἦτανε ὁ βλησιδιάρης μᾶς ὁ κὸρ-Θανάσης, ἡ γυναῖκα του καὶ
τὸ κορίτσι του ἡ Ρηνοῦλα. Ὁμομορφο κορίτσι ἦτανε, ἄσπρο, παχουλό,
ἀφροῦτο μὰ τί τὸ θέλεις! καὶ τὴ τῶλειπε τῶλειπε ἡ χάρι, τὸ γουστο,
ἡ λάμψη τῶν ματιῶν τῶλειπε ἐκεῖνο ποῦχε ἡ Νέννω καὶ μάγευε
καὶ γήτευε, ὅπως γητεύει τὸ φεῖδι ἐκεῖνον ποῦ θὰ φάῃ.

Ἐμειναν στὸ ἱβάρι δυὸ μέρες καὶ τρεῖς νύχτες τὸ τί τράβηξα
αὐτὲς τὶς μέρες δὲ λέγεται τυραννία σωστή, ὄχι νὰ πῆς. Δὲν
κόταγα νὰ τῆς κάμω μιὰ περιποίησι, νὰ τῆς μιλήσω, νὰ τὴν κν-
τάξω στὰ μοῦτρα. Πάντα γκοῖνια, πάντα παράπονο. Μὲβανε ἡ
ἴδια νὰ κάτσω κοντὰ στὸ ξένο κορίτσι κ' ὕστερα μ' ἀγριοκῦτταζε
ἤθελε νὰ κάνωμε ἐκδρομές, νὰ παγαίνωμε στὰ τζένια, στὰ ἱβάρια,
στὶς πελάδες, καὶ γυρίζαμε μὲ κανγάδες. Εὔρισκε πάντα μιὰ ἀφορ-
μὴ νὰ θυμῶνῃ, νὰ φωνάζῃ, νὰ ἀγριεύῃ, νὰ μοῦ δείχνῃ πῶς μὲ
μισεῖ, πῶς μὲ περιφρονεῖ, πῶς δὲ θέλει νὰ μὲ ξέρῃ.

Καὶ τὰ τραγοῦδια της ὅλα τέτοια ἦτανε αὐτὲς τὶς μέρες.

Γιατί μάκοῦς ποῦ τραγοῦδῶ, θαρρεῖς πῶς σ' ἀγαπᾶω;
σὰ χόρτο σὲ καταπατῶ, σὰν ἄνθος σὲ μαδάω.
Ἡ ἀγάπη σου ἦταν ψεύτικη σὰν τ' Ἀπριλοῦ τὸ χιόνι
π' ἀποβραδὺς τὸ ρίχνει ὁ Θεὸς κ' ὡς τὴν αὐγὴ τὸ λιώνει.

Κι' ἄλλα κ' ἄλλα, ποῦ νὰ στὰ λέω τώρα! Εἶδα κ' ἔπαθα
νὰ περάσουν αὐτὲς οἱ μέρες. Ἄχ! ἄς ἤξερα πῶς θάρχονταν
μέρα ὅλα αὐτὰ τὰ τραγοῦδια νὰ ταιριάζουν σ' αὐτὴ καὶ δὲ θά-
μουνα ἔτσι χαμένος θὰ κῦτταξα ἐγὼ νὰ τὴ σκάσω λίγο. Μὰ ὄχι
τώρα θὰ τῶχα μετανιώσῃ εἶναι τόσο θλιβερή, τόσο δυστυχισμένη!

Τὸ κακόμοιρο τὸ ξένο κορίτσι δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ· βαρέθηκε κῆθελε τὰ φύγουν μὰ ὥρα προτιήτερα. Κάνεις δὲν θὰ μοῦ τὸ βγάλλῃ ἀπὸ τὸ νοῦ πῶς αὐτὴ τὰ εἶχε καταλάβῃ ὅλα· μορεῖ μάλιστα νάβανε μὲ τὸ νοῦ της καὶ περισσότερα παρ' ὅτι ἦτανε· καὶ πῶς θάνατρίγιαζε βέβαια νὰ ξέρῃ πῶς εἴμαστε δυὸ ἀδερφῶν παιδιὰ! Μὰ! χωρὶς ἄλλο τὸ κατάλαβε! Γιατὶ θυμοῦμαι ἓνα βράδν εἶχαμε πάῃ στὸν Προκοπάνιστο, ποῦ ξεκαλοκαίριαζεν ἡ οἰκογένεια τοῦ Σταύρου τοῦ μπακάλη, γιατί εἶχε κι' αὐτὸς νὰ κάμῃ στὸ κίστ. Ἐκεῖ ὅπου καθόμαστε στὸ καλύβι, στὴν κουβέντα ἀπάνω μᾶς εἶπανε οἱ Σταιρέισσες ὅτι ἦτανε ἀρρωστος βαρεῖα ὁ καπετάν-Πιεροῦς· θὰ τὸν ἔχεις ἰδῆ καὶ τοῦ λόου σου ἐκεῖνον τὸ γέρο τὸν καπετάν-Πιεροῦ, ποῦ τὸν ἔχει ὁ καρaboκῆρης τοῦ Προκοπανίστου ἔτσι σὰν ψυχικό· μὰ φορὰ αὐτὸς εἶχε καρὰβια δικὰ του, μὰ ναυάγησε καὶ ἔξετεσε ἐδῶ· ἔχει μιὰ βοροκῆρα χιλιοπαλωμένη καὶ ψαρεῦει μαυτῆ· στὴ χώρα δὲν πάει ποτέ, ὅλο ἐδεκεῖ κάθεται· βοηθάει τοὺς ψαράδες στὸ ξύσιμο, στάλατισμα, τοὺς λέει καληῶρες, καὶ τρώει χάρισμα στὸ ἴβαρι. Ὁ καρaboκῆρης τότε τόσο τὸν λυπόντανε ποῦ τὸν ἄφηνε νὰ ψαρεῦῃ γιὰ λογαριασμό του, ὡς καὶ μὲ ψιλὰ παραγάδια· ποῦ ξέρεις τί κανγάδες γίνονται γιὰ τὰ τὰ ψιλὰ παραγάδια, γιατί σακατεύουν τίς μαρίδες καὶ τὰ κεφάλια.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ καπετάν-Πιεροῦς τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη εἶχε θεομαθῆ· θέρμη ὄχι χώματα, ποῦ ταράζονταν ἡ πελάδα ἀπ' τὸ ριγὶδ ποῦ τοῦρθε· μὰ γερὸ κόκκαλο, σκυλλί, δὲν εἶχε ἀνάγκη.

Ὡς τόσο ἡ Νέννω θέλησε νὰ τοῦ κάμῃ τὸ νοσοκόμο, γιὰ νὰ λυώσῃ, φαίνεται, τίς ἀμαρτίες της· πῆρε λίγο κιννῖνο, τῶφκασε χάπια, καὶ μοῦ λέει κρυφά.

— Πᾶμε νὰ τὸ δώσωμε στὸν καπετάν-Πιεροῦ, ἢ θὰ μείνης μὲ τὴ Ρηνοῦλα;

Αὐτὸ δὰ ἔλειπε!

— Πᾶμε· τῆς λέω.

Ἦτανε ἡ πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε ποῦχεν ἔρθῃ ἡ Ρηνοῦλα, ποῦ τὸ πρόσωπο τῆς Νέννω εἶχε πάλε τὴ συνηθισμένη του γλυκάδα· γιὰ τὸ ἦμιοννα πολὺ εὐχαριστημένος, καὶ μὲ μεγάλη χαρὰ ἐπῆγα κοντὰ της.

Ἡ πελάδα τοῦ καπετάν-Πιεροῦ ἦτανε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ ἴβαριου· ἦτανε σκοτιάδι, πίσσα, γιατί τὰ σύγνεφα εἶχανε σκελάση τὰστέρια· φῖσαγε κένας βορειᾶς κῆνος κῆνος σὰν νάτανε χειμῶνας. Ὁ μαῦρος ὁ γέροντας ἦτανε στρουμωμένος σὲ μιὰν ἄκρη τῆς πελάδας, χωρὶς φανάρι καὶ οὐρλιαζεν ἀπὸ τὸ κῆνο· ἐμπήκαμε μέσα ἡ Νέννω τῶδαζε τὰ χάπια, τῶβαλε κένα ποτήρι νερό, καὶ τῶλεγε πῶς θὰ τὰ πάρῃ. Ἐκεῖνος βόγγαγε μοναχά, καὶ μεῖς ἐσταθήκαμε στρουμωμένοι στὴν πόρτα τῆς πελάδας. Χωρὶς ἄλλο δὲν εἶχαμε τὸ νοῦ μας στὸ γέροντα τὴν ὥρα ἐκεῖνη. Καὶ ὡς τόσο δὲν ἐφεύγαμε, ἐστεκόμαστε νὰ κντίζωμε τὰ κουρελιασμένα σύγνεφα ποῦ παράδερναν στὸν οὐρανό, καὶ νάκοῦμε τὸ Βορεῖα ποῦ μούγκριζε στὴ θάλασσα.

Τὸ κῆνο ἀγῶνε τὰ χέρια μας ποῦ εἶχαν πάλι πιαστῆ σιγά-σιγά, σὰν τὴ πρώτη φορὰ κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα.

— Τὶ συλλογιέσαι; τῆς εἶπα.

— Τίποτε.

— Πῶς τίποτε;

— Συλλογιέμαι μὲ τί μοιάζει ἡ ἀποψινὴ βραδεῖα.

— Καὶ μὲ τί βροσκεῖς;

— Μὲ τὴν καρδιά ἐκεῖνοῦ π' ἀγαπάει καὶ δὲν τὸν ἀγαποῦνε.

— Γιατὶ μοῦ τὰ λὲς αὐτὰ Νέννω; τί σῶφταιξα καὶ μὲ βασανίζεις τόσο;

— Ἐχεις δίκην· τί μῶφταιξες!

Ἔτσι ἤθελα κέτσι ἔπαθα
καὶ πεῖο πολλὰ νὰ πάθω
γιατὶ τὴ γνώμη σου ἀπὸ πρῖν
δὲ ρώτησα νὰ μάθω.

— Θέλεις λοιπὸν νὰ μὲ παλαβώσῃς; τῆς εἶπα, μὲ φωνὴ παραπονιαρική.

Αὐτὴ, σὰν νὰ μὲ συμπόνεσε, καὶ δὲν εἶπε τίποτε· μόν' ἔβαλε τὸ χέρι της στὴν πλάτη μου· τῆς ἔξωσα κέγῳ τὴ μέση της τὴ δαχτυλιδένια, κέγειρα στὸν ὄμο της. Τὰ μαλλιά της, ἀνεμισμένα ἀπὸ τὸ βορεῖα, ἤρθανε μέσα στὸ στόμα μου. Ἐκόλλησα τὰ χεῖλη μου στὴν πλεξίδα της καὶ κόντευα νὰ μείνω, ὅταν ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Ρηνοῦλας.

— Μὰ ποῦ εἰσθε καλέ; τί; ἔρωτα κάνετε μὲ τὸν καπετάν-Πιεροῦ;

Αὐτὸς ὁ λόγος μᾶς ἀνατάραξε καὶ τοὺς δυὸ. Ἐχωρίσαμε ἀμέσως καὶ προσπαθήσαμε νὰ μιλήσωμε. Ἡ Νέννω εἶπε βραγνά.

— Ἐδῶ εἴμαστε.

Ἐγὼ μουρμούρισα

— Τὶ λέει αὐτὴ;

— Ἐσὺ ξέρεις· μοῦ λέει ἡ Νέννω· ἂν ἔφτασες ὡς αὐτοῦ νὰ τῆς πῆς...

Ἄναψα ἀπὸ τὸ θυμὸ μου.

— Πῶς; γιὰ ἄτιμον μὲ πέρνεις, ἢ γιὰ θεοπάλαβον;

Ἡ Ρηνοῦλα ἐπλησίασε, μὰ δὲ μοροῦσαμε νὰ τῆς μιλήσωμε.

Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ πιστεύω πῶς κἀτι ὑπόπτευσεν αὐτὸ τὸ κορίτσι· κι' ἀπὸ τότε, ὅταν τὴ βλέπω, ἡ καρδιά μου χτυπάει. Μὰ τώρα πᾶνε αὐτὰ, πέθαναν γιὰ τὸν ἄλλον κόσμον.

Τέλος πάντων, ἔκαμε ὁ Θεὸς κιάποφάσιον νὰ φύγουν οἱ βλησινδιδραῖοι μας. Ἐκαμα τὸ σταυρὸ μου μὲ τὰ δυὸ μου χέρια. Θὰ μᾶς ἄφηναν ἐπὶ τέλους στὴν ἡσυχία μας· θάπταναν τὰ πείσματα καὶ ὁ βορειᾶς καὶ οἱ θαλασσοφοροῦνες· θὰ φύσαγε πάλε τὸ μαῖιστραλάκι τῆς ἀγάπης μας καὶ τῆς χαρᾶς μας.

Καὶ δὲν εἶχα γελασθῆ. Τὴν ἄλλη μέρα ὅλα ἦτανε μέλι γάλα· κέτσι γιὰ νὰ γιορτάσωμε τὴ νέα μας ἀγάπη καὶ τὴ νέα μας ἡσυχία, ἡ Νέννω παρακάλεσε τὸν πατέρα της νὰ μᾶς δώσῃ ἓνα μεγάλο προῖον, νὰ πᾶμε στὸν Παληοπόταμο, τὸ πεῖο ἀκρινὸ τῆς λίμνης ἴβαρι.

Ἐσκινήσαμε τὴν ἄλλη μέρα, μόλις ἔσκασε τ' ἀστέρι, ἐγὼ, ἡ

Νέννω, ἡ θειά μου κῆνας μεσόκοπος ψαρῶς, ποῦ τὸν ἔλεγαν—μὲ συμπαθῆς κιάλα—Ἀχιλλέα Κατρίλλα. Περάσαμε καὶ πήραμε καὶ τοὺς Σταυραίους ἀπὸ τὸν Προκοπάνιστο, καὶ γινήκαμε μιὰ καλὴ παρέα, ἀπὸ καμμιά δεκαριά ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Στὸ δρόμο ἤμαστε ὅλοι ζωντοὶ τραγοῦδια, χώρατα, γέλοια. Ἐτρώγαμε ρεβανί, ἐπίναμε μαστίχα, ἐπετροβολιόμαστε μὲ τὰ σῦκα καὶ μὲ τὰ σταφύλια, παραβγαίνανε τὰ δυὸ προιάρια ποῦ θὰ περάσῃ τὸ ἄλλο, ἦτανε μιὰ χαρὰ ἀλήθεια, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὶς κακὲς μέρες ποῦ εἶχαμε περάσῃ ἐγὼ καὶ ἡ Νέννω. Ὡς καὶ οἱ γρηῆς δὲν ἀποκοιμηθήκανε.

Περιττὸ νὰ σοῦ πῶ τώρα, πῶς ὅλα τὰ λόγια καὶ ὅλα τὰ τραγοῦδια, καὶ ὅλα τὰ σῦκα τῆς Νέννως πέφτανε σὲ μένα· ἤμουνα ἀληθινὸς βασιληᾶς πειὸ χαρούμενος, πιστεύω, ἀπὸ πολλοὺς βασιληᾶδες πῶχον πολέμους καὶ σκοντάμματα.

Ὡς κ' ἐκείνη ἡ ἰδέα τῆς ἁμαρτίας ποῦ ποτὲ δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδιάς μας, γιὰ νὰ πικραίνῃ ὅλες μου τὶς χαρὲς ὡς κ' αὐτὴ εἶχε σχεδὸν σβύσῃ· ἔπειτα ἐκείνην τὴν ὥρα ὅλα ἦτανε ἀθῶα.

Ἐβγήκαμε πρῶτα στὴν Παναγιὰ τὴν Προκοπανιστιώτισσα καὶ ἀνάψαμε τὰ κανδήλια τῆς μὲ τὸ λάδι ποῦχαμε μαζί μας· κολασιόσαμε ἐκεῖ σπάρους περασμένους σὲ μιὰ σχίζα, ὅπως τοὺς ψένουν οἱ ψαράδες, τραβήξαμε καὶ τὸ ἄσπρο κρασί τοῦ κῆρ-Σταύρου καὶ κινήσαμε πάλε.

Εἶχε βγάλῃ βορειὰ καὶ παγαίναμε πρίμα.

Ἦθελα πάμε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ Διχάλι καὶ νὰ γυρίσωμε ἀπὸ ξω, ἀπὸ τὸ λουρο τῆς Θολῆς. Ἐχεις πάη στὸν Παληοπόταμο;

— Ὅχι.

— Ἄ! εἶναι πολὺ ὄμμορφα· τὸ Διχάλι εἶναι σᾶν νὰ περνῆς ποτάμι· στενὸς πόρος, κ' ἀπὸ τῶνα μέρος κ' ἀπὸ τ' ἄλλο εἶναι καλαμιές καὶ ἀρμυρίκια.

Βήκαμε σῆνα ὄμμορφο γιαλό, ποῦναι ὁ «Ἀϊ-Γιάννης τῶν καλογήρων» ποῦ λένε, παμπάλαια ἐκκλησία, καταστραμμένη τώρα. Τὰ κονίσματα τὰ πήραν οἱ ψαράδες στὸν Προκοπάνιστο γιὰ νὰ τσ' ἀνάφτουν τὰ κανδήλια.

Ἐμπτήκαμε μέσα, ἐγὼ καὶ ἡ Νέννω, καὶ γράψαμε στοὺς τοίχους τὰ ὀνόματά μας.

«Φανῆς-Νέννω· Νέννω-Φανῆς».

Ὑστερα πήγαμε στὸ γιαλό ποῦ εἶναι ἓνας σωρὸς ψόφια κοχύλια, καὶ μάσαμε δυὸ μανδήλια.

— Ἐδῶ, ἔλεγε ἡ Νέννω, εἶναι τὸ νεκροταφεῖο τῶν κοχυλιῶν.

Ἐγὼ τᾶχω ἀκόμα σῆνα νεροκολόκυθο καὶ τὰ φυλάω αὐτὰ τὰ κοχύλια.

Χαράξαμε μὲ τὴ σουγιά ἓνα Ν κῆνα Φ σὲ μιὰ ἀγριοσκιά, ποῦ ἦτανε ὄξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησοῦλα, καὶ εἶχαμε ὄρεξι νὰ λησμονηθοῦμε ἐκεῖ, ἂν δὲν μᾶς ἐκράζαν ἀπὸ τὸ προιάρι.

Στὸν Παληοπόταμο φθάσαμε κοντὰ τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖ μᾶς ἐδέχθηκαν οἱ ἱβαραδες, ἀλιέψανε φρέσκα κεφάλια καὶ τὰ φτιάσανε βραστὰ καὶ ψητὰ· ἔφκιασαν καὶ κοκορέτσι μὲ τᾶντερα καὶ τὰ σκό-

τια καὶ σφονδύλια τῶν ψαριῶν, ὅπως φκιάνομε ἡμεῖς στὰ ἱβάρια, καὶ φάγαμε σᾶ θεός.

Τὸ μεσημέρι μᾶς ἔβαλαν στὶς πελάδες καὶ κοιμηθήκαμε λίγο, καὶ κοντὰ τὶς τέσσερες ξεκινήσαμε νὰ πᾶμε στὶς Σκρόφες.

Οἱ Σκρόφες, ἐπειδὴ δὲν ἔτυχε νὰ τὶς ἴδῃς, εἶναι δυὸ βουνά, τὸ ἓνα μεγαλύτερο καὶ τὸ ἄλλο μικρότερο, ἡ Σκροφοπούλα· ὕστερα ἔρχεται τὸ κανάλι κάτω, ποῦ περάει τὸ παπόρι, καὶ λίγα μέτρα παρέκει εἶναι ἡ Ὁξειά, στὴν περιφέρεια τοῦ Θειακιοῦ· ἔρχονται καὶ βόσκουν ἐκεῖ τὰ πρόβατα τοῦ Σταΐκου ἀπὸ τὸ Θειάκι.

Ἐκεῖ κάτω στὴ Σκροφοπούλα, εἶναι ἓνα πηγαδάκι ποῦ βγάνει λαμπρὸ νερό, καλύτερο ἀπ' τὸ Καλαμωτό. Κινήσαμε λοιπὸν ὅλοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες νὰ πᾶμε. Οἱ γρηῆς ἐπῆγαιναν μαζί καὶ λέγανε, μοῦ φαίνεται, γιὰ προξενιές. Ἡ Νέννω μὲ τὸ κορίτσι τοῦ κῆρ-Σταύρου καὶ μιὰν ἀνιριά του ἐπῆγαιναν μπροστά. Ἐγὼ, ὁ κῆρ-Σταῦρος, ὁ Ἀχιλλέας, καὶ ἓνας ἄλλος ἱβαρας ἀπὸ τὸν Παληοπόταμο, πηγαίναμε πίσω. Αὐτοὶ ἔλεγαν γιὰ τοὺς σκάπλους ποῦ τοὺς ἐπειράζαν καὶ ψάρευαν μέσα στὰ ἱβάρια. Ἐγὼ δὲν ἔδινα πεντάρα γι' αὐτὰ· ἡ καρδιά μου φλουτοῦραγε νὰ πάω μπροστά· μὰ τὸ ἓνα ντρεπόμουνα ποῦ ἦτανε καὶ ξένες, καὶ τὸ ἄλλο φοβόμουνα ἀπὸ τὴ Νέννω μὴν ἀρχίσῃ τὰ ἴδια πάλε ἀλλὰ Ρηνοῦλα.

Πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος φθάσαμε στὴ ρίζα ἀπ' τὸ βουνό· ἐβγάλαμε νερό, ξαποστάσαμε, καὶ ὁ ἱβαρας ἀπ' τὸν Παληοπόταμο μᾶς ἔδειχνε ποῦ ἦτανε πρὶν ἡ μπουκα τοῦ ποταμοῦ, καὶ μᾶς ἔλεγε πῶς ἔπεσε τὸν παλῆο καιρὸ ἐκεῖ ἓνα καράβι μὲ σιτάρι, καὶ ἔτσι ἐβούλωσε ἀπὸ τὰ χῶματα ποῦ κυλάει ὁ Ἄσπρος.

Ἄφου ξαποστάσαμε, λέει ἡ Νέννω.

— Ἀναβαίνουμε στὸ βουνό;

— Τὶ ἔκαμε! λέει ἡ θειά μου· ἔχετε ὄρεξι νὰ σᾶς φᾶνε τὰ φείδια καὶ οἱ σκορπιοί;

— Ἐγὼ θάναιβῶ, λέει ἡ Νέννω μὲ πείσμα σᾶν μικρὸ παιδί.

— Κόπιασε, λένε ὅλοι, μονάχη σου, σᾶν σοῦ βαστάῃ, ἀναίβα.

— Ὅχι μονάχη μου, λέει, θὰ νᾶρθῃ κ' ὁ Φανῆς.

— Ὁ Φανῆς δὲν παλάβωσε νὰ πάρῃ τὰ πάρωλα, νὰ τσακίσῃ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ σίσιῃ καὶ τὰ σκαρπίνια του.

— Ἐγὼ λέω πῶς θᾶρθῃ.

— Ἄν πήρε τὸ μυαλό του ἀέρα κ' αὐτουνοῦ! λέει ἡ θειά μου.

— Ἀέρα, ξαέρα θὰ νᾶρθῃ. Δὲ θᾶρθῃς, Φανῆ, ὅπου πάω ἐγὼ;

Ἐσκυψα τὸ κεφάλι, ἐκοκκίνισα, μὰ πήρα ἓνα πάλο καὶ ξεκινήσαμε νάναβουῦμε ἀπὸ τὸ μονοπάτι.

Ἡ θειά μου, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, μᾶς ἔδωκε μαζί μας καὶ τὸν Ἀχιλλέα.

Δὲν ἔχεις ἀναιβῆ σαυτὸ τὸ βουνό. Τὶ ἄγριο, τὶ κοφτερό, τὶ ἀπότομο! ἄλλο νὰ σοῦ λέω καὶ ἄλλο νὰ τὸ ἴδῃς! στουρνάρι, ἀδερφέ, στουρνάρι, ξουράφια εἶναι κείνα τὰ λιθάρια· καὶ ὅλο τρύπεζ τρύπεζ ἀπ' τὴ θάλασσα ποῦ τὸ καρβαλικεῖει, ὅταν εἶναι φόρτουνα· λὲς κείναι σκαμμένο μὲ τὸ σκαρπέλλο, ὅχι βουνό, σκελετὸς ἀληθινὸς τοῦ βου-

νοῦ, μάλιστα ὡς ἐκεῖ ποῦ φθάνει τὸ κῆμα· γιατί στήν κορφή εἶναι λιγάκι ἴσωμα. Πῶς ἀνεβήκαμε κέγώ δὲν ξέρω.

Ἐκεῖ ἄλλοι ἐπὶ γαίῃ μπροστά ξυπόλυτοι, γιατί τὰ ποδιάρια του εἶχανε γερό τομάρι ἀπὸ ταμπακαρεῖο, ὅπως ἔχουνε τώρα καὶ τὰ δικὰ μου. Ἡμεῖς πηγαίναμε πίσω, γλυστρώντας καὶ λαχανιάζοντας, πότε ὀρθοί, πότε μὲ τὰ χέρια, πότε μὲ τὰ γόνατα, καὶ πότε σέρνοντας, γιὰ νὰ μὴ ξεκολλήσωμε καὶ ροβολήσωμε τὸν κατήφορο. Τὴν τραβοῦσα, μὲ τραβοῦσε, ἰδρώναμε, γελάγαμε, λαχανιάζαμε, ὡς ποῦ φθάσαμε στήν κορφή. Ἐκεῖ πέσαμε ξάπλα ἀπάνω σένα ἴσωμα, γιὰ νὰ ξανασάνουμε.

Ἐκεῖ ἄλλοι δὲν ἔκατσε· πῆγε νὰ χωθῆ μεσ' στάγρια κι' ἀγκαθερὰ χορτάρια, γιὰ ναῦρη, λέει, τὸ καλόχορτι.

Ἡ Νέννω κάθονταν· ἐγὼ, ξαπλωμένος, εἶχα τὸ χέρι μου στὴ μέση της καὶ κυττάζαμε κατὰ τὴν Ἀνατολή. Πίσω μας, στὴ Δύσι, βαρεῖα καὶ ψηλὴ ἡ Ὄξειά μᾶς ἔκρυβε τὸν ἥλιο καὶ τὸν οὐρανό, καὶ μᾶς ἔκοβε τὸ μαῖστρο. Μπροστά μας φαίνονταν ἡ λίμνη καὶ τὰ ἰβάρια, καὶ πέρα ἡ χώρα καὶ ὁ κάμπος, σὰ μιὰ ἀληθινὴ ζωγραφιὰ μὲ γαλάζια καὶ πράσινα καὶ κόκκινα καὶ ἄσπρα καὶ σκοθῶρα χρώματα, ποῦ χαίροσσαν νὰ τὰ βλέπη.

Ἐκεῖ ἡλιος, χωρὶς νὰ φαίνεται, ἔριχνεν ἀπὸ τὰ πλάγια τῆς Ὄξειας, τίς τελευταῖες ἄσπρες ἀχτίδες του κατὰ τὴ χώρα καὶ σκόρπαγε τὴν καταχνιὰ τῆς λίμνης, καὶ φαίνονταν τώρα καθαρὰ καθαρὰ τὰ σπύτια τῆς χώρας καὶ οἱ ἐκκλησιές, ἂν καὶ ἦτανε δώδεκα ὥρες μακρὰ μὲ τὸ προιάρι. Κάτω στὰ πόδια τῆς Σκροφοπούλας φαίνονταν τὰ ἰβάρια τῆς Θολῆς καὶ τοῦ Παληοπόταμου, καλαμοτῆς ἴσες, τρίγωνα καὶ τετράγωνα, σὰν τὰ σχέδια ποῦ φκιάνουμε στὴν πλάκα, τὸν καιρὸ ποῦ εἴμαστε στὸ σχολεῖο.

Οἱ ψαράδες μὲ τὰ προιάρια τους φαίνονταν σὰν μικρὰ παιδάκια, ποῦ παίζοννε μὲ τὰ σκαφίδια.

Μακρὰ, ἀσθενικὴ καὶ λιγοστή, ἀκούονταν ἡ βοὴ ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ κανάλι.

Ἀρχίσαμε νὰ ξεκουραζόμαστε, καὶ ἡ πρώτη κουβέντα ποῦ κάμαμε, ἄμα μπορέσαμε νὰ μιλήσωμε ἦτανε·

— Ἀχ! τί ὄμορφα ποῦ εἶναι ἐδῶ!

— Ἐδῶ, εἶπα ἐγὼ, ἦθελα νὰ περάσω τὴ ζωὴ μου σὰν ἀσκητής.

— Μονάχος σου; λέει ἡ Νέννω.

— Ὅχι μονάχος μου, μὲ σένα.

— Μὲ μένα βέβαια, λέει, τώρα ποῦ βλέπεις ἐμένα σὰν ἰδῆς ἄλλη, μὲ ἄλλη.

Τῆς εἶχε ἀνάγη πάλε ἡ ζήλεια.

— Ἀδικὰ μὲ βασανίζεις, Νέννω· τῆς εἶπα.

— Ἐγὼ, λέει, σὲ βασανίζω; ἢ ἐσὺ μᾶψησες τὸ ψάρι στὴ γλῶσσα, τώρα τρία μερόνυχτα; Ὁ Θεὸς τὸ ξέρει τί τράβηξα ἐγὼ, καὶ τί φαρμάκια ποτίστηκα, τί μαυρίλα ἔχει ἡ καρδιά μου! Μὰ ἄς εἶναι· τὰθελα καὶ τὰπαθα· ἔχεις δίκιο καὶ σύ...

Λέγοντας αὐτὰ, ἔβαλε τὰ χέρια της στὰ μάτια κι' ἀρχίνησε τὰ κλάυματα.

Ἡμουνά παιδί τότε χαζὸ καὶ ἄμαθο, καὶ τὰπαρνα ὅλα μετρητὰ δὲν ἤξερα τὸ συναξάρι τοῦ ἔρωτος, καὶ πῶς αὐτὰ εἶναι τροπάρια ποῦ ψάλλονται σὲ κάθε ἄγιο· καὶ τὰ λόγια τῆς μέσφραζαν. «Ἐγὼ νὰ τὴν ποτίσω φαρμάκια τὴ Νέννω μου, ποῦ τὴν ἀγαποῦσα καλύτερα κι' ἀπὸ τὸ Θεὸ—τρομῶ καὶ λέω—ἐγὼ νὰ τὴν κάμω νὰ κλαίη ἀπὸ τὴ ζήλεια! ἐγὼ νὰ κυττάξω ἄλλη γυναῖκα!»

Καὶ θυμόμουνά τὴν κρυφὴ χαρὰ ποῦ εἶχα αἰσθανθῆ, ὅταν ἔμαθα πῶς θάρθη ἡ Ρηνοῦλα, καὶ μοῦρχονταν νὰ σκοτωθῶ γι' αὐτὸ.

Στὸ τέλος δὲν ἐβάσταξα κέγώ· πλημμύρισε ἡ καρδιά μου καὶ μὲ πήρε τὸ παράπονο· ἔπεσα στὴν ποδιά της καὶ τὴν ἐπότισα μὲ δάκρυα σὰν τὸ μικρὸ παιδί.

— Ὅχι, Νέννω μου, τῆς ἔλεγα, ὄχι, μὴν πιζοραίνεσαι ἐσὺ· ὄχι, γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει ἄλλη γυναῖκα, κόσμος δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἀπὸ σένα· ἐσὺ εἶσαι τὸ φῶς μου, ἐσὺ εἶσαι ἡ ψυχὴ μου· μὴν κλαῖς, Νέννω μου· τί θέλεις, νὰ σκοτωθῶ; μὴν κλαῖς καὶ μὲ σφάζεις, μὴν κλαῖς καὶ μὲ πεθαίνεις, σὴν.

Καὶ τῆς φιλοῦσα τὰ χέρια, τὰ γόνατα, τὴν ποδιά.

Παρηγορήθηκε. Ἐσφόγγισε τὰ κοκκινισμένα μάτια της, μούπιασε τὸ κεφάλι μὲ τὰ δυὸ της χέρια, μού σφόγγισε τὰ δάκρυα, μὲκύτταξε κατὰμπα χαμογελώντας ἀνάμεσα στὰ κλάυματα, μού παραμέρισε τὰ μαλλιά, καὶ μὲ φίλησε στὸ μέτωπο· ὕστερα μὲπιασε ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ μού εἶπε.

— Σήκω τώρα· εἶμαι εὐχαριστημένη. Ἀπάνω στὴν ὥρα ἦρθε καὶ ὁ Ἀχιλλέας μὲ τὸ καλόχορτο στὰ χέρια, καὶ μᾶς λέει.

— Ἄς πᾶμε τώρα τὸν κατήφορο· ἐγὼ τὴν ἔκαμα τὴν κουμπάνια μου, θὰ βγάλω κἄνα τάλλαρο ἀπὸ τοῦτο πῶμασα, γιατί· εἶναι περιβαλτο γιὰ τὸ κάλο· ἐγὼ τὸ δίνω καὶ τὸ ἀρχόντοι στὸν κύρ· Ἀσμάκη τὸν Παττᾶ, στὸν κύρ· Σπύρο τὸν Τενεκέ, λέει ὁ λόγος. Καταιβήκαμε μᾶς μάλλωσαν λίγο ποῦ ἀργήσαμε καὶ μείναμε ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὸν Παληοπόταμο.

Τὸ ἄλλο ἀπόγιομμα, κατὰ τίς τρεῖς ποῦχε γυρίση ὁ πονέντης καὶ δυνάμωνε τὸ μαῖστρο, ξεκινήσαμε νὰ πᾶμε ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ κανάλι.

Πότε διπλωρόναμε στὸ λοῦρο τῆς Θολῆς, πότε ξεμακραίναμε κατὰ τὸ κανάλι, γιὰ νάχωμε λίγο κῆμα, νὰ γελᾶμε.

Ἄμα βλέπαμε πονθενὰ κι' ἄσπριζαν τὰ ζαμπάκια ποῦ φυτρώουν μοναχὰ τους στὸ λοῦρο τῆς Θολῆς καὶ τοῦ Καλαμοτοῦ, κ' εὐωδιάζει ὁ τόπος ὅλος, ὡς τὸ κανάλι, ἐβγαίναμε ἐγὼ καὶ ἡ Νέννω, γιὰ νὰ μαζέψωμε. Οἱ ἄλλοι βαρεῖόνταν ἢ δειλιάζανε.

Ἀχ! τί ὄρες ἦταν ἐκεῖνες! Τὸ γλυκὸ ἀπόγιομμα περάσαμε κάτω ἀπὸ τὰ μρωδάτα κέδρα τῆς Θολῆς, κι' ἀπάνω ἀπὸ τὰ μυλακὰ ζαμπάκια π' ἀνάστασαν νεκρὰ!

Τὰ χέρια, τὸ λαιμό, τὰ μάγουλά της, τὰ μάτια, τὸ στόμα, τὸ σαγόνι, τὰ φρυδιὰ, τὰ μαλλιά, ταῦτιά της ἀκόμα, ὅλα, ὅλα τὰχω σκεπασμένα μὲ χιλιάδες γλυκὰ, ἀλησμόνητα φιλιὰ.

Πάει, πάει καὶ ἡ θρησκεία, πάει καὶ ἡ κόλασι, κι' ὁ φόβος κι' ἄμαρτία, ὅλα, ὅλα λησμονήθηκαν ἐκεῖνες τίς στιγμές.

*Α! τί θηρίο ποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Κ' ὕστερα παραπονιόμαστε ποῦ γίνονται σεισμοί, καὶ πέφτουν ἀρρώστειες καὶ φτώχεια καὶ φυλλοξήρα. Δὲ λέμε καλύτερα πῶς μᾶς βραστάει ἡ γῆς τέτοιοι ποῦ-μαστε, καὶ δὲ σχίζεται νὰ μᾶς καταπιῇ μιὰ ὥρα ἀρχύτερα!

Καὶ πάλι λέω: τί τὴ θέλομε τὴν κόλασι, τί τοὺς θέλομε τοὺς διαβόλους μὲ τὴν οὐρὰ καὶ μὲ τὰ κέρατα, ποῦ τρῶνε σὰν λυσσα-σμένοι τοὺς ἀμαρτωλοὺς!

Κόλασι εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος, διαβόλοι εἶμαστε μεταξύ μας.

Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε ἐμένα ἐκείνη τὴ στιγμὴ ποῦ περιφρονοῦσα τὸ Θεοῦ—τρομῶ καὶ λέω—κῆθελα νὰ πεθάνω στὴν ἀγκαλιά της, μὲ τὸ στόμα κολλημένο στὸ γλυκό της στόμα, ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε πῶς θάτανε ἡ τελευταία μέρα τῆς ζωῆς μου, πῶς ἐκεῖνο τὸ ζαχαρένιο στόμα θὰ γίνονταν γιὰ μένα δηλητήριο, πῶς θὰ μέσφαζαν ἐκεῖνα τὰ τριανταφυλλένια χέρια, καὶ θὰ μέπνιγεν ἡ μαλακὴ, ἡ μυρωμένη ἀγκαλιά της!

*Ἔτσι εἶναι ὁ Θεὸς μισαίει τὴν ἁμαρτία, καὶ μάλιστα τέτοια βρωμερὴ καὶ σιχαμένη καὶ θανάσιμη ἁμαρτία: μὰ ὁ ἄνθρωπος τὰ πληρώνει ἐδῶ ἀπάνω καὶ κανεὶς μὴ κανηθῆ πῶς θὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι, ὅπως δὲν ἐξέφυγε καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Σολομῶν, καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης.

Καὶ τί εἶναι ἡ κόλασι καὶ τὰ καζάνια, καὶ ἡ πίσσα καὶ τὸ κατράμι, καὶ ὁ πύρινος ποταμὸς, καὶ ἡ δῆρα, καὶ τὸ σκοτάδι, καὶ τὰ ἄλλα βασανιστήρια τοῦ Ἄδου, μπρὸς στῆς καρδιάς τὰ βάσανα, μπρὸς στὴ λύσσα τῆς ζήλειας, μπρὸς στὴν περιφρόνησι ἐκείνης ποῦ γιὰ Θεοῦ σου καὶ λάτρευες γιὰ Παναγιά σου!

Μὰ ἄς πᾶμε μὲ τὴ σειρά.

Γυρίσαμε στὸ Σκοινιά τὸ βραδάκι. Ὁ μαίστρος εἶχε μολαιμία, καὶ ἐπειδὴ ἦτανε χάσι τοῦ φεγγαριοῦ ἀκόμα, εἶχε βαρέσει ἡ σήχη. Τὸ προιάρι δὲν ἐξίγωνε· δώσαμε πήραμε μὲ τὸ σταλίκι, μῆχανε στὴ θάλασσα οἱ ψαράδες νὰ τὰμπώξουνε, τίποτε· δὲν ξεκόλλαγε. Τότε ἄλλος τρόπος δὲν ἦτανε παρὰ νὰ ξυπολυθοῦμε καὶ νὰ μποῦμε καὶ μεῖς στὸ νερό. Ἡ θάλασσα ἦτανε ζεστὴ ἀκόμα ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ οἱ γορῆς δὲν ἀργησαν. Ξυπολύθηκα κέγῳ· ετοιμάσθηκε νὰ ξυπολυθῆ καὶ ἡ Νέννω· ἐγὼ ντραπήκα γιὰ λογαριασμό της ποῦ ἦτανε ἄντρες ἐκεῖ, ζήλεψα ἴσως καὶ λίγο, καὶ δὲν τὴν ἄφησα.

— Ὅχι, τῆς λέω, μὴν ξυπολυθεῖς ἐσύ, θὰ κρυώσης· ἐγὼ σὲ παίρνω καβάλλα.

— Θὰ πέσετε καὶ οἱ δυὸ μέσα· ἔλεγε οἱ ἄλλοι.

— Ὅχι δὲ θὰ πέσωμε· ἔλα, ἔλα.

Στηρίχθηκε, ἔκατσε ἀπάνω στὰ χέρια μου, καὶ μέπιασε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ λαιμό! Αἰσθανόμουνα τὰ χέρια της στὸ πρόσωπό μου, καὶ στὰ μαλλιά μου τὴν ἀναπνοή της. Τὸ βάρος μοῦ φαίνονταν πούπουλο, κῆλεγα νὰ μὴν τελειώσῃ ὁ δρόμος.

*

*Ὡς ἐδῶ φθάνει ἡ χαρὰ μου· ὕστερα γυρίζει τὸ φύλλο. Μὰ σὰ σου νὰ γυρίσωμε καὶ τὸ πανί, γιατί μᾶς πάει κατὰ τὸν Πάπα. Νὰ πάρωμε καὶ τούτη τὴ βόλτα, γιὰ νὰ σὲ βγάλω στὸν Ἀνεμόμυλο· μὰ

τώρα θὰ τελειώσε καὶ ἡ μουσικὴ, καὶ θὰ νᾶφυγε κι' ὁ κόσμος, ποῦ-θελες νὰκούσης ξύλα κούτσουρα, περσινὰ ξυνὰ σταφύλια.

— Βάλε πλατεῖα, Φανῆ, νὰ γυρίσωμε· τοῦ εἶπα καὶ δὲ μὲ μέλει ἐμένα γιὰ μουσικὴ, μοναχὰ λέγε τὴν κουβέντα σου.

— Ἀφοῦ τὸ θέλεις, λέω· γιὰ μένα εἶναι γλυκὸς ὁ πόνος νὰ τὰ θυμοῦμαι· ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια θὰ τὰ θυμοῦμαι σὰν νᾶταν χθές.

Νὰ μὴ στὰ πολυλογῶ, τὴν ἄλλη μέρα τὸ ἀπόγειομα λέει ἡ Νέννω.

— Πᾶμε καὶ μεῖς, Φανῆ, στὸ Καλαμωτό, ποῦ θὰ πάη τὸ παιδί γιὰ νερό, νὰ ἴδοῦμε πῶς σκάβουν καὶ τὸ βγάνουν, μὴν εὔρωμε καὶ κανένα ζαμπιάκι;

Πότε τῆς εἶπα ὅχι σὲ τίποτε;

Μπήκαμε στὸ προιάρι μὲ τὶς βαρέλλες, καὶ πήγαμε.

Τὸ παιδί ἔσκαρτε στὸν ἄμμο μὲ τὸ φουκίρι, γιὰ νὰ βγάλῃ νερό, καὶ μεῖς ἐπήγαμε παρέκει στὸ γιολό, καὶ ξαπλωθήκαμε ἀπάνω στὰ φύκια ποῦ εἶναι σωρὸς ὡς ἐκεῖ πάνω. Δυὸ παρτίδες ἀρμένιζαν ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο, ἓνα καράβι καὶ μιὰ γολέττα, καὶ τὰ κνττάζαμε.

Ξαπλώθηκα στὰ γόνατά της, κι' ἀρχίνησε τὸ τραγοῦδι. Αὐτὴ μοῦ χαίδευε τ'αὐτί, κέγῳ μ' ἓνα καλάμι στὸ χέρι ἔγραφα στὸν ἄμμο τ' ὄνομά της.

*Ἀκοίγονταν τώρα δυνατὴ ἡ βοῆ τοῦ καναλιοῦ. Ἐγὼ εἶχα σὰν ἓνα πλάκωμα στὴν καρδιά μου, μὰ δὲν ἔλεγα τίποτε.

*Ἄξαφνα ἀκοῦμε πίσω μας μιὰ φοβερὴ ποδοβολή, ἓνα θόρυβο δαιμονισμένον, σὰν νὰ περνοῦσε μιὰ πυροβολορχία, ἢ σὰν νᾶπεφταν στὸ πλάγι μας ἀστροπελέκια. Ξαφνισμένοι γιρῶζομε πίσω μας καὶ μένομε σὰν ξεροί. Ὡς τριάντα μαῦρα θηρία, μὲ μεγάλα μαῦρα κεφάλια, μὲ κατὰμυρα τρομερὰ κέρατα, ἔρχονταν κατεπάνω μας. Ἐσκαφταν βαθεῖα τὴ γῆ μὲ τὰ πλατεῖα ποδάρια τους, καὶ σὰν σύγνεφο σηκώνονταν ὁ ἄνεμος. Μούγγριζαν, σκουντιῶνταν, κεραιζόνταν.

*Ἐμένα μοῦ ἦρθε ὄρμη νὰ πέσω στὴ θάλασσα.

— Μὴ φοβᾶστε, μὴ φοβᾶστε· μᾶς φώναξε κάποιος.

Μὰ ἐμένα μὲ κράτησε ἄλλη φωνή.

— Μάννα μου! ἔβγαλε ἡ Νέννω μιὰ φωνὴ καὶ λιγοθύμησε.

Τὴν ἀρπαξα στὴν ἀγκαλιά μου, τὴ ράντισα μὲ θάλασσα, τὴν κούνησα, τῆς φώναξα, ἦρθε καὶ τὸ ψαρόπουλο, καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἀπὸ ὥρα ἔβγαλε ἓνα βαθὺ ἀναστεναγμὸ καὶ συνήρθε. Μὰ ἔτρεμε ἀκόμα ἀπὸ τὸ φόβο της, ἦτανε κίτρινη σὰν τὸ λειμόνι, καὶ δὲ μποροῦσε νὰ βγάλῃ μιλιὰ.

Τὴν πήραμε σχεδὸν στὰ χέρια καὶ τὴν πήγαμε στὸ προιάρι. Ἐτρεμε ὀλόβολη· κροῦ δυνατὸ τὴν εἶχε πιάσει. Ἐβγαλε τὸ σουρ-τοῦκο μου καὶ τὴν ἐσκέπασα· τῆς ἐξέσταινα τὰ χέρια μέσ' στὰ δικιά μου· τὰ εἶχα κέγῳ σὰν χαμένα.

— Μὰ τί ἦτανε αὐτὰ τὰ θηρία; ὄνειρο τὰ εἶδατε;

ἔρώτησα τὸ Φανῆ.

— Μωρ' τί ὄνειρο! ἦτανε τὰ βουβάλια τοῦ Βαλανδρέα ἀπὸ τὸ Νιχώρι, ποῦ βόσκουν στὸν κάμπο τοῦ Νιχωριοῦ, κι' ὅταν τὰ πιάνη

ή κάψα, διψάνε κέρονται να ποτισθοῦνε στο Καλαμωτό. Περνάνε τη μπούκα κολυμπώντας κέρονται στο Καλαμωτό, και χαλάνε τα μπουστάνια τῶν ψαράδων. Τότε είχαν ἔρθη, και τὰ κυνηγοῦσε ἕνα ψαρόπουλο με τὴ σέσλα για νὰ τὰ διώξη, και γιαυτό τρέχανε. Δὲ χτυπάνε ποτέ, ἐκτός ἂν εἶναι λυσσασμένα, κι' ὅταν κουκνιάζουν τὸ Μάη. Μὰ τί μᾶς ἔκανες ἡμᾶς, δὲν τὰ ξέραμε και πάθαμε αὐτὸ τὸ κακό!

Εἶδαμε και λάβαμε ὅσο νὰ φθάσωμε στο Σκοιναῖ.

Σ' ἀφήνω τώρα νὰ καταλάβῃς τὴν ταραχὴ τῆς θειᾶς μου και τοῦ μπάριμπα μου τὴ φωνή, τὰ χολογήματα, τὶς κατάρες στὴν ὥρα ποῦ ξεκινήσαμε, στὰ βουβάλια και σ' ἐκεῖνον ποῦ τάχει, τὶς παρακά- λειες στὸν Ἄϊ-Σώστη, τοὺς σταυρούς, τὶς μετάνοιες, τὰ δόξα σοι ὁ Θεὸς ποῦ δὲν μᾶς πείραξαν, κι' ὅλα ἐκεῖνα ποῦ κάνουν οἱ μαννά- δες σὲ τέτοιες περιστάσεις, πρὸ πάντων ὅταν τῶχουν μονάκριβο τὸ παιδί τους.

Κ' ἐμὲ νὰ μοῦ φαίνεται πῶς τάφταιγα ἐγώ, γιατί ἂν δὲν ἤθελα ἐγώ, ἢ Νέννω δὲν θὰ πηγαινε μοναχὴ τῆς.

Κι' ἀφήσε νὰ μῶρχειται ἡ ἰδέα πῶς ἦτανε αὐτὸ τιμωρία Θεοῦ για τὴν ἁμαρτία μας και πῶς ἢ Νέννω θὰ πέθαινε ἀπ' αὐτό.

Ἐννοεῖται πῶς ἢ ἀπόφασί μου ἦτανε νὰ μὴ ζήσω οὔτε μιὰ στιγμή, ἂν πάθαινε τίποτε· μὰ τί τὸ ὄφελος, νὰ χανόμαστε ἔτσι!

Μὲ σφιμμένη τὴν καρδιὰ ἐπήγαινα κρυφὰ στὴν πελάδα μου ἢ ὅπου εἶρισκα μοναξιά, ἀπὸ κάτω ἀπὸ κἀνένα σκοῖνο ἢ καμμιὰ ἀγρόμπελη ἢ ἀγριομουριά, κέγονάτιζα, κέχτυποῦσα τὸ στήθος μου κέκλαγα για νὰ δείξω στο Θεὸ τὴ μετάνοιά μου, ὅπως ἔκανε ὁ Πέτρος, ὅταν ἀνῆθήκε τὸ Χριστό, και ὠρκίζόμουνα, νὰ γιατρευθῆ και νὰ μὴν τῆς πιάσω ποτὲ τὸ χέρι· ἔταξα νὰ πάω καλόγηρος, νὰ γίνω ἀσκητής, νὰ λιώσω τὸ κρῖμα μου και τὸ κορμί μου, νὰ ξυνῶ τὸ μάρομαρο και νὰ τρώω, σὰν τὸν ὅσιο Παλαμᾶ, νὰ ζωστῶ με μάλλινες φασκιές, σὰν τὸν ἅγιο Συμεὼν τὸ σαλό... και τί δὲν ἔταξα, ὅταν μοῦ ἔρχονταν ἢ ἰδέα πῶς ἢ Νέννω πάσχει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας!

Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅμως ἢ ξαδέρφη μου δὲν ἔπαιρνε τὸ καλύτερο. Ἡ κάμη τῆς ἀνέβαινε, παραμιλοῦσε κιόλα κἀποτε κέλεγε τὸνομά μου· και τότε νέος τρόμος μελιανε ἐμένανε, μήπως φανερώση τίποτε στο παραμύλημά τῆς.

Ἀφοῦ ἔκαμιν ὅλα τὰ γυναικεῖα, ξόρκια, ταξίματα και ρομέν- τια, εἶδανε κιἀποείδανε, ἀποφάσισαν νὰ πᾶμε ὅλοι μέσα. Ἐτοιμα- σθήκαμε, εἶπε ὁ μπάριμπα μου νὰ φτιάσουν στο προιάρι ἔτσι σὰν τέντα με τὸ πανί και νὰ πᾶμε ἀμπώνοντας.

Μὰ και πάλε φοβόντανε μὴν κρυώση χειρότερα ἂν πᾶμε νύχτα, μὴν τὴ βαρέση τὸ λιοπύρι, ἂν πᾶμε μέρα.

Κόντενε νὰ χάσωμε τὰ μυαλά μας, ὅταν ἔρχεται ὁ Μπούνιος πῶπαιρνε τὰ ψάρια τοῦ Προκοπανίστου και μᾶς λέει πῶς ἦρθε στὸν Προκοπανίστο ὁ γιατρός ὁ Πολύβιος νὰ περάση δυὸ-τρεις μέρες με τὴν οἰκογένεια τοῦ κῆρ-Σταύρου, ποῦχανε τότε πολλὲς σχέ- σεις· εἶχανε, μοῦ φαίνεται, και κουμπαριά, ἔλεγαν πῶς θὰ τὸν κάμουν και γαμβρό.

Τὸν θυμάσαι και τοῦ λόου σου τὸν γιατρὸ τὸν Πολύβιο πῶς ἦτανε τότε στὰ γιάμια του.

Τώρα ἀχάμνινε και ἔπεσε κιόλας ἀπὸ τὸ τζόγο και τὶς κλω- σίνες,—μὰ τότε ἦτανε γαμβρός περιζήτητος, ὁμορφος, ὅπως ἦτανε ἀλήθεια, ξανθός, παχὺς ἄσπρος σὰν τὸ γάλα, ὅ,τι εἶχε ἔρθη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, με ὄνομα, με πελατεία ποῦ δὲν τὴν εἶχε κἀνένας. Πολύβιος ἀπάνω και Πολύβιος κάτω. Αὐτὸς ἦτανε ὁ ἀληθινὸς βασι- λῆς τοῦ τόπου μας. Τὸν καμάρωναν οἱ μαννάδες και οἱ πατεράδες, και τὰ κορίτσια πέφτανε για δαύτονε ἀπὸ τὰ παραθύρια.

Μὰ ἄκου νὰ σοῦ πῶ τώρα, και μάθε το ἀπὸ μένανε. Ἄμα βλέπης ἄνθρωπο ξανθὸν και παχὺν και γλυκανάλατον και πολυ- λογά, νὰ ξέρης πῶς εἶναι σαχλὸς και σιχαντερός. Και ἄμα εἶναι κιόλα γιατρός, κέχη σπουδάση στὰ Παρίσια, νὰ τῶχης βέβαιο πῶς εἶναι ἀγύρτης και ἄτιμος και ἐπικίνδυνος· μακρὸν ὅσο μπορεῖς ἀπὸ τέτοιον ἄνθρωπο, και ἄς τὸν λέη ὁ κόσμος και θεὸ· γιατί ὁ κόσμος τὶς περισσότερες φορὲς δὲν ξέρει οὔτε τί κάνει, οὔτε τί λέει.

Τότε δὲν τάξερα ὅλα αὐτὰ· μὰ ὅσο για τὸ γιατρὸ τὸν Πολύβιο, ἦξερα πῶς εἶναι ἄτιμος, γιατί ἔρχονταν στο σχολεῖο—θὰ τὸ θυμά- σαι και τοῦ λόου σου—και μεις οἱ μαθηταὶ τὸ λέγαμε μεταξὺ μας.

Μὰ κι' ἂν τάξερα, τί θάκανα ποῦ τῆς θειᾶς μου τῆς φάνηκε πῶς τὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς και ὁ Ἄϊ-Σώστης μεσ' στὰ χέρια μας!

Χωρὶς πολλὰ λόγια ἀποφάσισαν νὰ τὸν προσκαλέσωμε κι' ἔπεσε σὲ μένα ὁ κλῆρος νὰ πάω νὰ τὸν πάρω με τὸ ψαρόπουλο, ἐπειδὴ, λέει, ἦξερα πῶς νὰ τὸν κουβεντιάσω, σὰν νὰ χρεαίζονταν και σ' αὐτὸ διπλωματία, βλέπει.

Ἐπῆγα πράγματι τὴν ἄλλη μέρα πρωῖ-πρωῖ και τὸν ἦρα πῶπαιρνε τὸν καφφέ του με τὸ γάλα. Ὅ,τι εἶχε βγῆ ἀπὸ τὸ λουτρό, και καθόντανε πλατεῖα-πλατεῖα με μία πουκαμίσα ἐξήντα νούμερο, και με τὸ σῶβρακο μπρὸς στὶς γυναῖκες, χειρότερα ἀπὸ μᾶς τοὺς ψαράδες.

Ἐτράβαγε ποῦρο και διάβαζε και μιὰ φράγκικη ἐφημερίδα. Τριγύρω του στέκονταν οἱ ἄλλοι και τὸν ὑπηρετοῦσαν και, καθὼς μοῦ φάνηκε, δὲν ἔκρναν δυνατὰ, ἂν δὲν τοὺς ἔκρνε ἐκεῖνος.

Καταλαβαίνεις τώρα με πόση συστολὴ ἐπῆγα κοντὰ, και με τί καρδιοχτύπι τοῦπα μπερδευτὰ-μπερδευτὰ νάρθη νὰ ἰδῆ τὴν ξαδέρφη μου ποῦν ἄρρωστη. Ἐκαμε πῶς δὲν ἄκουσε και τράβηξε μιὰ ρου- φηξὰ ποῦρο, και γύρισε ἕνα φύλλο τῆς ἐφημερίδας ποῦχε ζωγρα- φίες ποῦ οἱ ἄλλοι κῆτταζαν ἀπὸ μακρὸν με λοξὸ μάτι.

Τι τὰ θέλεις! ἢ πόζα εἶναι μεγάλο πράμμα, και καλότυχος ποῦ τὴν καταφέρνει ὅπου πρέπει!

Οἱ ἄλλοι μᾶκουσαν τί τοῦ εἶπα, μὰ κάνεις δὲν ἐτόλμησε νὰ τοῦ διακόψη τὸ σοφὸ του διάβασμα.

Πάλι τοῦ ξανάειπα.

— Κῆρ γιατρέ... σὲ παρακαλεῖ...

Ἄνασήκωσε τὰ μάτια του ἀπὸ τὸ χαρτί, κρυφτήκε στὸν καπνὸ πῶβγαλε τὸ ποῦρο του και με κῆτταξε, ὅπως δὲν κῆττάζομε ἡμεῖς

τὸ διακονιάρη ποῦ μᾶς ζητάει μιὰ πεντάρα ἢ τὴ χελώνα ποῦ κλω-
τσᾶμε στὸν κάμπο μὲ τὸ ποδάρι μας.

Αὐτὸ μάννασε καὶ μένα, καὶ μὲ ὠφέλησε, γιατί δυνάμωσε κὴ
φωνή μου καὶ τοῦ εἶπα ὅ,τι ἤθελα.

Στάθηκε λίγο, ξανακύτταξε τὴν ἐφημερίδα, κῦστερα, χωρὶς νὰ
μὲ κυττάξῃ, μοῦ εἶπε.

— Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ ἐξαδέλφη σου;

— Ἐδῶ στὸ Σκοινιά σᾶς εἶπα ἤρθαμε μὲ τὸ προιάρη νὰ σᾶς
πάρωμε· σᾶς παρακαλῶ. . .

— Καλά . . . περίμενε.

Καὶ φυλλολόγησε τὴν ἐφημερίδα.

Τότε ἀνοιξαν καὶ οἱ ἄλλοι τὰ στόματά τους νὰ μέρωθήσουν ἂν
εἶναι βραδεία, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ κάμῃ λίγο γρηγόρα.

Ἐσοφύρωσε τὰ φρύδια του, βλαστήμησε ποῦ δὲν τὸν ἀφήνουν
ὡς κέδῳ ἤσυχον, καὶ τέλος μὲ ἄργητα τὸ ἀποφάσισε νὰ ντυθῇ καὶ
νὰ ἐρθῇ.

Στὸ δρόμο διάβαζε πάλι καὶ κάπνιζε, χωρὶς νὰ μιλάῃ. Μοναχὰ
ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα μῶδινα καμμιὰ διαταγὴ σᾶν νᾶμουνα κοπέλλι του.

Ἄχ, ἀναθεματισμένα β'βάγια τί σᾶς χρώσταγα νὰ μοῦ κάμετε
τόσο κακό!

Ἐστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ποῦ πέρασαν καὶ ἀπὸ τόσα ἄλλα
κακὰ ποῦ ἔπαθα, ἔχω ἀκόμα—τὸ πιστεύεις;—ἓνα μῖσος συντὰ τὰ
ζῶα. Καὶ ὅταν τώρα πηγαινῶ κάποτε ἐγὼ νὰ τὰ διώξω ἀπὸ τὰ
μιοστάνια, ἀλύπητα τὰ βαρῶ μὲ τὸ φινάρι ἢ μὲ τίς πέτρες ἢ μὲ τὸ
σταλίαι.

Ἐφθάσαμε τέλος πάντων στὸ Σκοινιά, ἄλλη πόζα ἐκεῖ ὁ ἐξο-
χώτατος, ἄλλα κομπλιμέντα ἀπὸ ὄλους.

Τὸν ἐπήγαμε στὸ μεγάλο καλύβι, ποῦ ἦταν ἡ Νέννω πεσμένη.
Στάθηκε ὀρθός, ἂν καὶ τοῦ δώσαμε τρεῖς καρτέλες. Τὸν ἐκύτταξα
στὰ μάτια. Μοῦ φάνηκε πῶς ἡ πόζα ἀρχίνησε λίγο νὰ πέφτῃ, ὅταν
τὴν εἶδε ἔτσι σὰ κάτασπρα, ξαπλωμένη στὸ κρεβάτι, μὲ τὰ μαλλιά
σκορπισμένα στὸ καθαρὸ μαξιλάρι, μὲ τὰ μάτια σφαιριστά, μὲ τὰ
μαῦρα μακρὰ τῆς τοῖνουρα, κόκκινη κόκκινη ἀπὸ τὴ θερμὴ ποῦ
τῆς εἶχε ἀνάψῃ.

Τῆς ἔπιασε τὸ χέρι, τὸ κεφάλι, τὸ λαιμό, καὶ ὕστερα εἶπε νὰ
τὴν ἀνασηκώσουν γιὰ νὰ τὴν ἐξετάσῃ καὶ στὸ στήθος.

Τὶ εἶχε; ποῦντα εἶχε ἢ περιπλεμονία γιὰ νὰ τὴν ἐξετάσῃ καὶ
στὸ στήθος; Θέρμη ἦταν ἀπὸ τὸ φόβο τῆς, κιννίνο ἤθελε, ὅπως καὶ
τῆς ἔδωκε ὕστερα.

Ἡ μάννα τῆς τὴν ἀνασήκωσε, καὶ ἡ Νέννω ἀνοιξε τὰ μάτια τῆς
καὶ τὸν ἐκύτταξε. Μὰ ἡ ματιὰ τῆς ἦταν χαμένη σᾶν ἀπὸ τὸν ἄλλον
κόσμο.

Τὴν ξεκούμπωσε—ὦ! λύσσα ποῦ τὴν εἶχα ἐκείνη τὴ στιγμὴ,
ἀκουμπισμένος στὴ μεσάνη κολώνα τοῦ καλυβιοῦ, μακρὰ—ἔβαλε
μιὰ πετσέτα, κι' ἀκούμπησε ταῦτί του στὰ στήθια τῆς, ὕστερα στίς
πλάτες τῆς, τὴν ἐχτύπησε μὲ τὸ χέρι παντοῦ, τῆς εἶπε νὰ πάρῃ ἀνάσα,

νὰ βῆξῃ, νὰ πῇ «τριάντα-τρία» πολλές φορές, καὶ ὕστερα τὴν ἄφησε
τέλος πάντων.

Χωρὶς νὰ κυττάξῃ κἀνέναν ἀπὸ μᾶς ποῦ τὸν κυττάζαμε στὰ
μάτια, ἔβγαλε τὸ πορτοφόλι του κἔγραφε τὴ συνταγὴ.

— Τὶ ἔχει γιατρό; τὸν ἐρώτησε ἡ μάννα τῆς.

Εἶπε ἓνα ἑλληνικὸ ποῦ δὲν τὸ νόησε κἀνεὶς μας.

Ἡ μάννα τῆς ἄρχισε νὰ τοῦ λέῃ τὴν ἱστορία, πῶς συνέβηκε.
Αὐτὸς ἔγραφε· στὸ τέλος λέει.

— Μά, ἄς μὴν κἀνουν τέτοιες ἀνοησίες.

Ἔοι γύρισαν καὶ μὲ κύτταξαν, σᾶν νᾶφταιγα ἐγὼ γιὰ τὴν
ἀρρώστια τῆς. Ὑστερα μᾶς ἔδωκε τὴ συνταγὴ.

— Νὰ στείλετε, λέει, νὰ τῆς πάρτετε αὐτὸ τὸ φάρμακο, τώρα τὸ
προῦ εἶναι λίγο σένλιτο, σέγκλιτο—κάτι τέτοιο εἶπε—νὰ παίρῃ ἓνα
ζεῦγος κάθε ὦρα.

Θὰ ρίχνῃ τὴ μιὰ σκόνῃ στὸ ποτήρι, καὶ σ'ἓνα ἄλλο ποτήρι τὴν
ἄλλῃ ἀπὸ τὸ ζεῦγος, μὲ λίγο γλυκὸ βύσσινο ἢ ἄλλο τι εὔποτον, κα-
ταλάβατε; Ἐπειτα νὰ ἀνακινή μὲ ἓν κοχλιάριον τὸ ἐν καὶ κατόπιν
νὰ τὸ ἀναμιγνῇ καὶ νὰ πίνῃ τὸ ἐν ζεῦγος ἀναλόγως καὶ τὰ ἄλλα
κατὰ ὦραν. Καταλάβετε;

Ἄνοιξαμε ὄλοι τὰ στόματά μας· τόσο μπερδεμμένα ἦταν. Οἱ
ἄλλοι ἐκύτταζαν ἐμένα, κι' αὐτὸς ἐγύρισε νὰ μὲ ρωτήσῃ ἂν τὸ
κατάλαβα. Ἐγὼ ἀρχίνησα νὰ τὰ πῶ, μὰ ἔστριψε τὰ μούτρα του.

— Δὲν θὰ κάμετε τίποτε· εἶπε· φοβοῦμαι μήπως ἀναμειζέτε
τὰ ζεῦγῃ καὶ πάθωμε τίποτε.

Κι' ἀρχίνησε νὰ μᾶς τὰ ξαναπῇ.

Τότε ἡ θειά μου ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ τὸν παρακαλέσῃ μὲ πολ-
λὰ κομπλιμέντα, νὰ μείνῃ τὸ γιόμμα ἂν εἶναι δυνατόν.

Αὐτὸς καμώθηκε στὴν ἀρχή, ὕστερα εἶπε νὰ στείλουν νὰ τοῦ
φέρουν ἓνα βιβλίον ποῦχε στὸν Προκοπάνιστο, καὶ τάπεφάσισε νὰ
μᾶς τιμήσῃ εἰς τὸ γεῦμα διὰ τῆς παρουσίας του.

Τότε πλεῖα ἄρχισαν οἱ περιποιήσεις στὸ ἰβάρη μας. Κι' ὁ Ἀϊ-
Σπυριδωνας ὁ θαυματουργὸς νὰ ἦταν, δὲν θὰ τὸν κολάκευαν ἔτσι.
Ἄφησαν καὶ τὴν ἄρρωστη, γιὰ νὰ περιποιοῦνται τὸ γιατρό.

Ἐγὼ τί νὰ σοῦ πῶ! ἢ ἡμῶνα ἢ δὲν ἡμῶνα, κανεὶς δὲ μὲ
λογάριάζε. Μεῖχανε μοναχὰ γιὰ νὰ ὑπηρετῶ κ' ἐγὼ, καὶ νὰ κάνω κά-
ποτε καὶ τὸ δραγουμάννο, σᾶν νὰ μὴν ἐκαταλάβαινε τὰ ρωμέικα ἢ
ἀρφεντιά του, σᾶν νᾶχε γεννηθῇ στὴ Λόντρα ἢ στὰ Παρίσια.

Ἄφησε πλεῖα τίς κουβέντες τῆς θεῖας μου μὲ τὴν Περσεφόνη
τὴ γυναῖκα ἐνὸς ψαρᾶ, ποῦ τὴν εἶχαν φέρῃ καὶ αὐτὴ γιὰ περιποιή-
σι, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἀρρώστησε ἡ Νέννω. Δὲν ἤξεραν τί νὰ
προτοθανυμάσουν· τὴν ὁμορφιά του τὴν ἀγγελικὴ, τὴν ἐπιστήμη
του, ποῦ δὲν τὴν εἶχε ἄλλος στὸν κόσμον, ἢ τὴν καλωσύνη του!
«Ἄκοῦς ἐκεῖ, μοῦ' ἀδερφή, τέτοιος ἄνθρωπος νὰ καταδεχθῇ νὰ
κάτῃ γιὰ νὰ τῆς δώσῃ μόνος του τὸ γιατρικό!»

Τὸ γιατρικὸ ἤρθε, τῆς τῶδωκε μόνος του, καὶ—μὰ τὴν κακὴ
τοῦ τὴν ἡμέρα—τὴν ὠφέλησε ἀμέσως. Καθάρσιο ἦταν, βλέπει,
τὴν ἐνέργησε, ἰδρωσε, τῆς ἔπεσε ἡ κάψῃ.

Τότε πλειὰ τὸν ἀναίβασαν στὰ οὐράνια. Στὸ τραπέζι τὸν ἔβαλαν στὴν ἀπάνω μεριά, τῶβαλαν προσκέφαλα νὰ κάτση, τῶβαλαν μπροστά του τὸ καπόκι ποῦχαν σφάζη, ψάρια, βοτάραχα, ρεβανί, τοῦταν ἓνα ἑκατομμύριο φορὲς «μᾶς συγχωρεῖς, μᾶς συγχωρεῖς» γιὰ τοῦτο, γιὰ κεῖνο, γιὰ ὅλα.

Κι' αὐτὸς ἔφαγεν ἓνα κόρακα, σὰν νάτανε νηστικός ἓνα μῆνα ἢ σὰν νάρχονταν ἀπὸ κλείσιμο γυροβολιᾶς.

Ἔστερα τῶβαλε στὸ κρασί μετὰ τὰ ροδάκινα. Κι' ὅσο ἔπινε, τόσο ἔπεφτε ἡ μεγάλη πόζα του, καὶ λυόντανε ὁ γλωσσοδέτης του.

Τώρα τῶβαλε στὴ φλυαρία ἔλεγε, ἔλεγε γιὰ τὴν Ἀθήνα, γιὰ τὴν Εὐρώπη, γιὰ τὰς σχέσεις ποῦ εἶχε, γιὰ τὰ μεγαλεῖα, τὰς διασκεδάσεις, τὰ θέατρα, ποῦ κάνεις μᾶς δὲν ἑκαταλάβαινε. Τῶφερονε μὲ τρόπο νὰ πῆ πὼς εἶχε σχέσεις μετὰ μεγάλους, πὼς τὸν προξενολόγαγαν ἀπὸ χίλιες ἀρχοντοπούλες μετὰ ἑκατομμύρια, πὼς εἶχε ἓνα σωρὸ ἔρωμένες—τέλος πάντων ὅλο γιὰ τὸν ἑαυτό του, κιὸλο στὸ μεγαλεῖο τὸ χτύπαγε.

Ὁ μπάριμπας μου σὰν νὰ βαρέθηκε λίγο, κέῖπε πὼς ἔχει δουλειά, κέφυγε. Ἡ θειά μου καὶ ἡ Περσεφόνη τὸν ἄκουγαν χάσκοντας, κιὰπὸ ὦρα σὲ ὦρα ἔδιναν καμμιὰ ἀπάντησι ποῦ δὲν ταίριαζε διόλου, ἢ ρωτοῦσαν τίποτε χαμένα ποῦ, ἂν ἦτανε ἄλλος θάκοβε ἀμέσως τὴν κουβέντα.

Μὰ αὐτὸς εἶχε τὸ σκοπὸ του· φυσικός ἀγύρτης, ὅπως εἶδα κι' ἄλλους ὕστερα εἰς τὴ ζωὴ μου, πρὸ πάντων γιατροῦς, πολιτικούς, καὶ ἀπὸ κείνους ποῦ γράφουν τὶς ἐφημερίδες· γιὰτὶ ἡ τύχη μου μᾶροῖξε σὲ πολλά.

Ἐγὼ σηκώθηκα νὰκούω περισσότερο, καὶ σηκώθηκα καὶ πῆγα κοντὰ στὴ Νέννω, μετὰ ὅλα τὰ νοήματα ποῦ μῶκανε ἡ θειά μου μὴν τύχη καὶ προσβαλθῆ ὁ ἔξοχότατος.

Ἡ ξαδέρφη μου εἶχε ἰδρώση· ὁ ὕπνος τὴν εἶχε ὠφελίση καὶ ἀνοιξε τώρα τὰ ματάκια της γλυκὰ-γλυκὰ κι' ἀδύνατα καὶ μετὰ κύταζε.

Ἐβαλα τὸ χέρι μου στὸ κεφάλι της· ἦτανε δροσερή.

— Σὲ ξύπνησα, Νέννω; τὴν ἐρώτησα.

— Ὅχι· δὲν ἐκοιμώμουν· ἐγὼ τᾶκουγα ὅλα ὅσα ἐλέγατε...

— Τὶς σαχλαμάρες τοῦ γιατροῦ;

— Δὲν ἦλεε σαχλαμάρες, μετὰ συγχωρεῖς· ἦλεε γιὰ τὴν Εὐρώπη, τὴ ζωὴ περνοῦν οἱ καλόττοι!

Ὡς τόσο στὸ τραπέζι ἄκουσαν ποῦ μιλούσαμε καὶ σηκώθηκαν καὶ ἦρθαν.

— Καλὰ εἶσαι μᾶτια μου; καλὰ; ρωτοῦσαν οἱ γυναῖκες.

Κι' ὁ γιαιτρός πλησίασε σὰ θεός, ἀφοῦ αὐτὸς ἦταν πῶκαμε τὸ θαῦμα.

— Αἶ, τσατσαμάρω, τῆς λέει, πὼς πάει τὸ κουράγιο;

Καὶ τῆς ἔδωκε χαϊδευτικὰ μιὰ μυτιά.

— Καλὰ, γιαιτρέ μου, σὰς εὐχαριστῶ· σὲ σὰς θὰ χρεωστῶ τὴ ζωὴ μου.

— Ὅχι δά! ἔκαμε ὁ γιαιτρός καμαρώνοντας.

— Ἀλήθεια, ἀλήθεια!

εἶπανε κοί ἄλλες γυναῖκες, κιὸ ἔξοχότατος καμάρωνε περισσότερο.

Ψηλάφησε πάλι τὴν κοιλιά της καὶ τὸ στήθος της, καὶ τῆς εἶπε.

— Αἶ, θέλεις τώρα νὰ φᾶς;

— Ὅ,τι πῆτε σεῖς γιαιτρέ.

— Ἐγὼ λέω νὰ φᾶς κᾶτι.

— Ἀφοῦ τὸ λέτε, τρώω.

Ὁ γιαιτρός θρονιασίθηκε τώρα στὸ κεφάλι της κι' ἄρχισαν τὶς κουβέντες, σὰν νὰ γνωρίζονταν ἀπὸ χίλια χρόνια.

Αὐτὴ τὸν εὐχαριστοῦσε μετὰ τὰ λόγια καὶ μετὰ τὶς ματιὰς καὶ μετὰ τὸ γλυκὸ της χαμόγελο, γιὰ τὴν καλωσύνη του καὶ τὴ σωτηρία της. Αὐτὸς ἄρχισε νὰ χωρατεῖ μαζί της καὶ νὰ διηγῆται πόσους ἄλλους καὶ ἄλλες ἄρπαξε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χάρου.

Μὰ πόσους ἔστειλε ἀναυλα στὸν Κάτω κόσμον δὲν ἔλεγε, ὅπως δὲ λένε ποτὲ οἱ ἔξοχότατοι.

Οἱ γυναῖκες ἐπήγαν νὰ ἐτοιμάσουν τὸ φαεὶ γιὰ τὸ βράδυ· ἐγὼ ἔκατσα σὲ μιὰν ἄκρη, χωρὶς κάνεις νὰ μετὰ χαμπερῶζη, καὶ τοὺς ἐκῆταξα.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἄρχισε γιὰ μένα ζωὴ βασανισμένη, μαρτύριο ποῦ σὰν κιὰπὸ δὲν ἐπέρασεν οὔτε ἡ ἀγία Εἰρήνη, ὅταν τὴν ἔκαψαν ὀλοζώντανη οἱ διαβόλοι καὶ ἔμενε μοναχὰ τὸ στόμα της γιὰ νὰ προσεύχεται. Ἐκείνη τοῦλάχιστον ἔβλεπε μπροστά της τοὺς ἀγγέλους καὶ τὴν παράδεισο, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἔβλεπα ἄλλο παρὰ τὴν κόλασι καὶ σὲ τοῦτη τὴ ζωὴ καὶ στὴν ἄλλη.

Ἄχ! νὰ μὴ σοῦ τὸ χρωστάη ὁ Θεὸς νὰρθῆς στὴ θέσι μου· μὰ ἂν ἔρθῃς καμμιὰ φορὰ, θὰ καταλάβῃς τί θὰ πῆ νὰ σ' ἄρπάζουν τὴν καρδιὰ σου, νὰ σ' ἄρπάζουν τὴν ἐλπίδα, τὸ θησαυρὸ σου, μέσα στὴν ὦρα ποῦ νομίζεις πὼς τὸν κατέχῃς ὅλον δικό σου!

Καὶ τί εἶναι ὁ θησαυρὸς ποῦ παίρνουν οἱ κλέφτες ἀπὸ τὸ φιλάρυγρο, τί εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ, ὅταν μᾶς τὴν ἀφαιρῆ τὸ χτικιὸ μέσα στὴν νεότητά μας, μπρὸς στὸ μαρτύριο ποῦ τραβᾶει ἡ ψυχὴ, ὅταν τῆς παίρνουν τὴ λατρεία της, ἐκείνη ποῦ ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, περισσότερο ἀκόμα κι' ἀπὸ τὸν ἑαυτό της!

Καὶ δὲν εἶναι μοναχὰ αὐτὸ, εἶναι καὶ ἡ περιφρόνησι ποῦ αἰσθάνεσαι, ἡ ντροπὴ νὰ σὲ τσαλαπατᾶ ὁ ἄλλος, νὰ μὴ σὲ λογαριάζῃ γιὰ τίποτε.

Ἄχ! πὼς σὲ μιὰ στιγμή, γιὰ ἓνα ψεύτη, ποῦ θά'χε πῆ τὰ ἴδια σὲ χίλιες πρωτίτερα, γιὰ ἓνα ἀγύρτη ποῦ δὲν τῆς ἔκαμε ἄλλο καλὸ παρ' ὅ,τι θὰ τῆς ἔκανε καὶ κάθε ἄλλος μετὰ μιὰ δραχμὴ, πὼς λησμόνησε καὶ περιφρόνησε μιὰ καρδιὰ ποῦ τὴ λάτρεινε σὰν τὴ δική μου!

Καὶ ὡς τόσο τὴ λησμόνησε!

Ἀπὸ τότε ἡ θέσις μου ἦτανε ἐλευσινή· δὲν ἤξερα κέγὼ πὼς νὰ φερθῶ· μοῦρχονταν νὰ τῆς πέσω στὸ λαιμὸ καὶ νὰ τῆς πῶ πὼς εἶναι ψεύτης, ἀτίμος, αἰσχρός· νὰ τῆς πῶ ὅσα λέγανε στὸ σχολεῖο γιὰ δαῦτον, πράγματα ποῦ δὲν λέγονται οὔτε σὲ ἄνδρα, ὅχι σὲ κορίτσι, ἴσως καὶ τὸν μισήσῃ. Ἴσως καὶ τὸν σιχαθῆ. Μὰ πὼς νὰ τολμῆσω τέτοιο πράγμα, ἀφοῦ ἔβλεπα νὰ τὸν λατρεύῃ, νὰ τὸν κυτ-

τάξη στα μάτια, να κρέμεται από τα χείλη του, όταν μιλή, να του κάνη αυτή περισσότερο έρωτα, ενώ εκείνος εθυμόντανε κάποτε και την πόζα του! Δεν θά μεδιωγνε; δεν θά μεβριζε; δεν θά με κοροΐδευε; Και τι ήμουνα στο τέλος τέλος εγώ; ένα παληόταυδο φτωχό, μαθητής του γυμνασίου, χαμένο πράμμα και — το χειρότερο — πρώτος της ξάδερφος.

Γιατί εξήλενα; τι δικαίωμα είχα να την κυττάζω, να την φυλάγω, να την τυραννώ; Είχα, θά πής, το δικαίωμα της αγάπης. Μα και ο άλλος της έδειχνε την ίδια αγάπη.

Και τι ήτανε ο άλλος; Ο περιζήτητος γαμβρός του τόπου μας, το καμάρι των κοριτσιών, που θά την ζήλευαν όλες αν τον έπαιρνε.

Αυτά και άλλα τέτοια ένα σωρό, γύριζαν στο δόλιο μου κεφάλι και πότε μεκάναν γκρινιάρη, ιδιότροπον, κακόν, πότε κύτταζα να φαίνωμαι αδιάφορος και περήφανος, κι' ως μεσφαζαν μέσα μου δίκοπα μαχαίρια.

Κάποτε ήθελα να τους φυλάγω, δεν τους άφηνα μοναχούς μιá στιγμή, τους γινόμουνα βαρετός και μου τώδειχναν. Κάποτε τους άφηνα ελεύθερους, μάλιστα τους έκανα και πλάτες, κι' όταν με κύτταζαν μένα χαμόγελο χαρούμενο και κοροΐδευτικό, χαμογελοΐσα κέγώ σαν να τους έλεγα.

— Καλά κάνετε, χτυπάτε, τάζιζω.

Αυτοί είχαν πάρη δρόμο.

Το βράδυ της ίδιας ήμέρας τον παρακάλεσαν το γιατρό να μείνη στο Σκοινιά. Έμεινε, αν και με κάποια δυσκολία. Την άλλη μέρα έμεινε ευκολότερα την άλλη χωρίς παρακάλια και χωρίς καν να του τó ειποΐνε.

Οί γυναΐκες τώχανε κρυφή χαρά. Ο μάργμπαρς μου οΐτε ζεστός οΐτε κρύος. Τον καλότρεφαν μοναχά και τον καλοπότιζαν και τώκάναν όλα τα θελήματά του.

Η Νέννω έγεινε καλά, μα ήταν αδύνατη. Έχρειάζονταν συντροφιά, κουβέντα, διασκέδασι και ο γιατρός ο καιμένος ήτανε τόσο καλός και πρόθυμος σε όλα! Δεν ξεκόλλαγε από το πλάγι της, της έλεγε χίλια δυό νόστιμα πράγματα, της έδειχνε ζωγραφισμένες εφημερίδες, που ντρεπόμουνα εγώ να τις βλέπω, της έκανε μπάσσο όταν τραγουδοΐσε, τη συνώδευε στον περίπατο, ως και κούνια μου' άδερχε της εφκιασε και κουνηθήκανε μαζί, λέγοντας πώς έτσι φριάνουν στα Παρίσια, και πώς έχει κουνηθή πολλές φορές με κορίτσια ύπουργών και με πριγκηπέσσερς, για να βασιάη έτσι και την πόζα του, μέσα στις κουταμάρες που έκανε.

Εγώ ήμουνα το γέλοιο και το ξενίσταγμα της συντροφιάς, για να κάνη ο γιατρός τα άστεΐα του. "Αν λέγανε για ταξΐδια, για βαπόρια, για σιδηροδρόμους, για τον κακό του τον καιρό, γύριζε να με ρωτάη.

— Και σΐν δέ μΐς λές τίποτε; δεν επήγες στο Αίτωλικό, να ιδής τα άμαξια και τα λεωφορεία;

"Αν λέγανε για ναπολεόνια, που σκόρπαγε τάχα στα Παρίσια ή άφφεντιά του, σαν ο κόκκοτος ταυγά, μερωτοΐσαν και μένα τι χαρ-

τζιλίαι μου δίνει κάθε μήνα ή μάννα μου. "Αν έλεγαν για έρωτας και προξενειές και συνοικέσια, με ρωτοΐσαν και μένα τι λέει ή γραμματική και ή άλγεβρα γιαυτά τα πράματα.

Και ηγελοΐσαν όλοι δυνατά, και γελοΐσε μαζί τους και ή Νέννω.

Τότε το μΐσος μου γύριζε κατ' αυτής. Μΐλιανε φοβερή επιθυμία να την εκδικηθΐω, να τρέξω μόνος μου σ' αυτόν τον άθλιο που φαίνονταν τώρα ότι τον λατρεύει, και να του πΐω.

— Μη την πιστεύης, όχι, σε γελάει και σένα, όπως και μένα, είναι ψεύτρα, στρίγλα, όχιά... .

— (Άλλοίμονο! λέω τέτοια λόγια γιαντή τώρα που είναι τόσο δυστυχισμένη!)

"Αλλά μΐλειπε το θάρρος. "Αρχίζα μοναχά απ' όξω απ' όξω πΐω οι γυναΐκες κάνουν έρωτα με πολλούς και δεν αγαποΐν κανένα, στριφογύριζα να φθάσω εκεί που ήθελα... .μα και τι να πΐω! Και έπειτα ποιός την έπιανεν αυτή!

Αυτή τα παρίστανε τα περασμένα σαν παιδιάτικα, χαμένα, κουτσουνοπάνα.

Κι' αυτά τΐλεγε όχι για κείνον, που οΐτε κατάλάβαινε, οΐτε τον έμελε δόλου, όσο για μένα, για να με βάλη στη θέσι μου.

Γιατί όμως άπόφευγε τόσο να βρεθοΐμε μιá στιγμή οί δυό μας, άφου' έτσι τα θεωροΐσε τα περασμένα παιδιάτικα και χαμένα;

"Εξη μέρες έμεινε αυτός στο νησί μας την πρώτη φορά, έξη ώρες δεν κατώρθωσα να την πιτύχω μοναχή και δυό-τρεις φορές που την έπέτυχα, δεν είχα διάθεσι' ειρυσκόμουνα στην άπόφασί μου να τους αφήσω ελεύθερους, να θάψω μόνον τον εαυτό μου, για να κάμω αυτούς ευτυχείς.

Η θειά μου, που άρχίνησε και αυτή νανοΐγη τα μάτια της, μεστελνε πάντα μαζί τους και κάποτε εύρισκα κι' εγώ ευχαρίστησι να τους ακολουθΐω έτσι στα βωβιά, χωρίς να φαίνωμαι πΐω τους προσέχω, μα να τους βασανΐζω σε κάθε βήμα, σε κάθε γέλοιο, σε κάθε παιγνίδι, που γύριζαν και μεβλεπαν στο πλάγι τους, γυρισμένον κατá τη θάλασσα, μα με το μισό μάτι άπάνω τους.

"Αλλά τον περισσότερο καιρό έφρευγα μακριά τους. Τους άφηνα στο γιαλό να λένε όσα λίγο πριν έλεγα κι' εγώ, και τριγύριζα μονάχος μου στο νησί. Επήγαινα στους σκοΐνους, στις μυρτιές, στις άγρώμπελερς, που άλλοτε πηγαΐναμε μαζί, κέκει καθόμουνα και συλλογιζόμουνα τα περασμένα και τα τωρινά, και κάποτε μεπαιρνε το παράπονο κέκλαιγα σαν ζουρλόρς, και χτυπόμουνα σαν λυσσασμένος.

"Αλλά το μεγαλύτερο μαρτίριο το τραβοΐσα τη νύχτα. Λές και τΐωκαμαν έπιτηδες για να με βασανΐσουν, και τον έβαλαν να κοιμΐται στην πελάδα μου μαζί με μένα. Μου πΐησαν τα προσκέφαλα και τα σινδόνια μου, όπως μούχαν πάρη και την ξάδερφη μου και του τΐδωκαν να κοιμΐται εκεί στο πλάγι μου, σαν ναΐθελαν να με κάμουν κακοΐργο με το στανειό.

Αυτή τον έφερνε το βράδυ ως την πόρτα της πελάδας, τον

καληνύχτιζε γλυκά κι' έφευγε τραγουδώντας, όπως άλλοτε για μένανε.

Μέσ' στον άφρο της θάλασσας
ή αγάπη μου κοιμάται
παρακαλώ σας κύματα
μη μου την έξυπνάτε.

Αυτός ο ξετοίλωτος γδύνονταν μπροστά της, φορούσε την ξηντανούμερο πουκαμίσα του και ξαπλωνόντανε.

"Αχ! και τί σιχαντερό ύπνο έκανε! Ξαπλώνονταν, άνοιγε τα πόδια του, φύσαγε, ξεσκεπάζονταν, μούγκριζε σα γομάρι, με κλώτσαγε, με στρώμωνε σε μιάν άκρη και μ' άφηνε να ψένωμαι.

"Αδικο γύριζα τα μάτια μου στην Παναγίτσα, που φώτιζε το λιγοστό φαναράκι, και κίτταξα να προσηλώσω το νου μου στο Θεό, όπως έκανα στο σπίτι μου, όταν ή φτώχεια βασάνιζεν έμένα και τη μάννα μου. Τόσο το χειρότερο τότε άμέσως μου πήγαινε στο νου μου πως με σιχάινεται και ο Θεός και οι άνθρωποι, πως δε θάχω ανάπαυσι ούτε έδω ούτε στον άλλον κόσμο, πως έχασα τα πάντα γι' αυτή και πως αυτή τώρα με κλωτσάει.

"Η μετάνοια και ή λύσσα μ' έκαναν να σηκώνωμαι από το στρώμα. Άλλοτε έπεφτα τάπιστομα, γονάτιζα, τραβοῦσα τα μαλλιά μου, έγδεονα το στήθος μου, τυραγνιόμουνα ως την αυγή.

Κι' όταν έγύριζα τα μάτια μου στο μπόγια μου και τον έβλεπα να ξύνεται στον ύπνο και να ρουχνάη άξυπνητα κ' ευτυχισμένα, μιá φοβερή ιδέα με τριγύριζε και με πολιορκούσε. Να βγώ όξω, να πάρω το μαχαίρι που ξεκοιλιάζουν τις μπάφες οι ψαράδες—και ήξερα που το βάνουν—και να τον σφάξω ή να πάρω ένα βαρὺ λιθάρι που ήταν όξω από την πελάδα μας και να του τσακίσω το κεφάλι, να το κάμω τρίψαλα, όπως του φειδιοῦ, και να βλέπω με χαρά το σώμα του να σπαρτάρη, σαν το σπάρο που πιάστηκε στ' άγκίστρι, και να ξεψυχάη.

Και δεν ξέρω τι μεμπόδιζε να το κάμω αυτό! Ήτανε τάχα ο φόβος του Θεοῦ που μ' έβλεπεν από καί πάνω; ήτανε δειλία μοναχά; ήτανε της μάννας μου ο πόνος της κακομοίρας; ή ήτανε ακόμα βαθειά-βαθειά στην άμοιρη καρδιά μου που χόχλαζε από λύσσα, κάποιο μικρό καταπάτι της αγάπης Της και φοβούμουνα μη την πιζράνω, αυτή και μοναχά;

Τέλος ησούχαζα με την απόφασι να φύγω· να φύγω μακριά από αυτούς τους κολασμένους, να μη τους βλέπω, να μη τους ακούω, να μη σκέπτομαι, αν μπορώ, γιατῶν: να φύγω άμέσως αύριο, μόλις ξημερώση, είτε με δικό μας είτε με ξένο προιάρι, χωρίς ν' αποχαιρετίσω κανένα, χωρίς να ιδω κανένα.

Μά πόσες φορές—πές μου—την έλαβα αυτήν την απόφασι και μέρα και νύχτα, και πόσες φορές την παρέβηκα, χωρίς να ξέρω κέγὼ τὸ γιατί!

Πότε ήθελα τάχα να μη δώσω ύποψία, πότε ήθελα να ειπῶ πριν δυό λόγια, πότε να μη τους κάμω φεύγοντας την καρδιά τους,

πότε τούτο, πότε εκείνο. Και μέσα σ' όλα αυτά τα πότε, μου φαίνεται, μιá ήταν ή αλήθεια· πως περίμενα και ήλπιζα να φύγη πριν ο έχθρός μου. Ο φτωχός είχα ακόμα τη δύναμι να συγχωρήσω, και αν την άφηνα, να την αφήσω τουλάχιστον με αγάπη και όχι με έχθητα.

"Ως τόσο ο κόσμος δεν ήτανε στραβός. Οι ψαράδες άρχισαν να μουρμουρίζουν, και στον Προκοπάνιστο οι Σταυρέισσες πίστεψαν πως αλήθεια ο γιατρός θα νάπαιρνε τη Νέννω.

Πολλές φορές έπιασα τη θειά μου και την Περσεφόνη να τα κρουφοκουβεντιάζουν, «πως πρέπει αυτή ή δουλειά να τελειώση» και να καλοτυγίζουν τη Νέννω με τη μοίρα της.

Οι γυναίκες, τι τα θέλεις, είναι πάντα γυναίκες, ξηροκέφαλες κι' αλαφρόμυαλες, που τις γελάει κένα μικρό παιδί, φθάνει ναχη θάρρος και άγρυπτία.

Κάποια μέρα, τέλος πάντων, παραγγέλνουν από τον Προκοπάνιστο οι Σταυρέισσες να πάη ο γιατρός που τον θέλουν.

Με κακή καρδιά έφυγε το πρωί, και μās έταξε πως θα νάρθη το γιόμμα.

Μου φάνηκε πως ξύπνησα από όνειρο βαρὺ και θλιβερό και φοβόμουνα μην κλείσω πάλι τα μάτια μου και το ξαναϊδῶ.

Η Νέννω πήρε το κέντημά της και κάθησε στο γιαλό από κάτω από ένα άρμυρικό. Μιá βελονιά περνούσε και μιá ματιá έρριχνε στη θάλασσα.

"Επήρα κέγὼ ένα βιβλίο και κάθησα παρέκει. Έκανα πως εδιδάβαζα, αλλά τα μάτια μου ήταν άπάνω της.

Τ' άγείλι της έσταζε φαρμάκι. Ήταν γλωμη-γλωμη και με βία κρατούσε τα δάκρυνά της. Και ή λύπη και ή άχνάδα την έκαναν πειδ όμμορφη, πειδ γλυκειά.

"Α! τι μπαίγνιο είναι ο άνθρωπος, όταν αγαπάη αληθινά! Σε λίγο είχα λησμονήση το δικό μου το μαρτύριο και λυπόμουνα μοναχά για τη λύπη της. Και—το λέω ακόμα σήμερα με ντροπή μου—ήρθε ώρα που μοναχή μου επιθυμία ήτανε να την ιδῶ και πάλι γελαστή κι' ευτυχισμένη· και επειδή ήξερα πως ένα και μοναχό ήτανε γιατρικό για τη λύπη της, εκάτταξα κέγὼ τη θάλασσα, όσο πλησίαζε το γιόμμα, για να ιδῶ τον έχθρό μου νάρχεται πάλι.

Μά πέρασε το γιόμμα, κι' ο γιατρός δεν εφάινονταν· ήρθε ή ώρα μία. Ο μάρομπας μου ήθελε να φάμε, και οι γυναίκες, μ' όλη τη στενοχώρια ποίχανε, έστρωσαν τραπέζι.

Η Νέννω δεν έβαλε χαιμιά στο στόμα της, δε μπορούσε να βγάλη μιλιá, δε δέχονταν κρίσι από κανένα.

Τὸ δειλινὸ έπεσε κατακέφαλα στο κρεβάτι με πονοκέφαλο, όπως έλεγε, που θάφευγαν τα μηλίγγια της. Άλλο δεν έμενε παρὰ να φέρωμε πίσω το γιατρό.

Έμπρός Φανή, σ' έέργεια το προιάρι και στο Προκοπάνιστο για να τον φέρης.

"Όταν έπήγα, εκάθονταν, όπως και την πρώτη φορά, ανάμεσα από τις Σταυρέισσες, και τους μολόγαγε τώρα χαμπέρια. Αυτός γελοῦσε

καὶ χειρονομοῦσε, ἐνῶ κουβέντιαζε, ἐκείνες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλια τους καὶ χτυποῦσαν τὰ γόνατά τους.

Δὲν ἄκουσα τί λέγανε μὰ ὁ Θεὸς δὲ μοῦ τὸ βγάνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ πῶς αὐτὸς κανχιοῦνταν ὅτι τὸν ἀγαπάει ἡ Νέννω, καὶ τοὺς διηγόντανε μὲ πολλὰ μάλιστα παραπανίσια, τὴ ζωὴ τοῦ Σκοινιά.

Τὴ ρεζίλευε ὁ κακοῦργος.

Τὸν πῆρα καὶ πήγαμε στὸ Σκοινιά.

Οὔτε ντροπὴ οὔτε διάκρισι ἀπ' αὐτὴ. Μόλις τὸν εἶδε, τῆς πέρασαν ὄλα' σηκώθηκε νὰ τοῦ παραπονεθῇ πῶς τὴν ἐλησμόνησε.

Ἄμεσως ὁ ἐξοχώτατος διέταξε περίπαιτο στὸν Ἄϊ-Σώστη, καὶ ἡ θειά μου μῆστευε κ' ἐμένα γιὰ φανάρι.

Πῆγα. Ἡμουνα τώρα ἢ δὲν ἦμουνα μαζί τους ἕνα τῶχανε.

Ἐφθάσαμε στὸν Ἄϊ-Σώστη καὶ βρήκαμε τὸν καπετάν-Στάμο μὲ τὴ γυναῖκα του. Ἄχ! τίποτε δὲν εἶχε ἀλλάξῃ ἀπὸ τότε ποῦ κόβαμε μαζί τίς λυγιές καὶ τίς δάφνες!

Ἡ γυναῖκα τοῦ καπετάν-Στάμου ἦτανε νοστιμοῦλα, καὶ ὁ γιατρός δὲν ἔλειψε νὰ τὴ γλυκοκουβεντιάξῃ. Ἡ καπετάν-Στάμωνα τὸν ρωτοῦσε τί νὰ κάμῃ γιὰ τὴ θέρη, ποῦ τὴν πείραζε πότε πότε, κ' αὐτὸς τῆς ἔλεγε ἀστεία ζεταίσιπτα, πῶς τάχα ἀρρωσταίνει, γιὰ τὸ καπετάν-Στάμος εἶναι γέροντας, καὶ πῶς πρέπει νὰ παίρῃ ἀρσενικὸ ἀφοῦ τὸ κιννίνο δὲν τὴν πιάνῃ, καὶ ἄλλες τέτοιες ἀτιμίες.

Ἡ Νέννω τὸν ἐκύτταζε μὲ μάτι μαῦρο ἀπὸ τὴ ζήλεια.

— Νέννω, τῆς λέει ἐκεῖνος, γιὰ νὰ τὴ βγάλῃ ἀπὸ μπροστά του, καὶ νὰ ξυλοκουτσουρίζῃ ἐλεύθερα μὲ τὴν ξένη γυναῖκα, Νέννω, σύρτε σεῖς ἀπάνω στὸ φανάρι μὲ τὸ Φανῆ, γιὰ νὰ ἰδῆτε τὴ δύσι τοῦ ἡλίου κέφθασα κέγῳ.

Αὐτὴ κοντοστέχονταν.

— Πηγαίνετε κ' ἐφθάσα' ἐδιάταξε πάλε ἡ ἀφφεντιά του' πηγαίνετε πρὶν πέση ὁ ἡλῖος στὴ θάλασσα, ἀξίλει νὰ τὸν ἰδῆτε. Καὶ κείνη, ποῦ μ' εἶχε ἄλλοτε βασανίσῃ γιὰ τὴ Ρηνοῦλα, χωρὶς νάχω καμμιά ἰδέα, τὸν ἄκουε σὰν ζῶ, τὸν ἄφησε μὲ τὴν ἄλλη, καὶ σκυφτὴ σκυφτὴ κ' ἀμίλητη ἀνέβηκε στὸ φανάρι.

Ἀνέβηκα κέγῳ μαζί της.

Τὰ γόνατά μου ἔτρεμαν, καὶ κόβονταν ἡ ἀναπνοή μου, σὰν νᾶμουνα γέροντας ἢ χτυκασμένος.

Ὁ μαῖστρος, ποῦ κάτω φαίνονταν ἀδύνατος, ἐκεῖ ἀπάνω φύσαγε μπουρίνι, ποῦλεγε καὶ θὰ ξερριζώσῃ τὸ φανάρι. Ταῦτιά βούζανε σὰν ἀνεμόμυλος, ἡ φωνὴ χάνονταν ἀπὸ τὸ στόμα.

Ὁ ἡλῖος κατέβαινε στὴ θάλασσα. Κοκκίνιζαν ἀπάνω τὰ σύγνεφα, στάχτωναν τὰ βουνὰ καὶ πρασίνιζαν οἱ κάμποι καὶ φαίνονταν καθαροὶ καὶ κάτασπρα τῆς χώρας τὰ σπία.

Ἡ θάλασσα, κατὰ τὴ δύσι, εἶχε ἕνα κῆμα κόκκινο σὰν αἷμα, μὰ ὅχι πολὺ δυνατὸ, ἔτσι σὰν κόκκινο μεταξωτὸ ζαρωμένο.

Ὁ ἡλῖος ἐγγίξε τώρα στὴ θάλασσα. Δὲν ἦτανε πλειὰ στοργγυλός, ὅπως τὸν βλέπομε, ἦτανε—παράξενο πράμμα—σὰν τετράγωνος. Ἀποκάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἕνας ἄλλος ἡλῖος, κατακόκκινος κ' αὐτὸς,

μὰ ζαρωμένος σὰν τὸ γυαλί τοῦ φαναριοῦ, ἀνέβαινε ἀγάλια ἀγάλια, ὅσο κατέβαινε ὁ ἀπάνω ἡλῖος.

Καὶ ἦρθε μιὰ στιγμή ποῦ καὶ οἱ δυὸ ἡλιοι, ἐγγίξαν τίς ἄκρες των, κέκαμναν ἕνα μεγάλο λαμπροκόκκινο τετράγωνο.

Ἡ Νέννω ἐστρουμώχθηκε ἀπὸ τὴ στενὴ καὶ χαμηλὴ πορτοῦλα τοῦ φαναριοῦ καὶ βῆκε στὸ στενὸ μπαλκονάκι του, χωρὶς νὰ πιᾶσῃ τὸ χέρι μου. Φοροῦσε μιὰ πολκίτσα ἀπὸ σγουρὸ ἐξηντανούμερο Μεσολογίτικο, κένα μεταξωτὸ μανδηλι στὸ λαιμό, γιὰ νὰ μὴν κρυώσῃ.

Τὸ πρόσωπό της ἀχνό-ἀχνό, τὰ μάτια της δλάνοιγτα καὶ λιγωμένα σὰν νὰ μὴν ἔβλεπαν τίποτε καὶ σὰν νὰ κῦτταζαν ἄλλον κόσμο.

Ὡμοιάσε σὰν ἐκείνες τίς ρωσικὲς Παναγίες ποῦ φέρουν ἀπὸ τὸ Ἅγιον ὄρος οἱ καλογέροι. Τὴ σεβόσουνα καὶ τὴ λυπόσουνα νὰ τὴ βλέπῃς.

Ἦρθε μιὰ στιγμή κοντά μου καὶ κῦτταζε τοὺς δυὸ ἡλιους ποῦ χάνονταν περισσότερο, σὰν νὰ κατὰπινεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Χίλια παράπονα ἦρθαν στὸ στόμα μου καὶ τὸ μάτι μου ἔδειξε πῶς θὰ τῆς τάλεγα. Μᾶφησε ἄξαφνα καὶ γίρισε κατὰ τὸ γυαλί τοῦ φαναριοῦ. Κόλλησε τὸ μέτωπό της στὸ χονδρὸ καὶ κροῦ τζάμι καὶ κῦτταζε μέσα στὸν κόκκινο καθρέφτη τοῦ φαναριοῦ, ποῦ φαίνονταν ἕνας ἄλλος κόσμος διπλὸς σὲ ὅλα καὶ κατακόκκινος, σὰν μαγεμένος.

Διπλὰ καὶ κόκκινα ἦτανε τὰ βουνὰ, διπλὰ τὰ δένδρα καὶ τὰ καλύβια, διπλὸ τὸ κῆμα καὶ ἡ χώρα καὶ τὸ κόκκινο τετράγωνο ποῦ ἐφκειαναν οἱ δυὸ ἡλιοι.

Ἦτανε ἀλήθεια σὰν ἐκεῖνα τὰ μαγεμένα πανοράματα ποῦ φέρουν κάποτε ἐκεῖνοι, ποῦ ξέρουν—καθὼς λένε—τὴ Σολομωνική, καὶ προστάζουν τοὺς διαβόλους. Ἄφηνες τὸν ἀληθινὸν κόσμον, γιὰ νὰ θαυμάσῃς ἐκεῖνον τὸν ἀνύπαρχτον καὶ μαγικὸν κόσμον, ποῦ ἐφκειανε τὸ κόκκινο γυαλί τοῦ φαναριοῦ.

Ἔτσι, καμμιά φορὰ, ὅταν κοιμᾶσαι ἔξω καὶ πέφτουν τοῦ φεγγαριοῦ οἱ ἀχτίδες στὰ κλειστὰ μάτια σου, ὄνειρεῖσαι χίλιους ἡλιοὺς καὶ χίλιους κομήτες χρυσοὺς καὶ πράσινους καὶ κόκκινους, ποῦ πέφτουν στὴ γῆ καὶ σταυρώνονται στὰ οὐράνια, σὰν μεγάλα πυροτεχνήματα ποῦ φκιάνει τὸ χέρι τοῦ Μεγαλοδύναμου. Καὶ ξυπνᾶς κάποια ὥρα καὶ τὰ χάνεις, καὶ πάλι κλείς τὰ μάτια σου γιὰ νὰ τὰ ἰδῆς.

Ἐπῆγα κέγῳ στὸ γυαλί. Ἡ καρδιά μου ἀκούγονταν, πιστεύω, μὲ ὅλη τὴ βοή τοῦ μαῖστρου. Ἐκόλλησα τὸ μέτωπό μου κοντὰ στὸ δικό της καὶ δὲν ἤξερα πῶς νάχωσῳ. Τὸ μισό μου ἀχέλι ἔτρεμε τὰ χέρια μου ἦτανε παγωμένα, καὶ τὸ κεφάλι μου φωτιά.

Εἶδες ὅταν μᾶς πιάνῃ μόρα στὸν ὕπνο μας, καὶ θέλωμε νὰ μιλήσωμε καὶ δὲν μποροῦμε, σὰν νάχωμε χίλιες δεκάδες βάρους στὰ στήθια μας; Ἔτσι κέγῳ, εἶχα τόσα νὰ πῶ καὶ εἶχα γλωσσοδέτη.

Ἡ Νέννω μίλησε πρώτη.

Χωρὶς νὰ γυρίσῃ σὲ μένα τὸ βλέμμα της, μὲ τὰ χεῖλη μισανοιχτά, μὲ σιγαλὴ τὴ φωνὴ μου εἶπε.

— Κῦτταζε, δυὸ ἡλιοι.

Σάν νά μῶφυγεν ἡ μόρα.

— Ναί, εἶπα, δυὸ ἥλιοι, ὅπως εἶναι καὶ δυὸ ἀγάπες.

Ἄρχισα μαυτὴ τὴν κουταμάρα, καὶ ποιδὲς ξέρεῖ τι θάλλεγα ἀκόμα, ἂν μάφηνε.

Τῆς ἔπιασα σφιχτὰ-σφιχτὰ τὸ χέρι, καὶ κότταξα νάντικρύσω τὰ μάτια της.

Αὐτὴ, ἦσχα ἀλλὰ μὲ δύναμι, ξέφυγε ἀπὸ κοντὰ μου, γίρισε κατὰ τὴ θάλασσα, ἔρριξε τὰ μάτια της κάτω, καὶ μὲ μιὰ φωνὴ μισοσβυσμένη, χωρὶς νὰ μοῦ ρίξῃ μιὰ ματιά, ἄρχισε νὰ τραγουδάῃ μ' ἓνα βαθὺ-βαδὺ ἄχ.

Καὶ εἶπε αὐτὸ τὸ τραγοῦδι.

Σταλαματιά, σταλαματιά τὸ μάμαρο τρυπῆται·

Μ' ἀγάπη ποῦ δὲν παίρνεται δὲν πρέπει ν' ἀγαπιέται.

Μπαλταδιὰ μοῦ ἦρθε καὶ ζαλίστηκα. Φοβήθηκα μὴν πέσω ἀπὸ τὰ χαμηλὰ κάγκελα τοῦ ψηλοῦ φαναριοῦ, κέκατσα κάτω στὶς πλάκες.

Ὁ Θεὸς ξέρεῖ τι μπορούσα νὰ πῶ καὶ τι μπορούσα νὰ κάμω ἐκείνην τὴν ὥρα, ἐκεῖ ψηλά, ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἴσως τέτοια λόγια καὶ τέτοια πράγματα ποῦ νὰ πεθάνω ὕστερα ἀπὸ τὴ λύπη μου ἢ νὰ χτυπάω τὸ κεφάλι μου ὅσο ζῶ. Μὰ γιὰ καλὴ μου τύχη, τὴν ἴδια στιγμὴ ξετρούπωσε ἀπὸ τὴν πορτοῦλα τοῦ φαναριοῦ τὸ πλατὺ πρόσωπο τοῦ ἄλλοι με τὸ αἰῶνιο σιχαμερὸ τοῦ χαμόγελο. Μὲ σκούνησε, χωρὶς κἂν νὰ μὲ κινεῖται καὶ φώναξε στὴ Νέννω, ἐνῶ ἀκόμα βασανίζονταν, παχὺς ὅπως ἦτανε, νὰ ξετρούπωσῃ στὸ μπαλκόνι.

— Αἱ! ; εὐχαριστήθηκα; δὲ σᾶς εἶπα ἐγώ; μὰ πρέπει νὰ ξέρῃ κανεὶς, γιὰ νὰ εὐχαριστεῖται καὶ στὴ θάλασσα πρέπει νὰ κόβῃ καὶ τὸ κεφάλι του· πὲς πῶς ἦσουνα τώρα στὸ ἀστεροσκοπεῖο τῶν Παρισίων...

Καὶ ἴδρωνε γιὰ νὰ βγῇ.

Ἡ Νέννω δὲν εἶπε τίποτε, μὰ μὲ μιᾶς ξαστέρωσε τὸ σινγεφιασμένο πρόσωπό της καὶ ἔτρεξε κοντὰ του, σὺν νύχτε χρόνια νὰ τὸν ἰδῇ. Τῶδωκε τὰ δυὸ χεράκια της, σὺν νύθελε νὰ τὸν βοηθήσῃ· τᾶσφιξε ἐκεῖνος μέσα στ' ἄσπρα καὶ παχουλὰ χέρια του καὶ βγήκε. Ἀμέσως γύρισαν στ' ἄλλο πλευρὸ τοῦ μπαλκονιοῦ κατὰ τὸ βουνό, καὶ μάφησαν ἐμένα κατὰ τὴ θάλασσα.

Μᾶς χώριξε μονάχα τὸ πάχος τοῦ φαναριοῦ καὶ δὲν τοὺς ἔβλεπα· ἓνα βῆμα νάκανα, θὰ βρισκόμουνα στὸ πλάγι τους· θάκουγα τι λέγανε μὲ τόσο διάφορες φωνές, μὲ πείσμα, μὲ γέλοια, μὲ γλυκάδα· θᾶβλεπα τὰ μάτια τους καὶ τὰ χέρια τους· θὰ βεβαιωνόμουνα γιὰ κεῖνα ποῦ μάντενα.

Μὰ δὲν τῶκαμα.

Εἶδες χαμιὰ φορὰ στὸ λόγγο ποῦ πᾶνε οἱ Ἀμπλιανίτισσες νύχτα μὲ τὸ τσεκούρι γιὰ νὰ κόψουν ξύλα καὶ νὰ τὰ φέρουν ὡς τὸ γιόμμα μέσα, καὶ βρίσκουν κανένα ἀγριοπρίναρο καὶ τοῦ ρίχνονται νὰ τὸ κόψουν; Δίνουν, δίνουν τσεκουριές· τὸ σκάβουν βαθειὰ-βαθειὰ ποῦ μοναχὰ μιὰ φλέντζα καὶ ἡ φλοῦδα τὸ κρατάει. Σειέ-

ται ἐκεῖνο λυπητερὰ σὲ κάθε τσεκουριά, ξεκολλοῦν τὰ φύλλα του καὶ πέφτουν, μὰ αὐτὸ μένει ὀρθό· ὅσο ποῦ μιὰ τελευταία τσεκουριά κόβει τὴ φλέντζα καὶ τὴ φλοῦδα μὲ μιᾶς. Καὶ τότε σωριάζεται καὶ πέφτει τᾶγριο πρίναρι, κ' ἀντηχάει ὁ λόγγος τριγύρω, καὶ προγκάει ἀπὸ τὸ βρόντο του τὸ μουλάρι τὸ δεμένο ἐκεῖ στὸ χαμόκλαδο, καὶ βρίζει καὶ καταριέται ἡ Ἀμπλιανίτισσα.

Ἡ τελευταία αὐτὴ τσεκουριά δὲν ἦταν ἡ δυνατώτερη, μὰ αὐτὴ τῶρριξε τὸ περήφανο καὶ δυνατό πρίναρι.

Ἔτσι συνέβη καὶ μὲ μένα. Ἐκεῖνο τὸ τραγοῦδι ἦταν ἡ τελευταία τσεκουριά τῆς καρδιάς μου. Δὲν ἐβάσταξα πειὰ, σωριάστηκα μὲ μιᾶς. Μένει καὶ θὰ μένη ἀκόμα τὸ ξερὸ τὸ κούτσουρο λαβωμένο· μορεῖ—ἐγὼ σοῦ λέω—νὰ πετάξῃ καὶ τίποτα πράσινα παρακλάδια, μὰ θάναι προσωρινὰ κ' ἀδύνατα· τὸ κλαρὶ δὲν θὰ ξαναγίνη ποτέ, κ' ἂν ἀκόμα μπορούσα νὰ ζήσω ὅσο καὶ τὸ δυνατό ἀγριοπρίναρο τοῦ λόγγου.

— Εἶσαι καὶ ποιητής, Φανῆ·

τοῦ εἶπα, ἐπειδὴ ἀπὸ ὥρα τώρα ἐθαίμαζα τὴν εὐφράδεια καὶ τὴν ποίησι καὶ τὴν πλαστικότητα ποῦ ἔδινε στὸν ἀπλοϊκὸ του λόγο τὸ πάθος καὶ ἡ φυσικότης, χαρίσματα ποῦ δὲν θὰ μπορούσα νὰ υποπτεύσω σ' αὐτὸν τὸν ψαρᾶ, οὔτε θὰ μπορούσα νὰ τὰ πλάσω ἐγὼ ὁ ἴδιος.

— Ναί· μοῦ εἶπε γίνομαι ρήτορας, ὅταν μιλῶ γι' αὐτά, μὰ δὲ μιλῶ συχνά.

Ἔκαμε μιὰ χειρονομία, γιὰ νὰ μὴ τὸν διακόψω ἄλλο, καὶ ἐξακολούθησε.

— Εἶχε νυχτώση, ὅταν κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ φανάρι. Ἐπήγαμε, ὅπως πάντα, τὸ γυαλὸ-γυαλὸ ὡς τὸ Κόμμα, καὶ ἀπὸ κεῖ μὲ τὸ προι-ἀρι στὸ Σκοινιά.

Σ' αὐτὸν τὸ δρόμο ἐγὼ ἐσημάτισα τέλεια τὴν ἀπόφασί μου. Ἴσως ἡ χινοπωρινὴ ψυχροῦλα ποῦ εἶχε ἀρχίσῃ νὰ μὲ βοήθησε πολὺ σ' αὐτὴ μου τὴν ἀπόφασί· μὰ ὅταν ἐφθάσαμε στὸ Σκοινιά, ἡ καρδιά μου ἦταν ἦσχη, τὸ βλέμμα μου ἀδιάφορο, χαμογελοῦσα μὲ ὅσα ἔβλεπα, καὶ μιλοῦσα ἔτσι μὲ ἀνδρεία περηφάνεια, σὺν νάμουνα ἐγὼ ἐκεῖ μέσα ὁ ἀνώτερος.

Μοῦ φάνηκε πῶς κ' ὁ γιατρὸς τὸ παρατήρησε, κ' ἔπαυσε νὰ μοῦ φέρεται μὲ τὸ συνηθισμένο του τρόπο. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ καταδέχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ νὰ γυρίσῃ σὲ μένα τὸ λόγο, καὶ μάλιστα νὰ συζητήσωμε καὶ πολιτικὰ χωρὶς νὰ κἀνῃ πῶς μὲ κοροϊδεῖ.

✱

Καιρὸ εἶχα νὰ περάσω τόσο ἦσχη νύχτα, νὰ κοιμηθῶ βαρεῖα καὶ χωρὶς ὄνειρο ὡς τὰ ξημερώματα. Τότε σηκώθηκα καὶ ετοιμάσθηκα γιὰ φευγιό· σηκώθηκαν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ θέλησαν στὴν ἀρχὴ νὰ μ' ἐμποδίσουν· μὰ δὲν ἐπέμειναν, γιὰτι ἐγὼ προφασίσθηκα τὸ σχολεῖο, ποῦ θᾶνοιγε σὲ λίγες μέρες.

Ἀποχαιρέτησα ὅλους καὶ τελευταία τὴ Νέννω.

Ἐσήκωσα τὰ μάτια μου καὶ ἀντίκρουσα τὰ δικά της. Μοῦ φάνηκε πῶς ἔδειχναν ἀπορία γι' αὐτὴ μου τὴν ἀπόφασιν, ὡς νὰ θέλαν νὰ μάθουν πῶς φεύγω, τί ἦταν αὐτὸ τὸ ξαφνικόν, πῶς βρίσκεται τώρα ἡ καρδιά μου, τί σκέπτομαι καὶ τί λογαριάζω, τὴ μισῶ ἢ τὴ συγχωρῶ, θέλω νὰ τὴν ξαναἰδῶ ἢ θὰ χωρίσωμε γιὰ πάντα.

Σὲ ὅλα αὐτὰ ποῦ με ρωτοῦσαν σιωπηλὰ τὰ μάτια της, τὰ δικά μου ἔμειναν ἀδιάφορα, ὡς νὰ μὴν ἔνοιωθαν τίποτε· καὶ ὡς ἦταν μαθημένα νὰ διαβάζουν ἀμέσως κάθε σκέψιν της, κάθε θέλημά της.

Ἐπήδησα στὸ προιάρι, καὶ στάθηκα στὴ μέση· τὸ ψαρόπουλο ἄμπωνε στὴν πλώρη.

Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκίαση, καὶ ὡς τόσο ἔκανε ζέστη ἀπὸ τώρα, γιατί ἦτανε μπουνάσσα μεγάλη, φύλλο δὲν κουνιόντανε, κῆμα δὲ ζάρωνε· λάδι ἢ θάλασσα, καθρέφτης σωστός.

Ἐστάθησαν εἰς τὸ γιολό, ὁ γιατρός, ἡ θειά μου, ἡ Περσεφόνη καὶ ἡ Νέννω μ' ἓνα κόκκινο φόρεμα καὶ μὲ μιὰ κόκκινη ὀμπρέλλα.

Δὲν ἔμαθα ποτὲ γιατί ἔτσι ἔξαφνικὰ εἶχε στολιστῆ ἑκείνη τὴν ἡμέρα.

Ἐφεύγαμε.

Τώρα ποῦ ἡ καρδιά μου ἦταν ἡσυχῆ, τώρα ποῦ δὲν ἐθάμπωνε τόσο τὰ μάτια μου ἡ ἀνεμοζάλη τῆς ζήλειας καὶ τῆς ἀγάπης, τώρα ἔβλεπα καθαρότερα τὴν ὁμορφιά της. Τὸ πρόσωπό της τὸ ξάστερο καὶ τὰ ἀγγελικά της μάτια τὰ μαργιόλικα, ἡ μέση, τὸ κορμί της, τὸ στάσιμό της, οἱ κινήσεις της, εἴτε ἦταν χαρούμενη, γελαστῆ καὶ ζωνρή, εἴτε σκεπτικὴ καὶ συγκεντρωμένη, εἴτε ἡσυχῆ καὶ ἀτάραχη, ὡς τὴ θάλασσα, ὅλα της, ὅλα ἦτανε ἄλλο πρᾶγμα ὁμορφιά. Μπορεῖ ὡς καὶ αὐτὴ νᾶναι καὶ ἄλλες στὸν κόσμον, μὰ καλύτερη καμμιά δὲ μπορεῖ νᾶναι, γιατί καλύτερη δὲ γίνεται.

Εἶδα ἀπὸ τότε καὶ ξέρω πολλὰ ὁμορφα πρᾶγματα, καὶ γυναῖκες καὶ ταξίδια καὶ πολιτεῖες· εἶδα τὸ βασίλειμα τοῦ φεγγαριοῦ κατὰ τὰ ξημερώματα, ποῦ κοκκινίζει γύρω ὁ οὐρανὸς σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσει, ὡς νὰ βγαίνουν ἥλιοι χρυσοκόκκινοι, εἶδα τὴν αὐγὴν στὸ λόγγον καὶ τὴν ἀνοιξὴ στὸ βουνόν, εἶδα τῆς νύχτας τὴν ἀστροφεγγιά, τὴ σιγαλιὰ τῆς λίμνης. Μὰ ποτὲ δὲν ἐκατάλαβα ἑκείνου ποῦ καταλάβαινα τότε, βλέποντας αὐτὴν στὸ γιολό, μὲ τὸ κεφάλι λίγο γυρομένο καὶ μὲ τὰ μάτια της καρφωμένα ἀπάνω μου.

Δυστυχία της! ἦτανε ἡ τελευταία φορὰ ποῦ θὰ τὴν ἔβλεπα ἄνθρωπο καὶ γι' αὐτὸ ἐντύθηκα ὅλη ἑκείνη τὴ χάρι, ὅλη ἑκείνη τὴ λαμπρότητα.

Ἐφεύγαμε, καὶ ἄφηναν καὶ αὐτοὶ τ' ἀκρογιαλὴν.

Πρῶτος ἔφυγε ὁ γιατρός, ὕστερα ἡ θειά μου, ὕστερα ἡ Περσεφόνη. Ἡ Νέννω ἔμεινε ἀκόμα.

Τώρα δὲν διέκρινε πλεῖα τὰ χαρακτηριστικά της· ἔβλεπα μοναχὰ τὸ κόκκινο φόρεμα καὶ τ' ἄσπρο πρόσωπό της. Δὲν κουνιόντανε, δὲ χωροτοῦσε, στέκονταν ἀκίνητη καὶ κύτταζε τὸ προιάρι μας.

Σὲ λίγο φαίνονταν μοναχὰ τὸ κόκκινο· σὲ λίγο στρίψαμε καὶ μιὰ μυρτιά ἐσκέπασε τὸ κορμί της· κοκκίνιζε μοναχὰ ἡ ὀμπρέλλα. Κι' αὐτὴ ἐστέκονταν ἀκόμα ἐκεῖ.

Αὐτὸ ἔφθασε νὰ με ταράξῃ πάλι, νὰ λιώσῃ τὸν προσωρινὸ πάγον ποῦχε ντυθῆ ἡ καρδιά μου, καὶ νὰρχίσῃ πάλι νὰ βράξῃ.

Χάνονταν ἀγάλια ἀγάλια καὶ τὰ καλύβια καὶ οἱ καλαμωτὲς καὶ οἱ σκοῖνοι καὶ οἱ λυγαριὲς καὶ τὰ μύρτα, καὶ πάλι ἑκείνο τὸ κόκκινο σημάδι φαίνονταν ἀκόμα στὸ γιολό, ὡς νᾶγε καρφωθῆ ἑκεῖ πέρα, ὡς νᾶταν σημαία ἀπὸ παρτίδο, ὡς νᾶταν συγγεφάκι τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐστερα τελείωσε. Στρίψαμε λίγο ἀκόμα, καὶ ὅλα χάθηκαν. Μαυροπρασίνιζαν τώρα μοναχὰ οἱ στεριὲς τοῦ Σκοιναῖ· καὶ σὲ λίγο κρύφτηκαν καὶ αὐτὲς πίσω ἀπὸ τὸ λοῦρον τ' Αἰ-Σωστιοῦ.

Μὰ τότε, χάθηκαν ὅλα ἀπὸ ἔμπρός μου, χωρὶς ἐλπίδα νὰ τὰ ξαναἰδῶ, ὅταν μοῦ φάνηκαν ὅλα ὄνειρο μοναχὰ γλυκόπικρο, ποῦ διάλυσε ἡ πρώτη ἀχτίδα, τότε, ὡς ἀνοιξὰ τὰ μάτια μου καὶ εἶδα τὸ λάκκον ποῦ μόνος μου εἶχα σκάψῃ—τότε λαχτάρισε μὲ μιὰ ἢ καρδιά μου, καὶ μιὰ φωνὴ φοβερὴ σηκώθηκε μέσα μου νὰ με ρωτᾷ.

— Τί ἔκαμες; τώρα τί θὰ κάμῃς; τὸ σκέφτηκες καλά;

Καὶ μιὰ φοβερὴ, ἀκατανόητη ἐπιθυμία μ' ἔπιασε νὰ γυρίσω πίσω, νὰ ἰδῶ ἀκόμα καὶ ἀπὸ μακρὸν τὴν πελάδα της, τὸ νησί μας, νὰ τὰ ἰδῶ ἄλλη μιὰ φορὰ, καπετὸς ἄς πεθάνω.

Καὶ γλήγορα γλήγορα καὶ ἀνῆσχα ἄρχισα νὰ βασανίζω τὸ μυαλό μου γιὰ καμμιά πρόφασιν μὴν ἔχασα τίποτε, μὴν εὔρω τίποτε νὰ τῆς πῶ· τί νὰ βρῶ!

Καὶ ἔτοιμος ἦμουν νὰ γυρίσω τὸ προιάρι, χωρὶς νὰ ξέρω τί θὰ πῶ, καὶ νὰ γίνω γέλοιο τοῦ κόσμου. Μὰ ἔξαφνα, μιὰ ἰδέα μὲ σταμάτησε· μιὰ εἰκόνα ποῦ μούρθε τότε στὸ νοῦ μου. «Γιὰ φαντάσου νὰ τὴν εὔρω μπράτσον μὲ τὸν γιατρὸ νὰ γλυκομιλοῦν καὶ νὰ γελᾶνε! Μὲ τί βλέμμα θὰ με ἰδοῦν, πόσο θὰ με περιφρονησοῦν! τί θὰ πῶ! πῶς θὰ φύγω!»

Στὴ στιγμὴ κοκκίνησα μὲ μόνη τὴν ἰδέαν· χτύπησε δυνατὰ ἡ καρδιά μου, καὶ ὡς νὰ τοὺς εἶχα ἔμπρός μου ἢ νὰ τᾶλεγα σὲ κἀνένα.

— Μπα! εἶπα τινάζοντας τὸ χέρι αὐτὴ τὴ χάρι δὲ θὰ τὴν ἰδοῦνε.

Καὶ τραβήξαμε· φθάσαμε στὴ χώρα.

Νὰ σοῦ πῶ τώρα πῶς ἦμουν τότε, δὲ θὰ μπορέσω γιατί κέγῳ δὲν καταλάβαινα.

Ἐκείνο ποῦ εἶμαι βέβαιος, εἶναι πῶς δὲν ἦμουν καὶ πολὺ μακρὸν ἀπὸ τὴν παλαβομάρα. Αὐτὸ τὸ καταλάβαινε ὅποιος καὶ νὰ μὲ κουβέντιαζε· ὅσο ποῦ πῆγε νὰ παλαβώσῃ καὶ ἡ μάνα μου.

Δὲν ἔμεινα παρὰ δυὸ μέρες καὶ δυὸ νύχτες στὸ σπίτι μου—θέλω νὰ πῶ στὸ γιολό, γιὰ νὰ κυττάω κατὰ τὴ δύση, νὰ βλέπω τίς στεριὲς τοῦ Βασιλαδιοῦ καὶ τὸ φανάρι τ' Αἰ-Σωστιοῦ τὴ νύχτα ὅταν ὁ ἀέρας δὲ μοῦ τῶκρυβε καὶ αὐτό.

Ἐστερα ἔβαλα σ' ἐνέργεια τὸ σχέδιό μου. Ἐφυγα γιὰ τὴν Πάτρα. Δὲν ἤθελα τίποτε νὰ χρωστάω στὸ ματόματι μου, δὲν ἤθελα

τίποτε νὰ βλέπω δικό της, καὶ πρὸ πάντων φοβόμουν νὰ μὴν τὴν ἰδῶ καμμιὰν ἀνὰ νύκτα στὸ μῶλο μπράτσο μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της τὸ γιατρό. Οὔτε μάννα συλλογίστηκα, οὔτε σχολεῖο, οὔτε τίποτε.

Πῆγα στὴν Πάτρα, νὰ μπῶ σὲ κατάστημα.

Τὸ τί τραβῆξα ἀπὸ τότε, ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει· τί πείνα, τί γύμνια, τί περιφρόνησι, τί βάσανα! Τὶ κλάυμματα ἔκαμα, τί φαρμάκια ποτίστηκα, πόσες φορὲς πῆγα στὴ θάλασσα νὰ πνιγῶ!

Πῶς δὲν παλάβωσα, ὅταν ἔμαθα πὼς πέθανε ἡ μάννα μου μὲ τὸν ὄνομά μου στὸ στόμα της, χωρὶς νὰ τὴν ἰδῶ, χωρὶς νὰ τῆς κλείσω τὰ μάτια της!

Ἄχ! δυστυχισμένη μάννα, πολυβασανισμένη! Καὶ πάλι δὲν μὲ καταράσθηκε στὸ θάνατό της, καὶ πάλι ξεψύχησε μὲ τὸ Φανῆ τῆς στὸ στόμα!

Καὶ τί νὰ σ' τὰ λέω; μὲ βλέπετε. Ὑστερα ἀπὸ πέντε χρόνια γύρισα νὰ γίνω ἰβαρακοπέλλο.

Μὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ δικὰ μου βάσανα, ἔμπρὸς σ' ἐκείνης τὰ μαρτύρια!

Ἄχ! Θεέ μου, Θεέ μου! βαρεῖά πολὺν βαρεῖά τὴν ἐτιμώρησες τὴν ἄμοιρη, γιὰ τὴν ἁμαρτία της! Ἄς ἔπεφτε στὸ κεφάλι μου ὅλη ἡ ὄργη σου. Ἡ ἄς τὴν ἔκανες κι' αὐτὴ δυστυχῆ, φτωχῆ, ὀρφανή, μὰ ἄς τῆς ἄφηνες τὴ χάρι της, ἄς τῆς ἄφηνες κἀνε τὴν ἀνθρώπιά της! Μὰ τώρα...

— Τώρα τί; ἐρώτησα· ἐγὼ εἶχα μάθῃ πὼς πῆρε ἓνα λοχαγό, κι' ὅλοι τὴν ἔλεγαν καλότυχη.

— Καλότυχη ναί! Αὐτὸς ὁ λοχαγὸς τῆς ἔδωκε ἀρρώστια, κ' ἔπεσε ἡ μύτη της καὶ τὴν ἐχώρισε.

— Φοῖρε! ἀλήθεια;

— Ἀλήθεια, ναί. Ἐκεῖνο τὸ ζαχαρένιο, τὸ οὐράνιο πρόσωπό της, σὲ παίρνει φόβος τώρα νὰ τὸ βλέπης. Μιὰ τρύπα μεγάλη στὴ μέση ἀπο κεῖ βγαίνει ἡ φωνή της, ἀπὸ κεῖ κάποτε καὶ ἡ γλώσσα της καὶ τὸ φρεῖ ποῦ τρώγει. Ἀλλοίμονο, πές, καὶ τοῖς ἄλλοιμονο!

— Γιατὸ δὲν τὴν εἶδα ποτέ, ἀπὸ τότε ποῦ ἦρθα.

— Καὶ ποῦ νὰ τὴν ἰδῆς! μέσα σ' ἓνα κελλάρι σκοτεινὸ ποῦ κάθεται διπλωμένη σὲ μιὰ ἀγκωνή, γιὰ τὸ φῶς τῆς στραβώνει τὰ δόλια της μάτια—ἄχ! ἐκεῖνα τὰ μάτια!—καὶ ξύνεται καὶ ξύνεται μὲ τὰ νύχια της, καὶ σκούζει νὰ τὴν ξύσουν, ὅλη πληγῆ, ὅλη σαπίλα, ὅλη λέπρα, ὅλη βροῦμα καὶ δυσωδία, σκιᾶχρο τῶν ξένων, σιχασιὰ τῶν δικῶν της, βάρος τοῦ κόσμου, βάρος καὶ τοῦ χάρου ποῦ δὲν τὴν πονεῖ καὶ δὲν τὴν καταδέχεται νὰ τὴν πάρη! Ἄχ, ἄχ!... Μὰ ὅ,τι κι' ἂν εἶναι γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ τὸν κόσμο, γιὰ τοὺς γονεῖς της, καὶ γιὰ τὸ Θεὸ ὅ,τι κι' ἂν εἶναι γιὰ μένα ὅμως γιὰ τὸ Φανῆ της, γιὰ τὸν ξάδερφό της, γιὰ τὸν ἀγαπητικό της, θὰ νάναι πάντα ἡ ἴδια ἡ Νέννω μου, ἡ γλυκεῖα Νέννω τῆς λίμνης τοῦ Σκοιναῖ, τῆς Σκροφοπούλας!

*

Ὁ Φανῆς δὲν ἐκρατήθηκε περισσότερο. Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι

του στὰ γόνατά του καὶ ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα ἀφθονα, τὰ ὁποῖα ἐσφόγγιζε μὲ τὰ χέρια του καὶ μὲ τὸ πλατὺ καὶ ἀριμυρὸ σωβραῖο του.

Ἡθέλησα νὰ τοῦ δώσω παρηγοριά, ἀκαίρη σὰν πᾶσα παρηγοριά, καὶ τοῦ εἶπα.

— Σώπα, καὶ μὲνε Φανῆ, παρηγορήσου. Εἶσαι νέος καὶ θὰ γιατρευθῆς. Μεθαύριο θὰ πᾶς στὸ ναυτικό, θὰ ἰδῆς κόσμον ἄλλον καὶ θὰ τὰ λησμονήσης αὐτά.

Ἐσήκωσε μὲ μιᾶς τὸ κεφάλι του, καὶ μ' ἓνα ὕφος εὐγενικὸ καὶ ὑπερήφανο, μοῦ ἔροξε μιὰ ματιὰ γεμάτη δύναμι καὶ ἔμπνευσι καὶ μὲ φωνὴ βραχνή μὰ σταθερὴ μοῦ εἶπε.

— Ὅχι, ὄχι μὴν τὸ λές αὐτό· δὲ θέλω νὰ τὴ λησμονήσω.

Καὶ πάλι ἔσκυψε τὸ πρόσωπο στὰ γόνατά του, καὶ πάλι ἄρχισε τ' ἀναφυλλητά.

*

Ὡς τόσο ὁ μαίστρος εἶχε διπλωσῆ τὸ προιᾶρι μας στὸ γιολό· τὸ πανί μας εἶχε χαλαρωθῆ, καὶ τριζάνε θλιβερὰ τὰ τριτσαρόλια μας ἐνῶ ἡμεῖς ἐμέναμε ἐκεῖ, ἀραγμένοι καὶ ἀκίνητοι.

ΑΘΗΝΑΙ

Α. Κ. ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ

ANGELICA FARFALLA *

Στ' ἀκίμαντα τῆς θάλασσας ἀτλάζια
Ἄκροπατῶντας ἡ ψυχῆ, σὰ νύχνη
Μισοαπλωμένα τὰ φτερά, μονάχη
Κινάει νὰ βρῆ στὴν ἄπειρη, γαλάζια
Μονάξια γιατρεμὸ γιὰ τὰ μαρᾶζια
Ποῦ τόσο τὴν παθιάζουν καί, σὰ λίξη
Ν' ἀντιρῶσῃ τ' ὀριόπλουμο σελάχι
Κι' ὅλα τ' ἀστραφτερὰ χουσὰ τσαπαρᾶζια
Τοῦ Ἥλιου, ὀρθοποδοῖε ἐρωτεμένη
Στῆς ἀσημοβολῆς τὸ μονοπάτι
Ποῦ ἴσια τὴ βγάνει στ' ἄσπιλα τεμένη
Τῆς ὁμορφιάς κ' ἐκεῖ, μὲ τὴν ἀπάτη
Πῶς θὰ πορευέται αἰώνια ἱεροδοῦλα,
Στ' ἄγιο φῶς καίεται σὰν πεταλοδοῦλα.

1896

M.

* Ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία τὸ σοννέτο αὐτὸ χωρίστηκε ἀπὸ τὸ «Ἀλκης Παλαμᾶς» τοῦ ἴδιου ποιητῆ (σελ. 391)

Τὸ γεμάτο σου κύπελλο σιγά, ὦ Πικρία,
ὅμως τὸ πίνει· 'στὸ μέτωπό του οἱ κισσοὶ
κι' ἂν ἀνθοῦν τῶν εἴκοσι χρόνων καὶ ἡ γλυκεῖα
ἀνοιξη ἂν λυεῖ τὴν πράσινη ζώνη της. Χρυσὴ
τὴ λύρα θὰ κρούει—μὲ τὸ φεγγάρι, 'στὴ μαγεῖα
τῆς Ἀπριλιάτικης βραδυᾶς—'στους κήπους σου ὦ Ζωή,
ἀπέξω—ἴσως τῶν συμποτῶν τὴν εὐθυμία
θὲ νὰ τοῦ φέρει 'στὰ εὐώδη κάποια πνοὴ
δάχτυλά της καὶ τὴν κόκκινη φωνή σου
πάνω ἀπ' ὅλες σκληρὴ πολυαγαπημένη.
'Ανίσχυρος ἱσπότης μὰ πιστὸς μένει
ἐκεῖ μόνος τραγουδῶντας τὸν ἔρωτά του
ἐνῶ τὰ πορφυρᾶ ρόδα τῆς αὐλῆς σου
παρήγορα θὰ ψαύουν τὰ ξανθὰ μαλλιά του.

*

'Στὸν ἀνοιξιάτικο τὸν ἥλιο ἡ καρποφόρα
μηλιά ἀρώματ' ἀνασαίνει· 'στὴ σκιά της
ἡ ὄριμη κόρη τὰ πλούσια λύνει μαλλιά της.
Καὶ χρυσοῦφαντη ἐσθῆτα μυροφόρα
σέρνοντας 'στὴν γλῶσση ἢ ἀβρὰ πρωϊνὴ ὥρα
τ' ὄραϊο φεγγοχαδεύει ἀνάστημά της.
Κ' ἐκεῖνη μὲ ἀνθούς καὶ ρόδα 'στὴν ποδιά της
ἔρχεται καὶ μὲ φιλιὰ 'στὰ χεῖλη της τώρα
καὶ νὰ ἔτσι συμβολικὴ στέκει μπροστά μας :
— θριαμβικὸς ὕμνος 'στὸ γλυκὸ φῶς ποῦ ἐχύθη
ἀπ' τὴ χρυσὴ τὴν φόρμιγγα τοῦ Ἀπρίλη—
ποῦ ἔμεις οἱ νικημένοι τῆς ζωῆς, 'στὴ λήθη
ἀφίνομε τὰ μάτια τὰ ὄνειρά μας
σὲ ἄσματα βέβηλ' ἀνοίγοντας τὰ χεῖλη.

ΠΑΘΟΣ

'Ὡς πότε πὰ ἡ ζωὴ μας νὰ σαπίζει
σὰν τὰ στεκόμενα νερά, ἡ θλιμένη,
καὶ μὲς τὸ βουρκο τῆς λιμνιάς ν' ἀνθίζει
λευκὰ παρθενικά ἢ Νυμφαῖα ντυμένη ;

Τὸ πάθος τὸ τρανὸ ζητῶ ποῦ ὀρίζει
τὴ μοῖρα τῆς ζωῆς σὰ νὰ εἶταν ξένη
καὶ τὴν τυφλὴν ἀπόφασι χαρίζει
ποῦ ρίχνονται στὰ κύματα οἱ πνιγμένοι.

Πόθοι, πόθοι κρυφοὶ καὶ πόθοι στεῖροι
ποῦ ἀποτρυνάτε τὸ ἄρρωστο ὄνειρό μου,
ἦρθε τὸ πάθος τὸ τρανὸ νὰ σύρη

καὶ μένα σκλάβο του ἔξω νοῦ καὶ νόμου,
νὰ μάθω καὶ νὰ πῶ πῶς εἶναι ἴσως
πὸ δυνατὴ ἡ ἀγάπη κι' ἀπ' τὸ μῖσος.

ΤΡΕΛΛΗ ΧΑΡΑ

Μὲ γυμνὸ πόδι στὰ πλούσια λουλούδια,
Μὲ ξέπλεκα στὲς ἀφρὲς τὰ μαλλιά της,
Πετᾶ ἡ τρελλὴ χαρὰ μὲ τραγούδια,
Παιδούλα δροσερὴ σὰ νυχτομπάτης.

Σὰν πεταλούδα, βελουδένια χνούδια
Τινάζει ἀπ' τὰ πολύχρωμα φτερά της,
Καὶ στὰ τετράξανθά της τὰ πλεξούδια
Καὶ ἀντιφέγγει σὰ μεσημεριάτης.

Καὶ τὴ χαρὰ της δὲν κρατεῖ στὰ στήθια
Μὰ ἐκεῖ ποῦ τρελλὰ κράζει : τί μοῦ λείπει,
Νὰ σου πετιέται ἀπὸ τὰ κουφολίθια

'Ἡ γορὰ Ἡχώ, καὶ τῆς φωνάζει : ἡ λύπη·
Εἶμαι γορὰ καὶ ἔξω· μόνον ἂν πάθης
Μπορεῖς καὶ τί εἶναι ἡ χαρὰ νὰ μάθης.

* Βλέπε σελίδα 189.

Καὶ τοῦ Λευκάτα ἢ θάλασσα ἢ μακρραντιλαλοῦσα
 Στρωτὴ περίσσα ἀπλώνεται σὰ σμαραγδένιοι κίμποι·
 Τρίσβαθ' αὐγὴ ἀλόκρηφη στὴν ἄβυσσὸ τῆς λίμπει,
 Ὅταν τὰ κύματα στρωθοῦν καὶ πέση ἢ ἀνερροῦσα

Λίγως τραγοῦδια ἢ Ἄλκυων περνᾷ ἢ κελαδοῦσα.
 Γιατί στα δάση τῶν φυκιῶν ποῦ βόσκει ἢ Ἰπποκάμπη
 Μὲς στα κοράλια, ἀνάμεσα στα σιντεφένια θάμψη
 Τῆς μαργαριταρόρριζας κοιμᾶται ἢ Μοῦσα ἢ Μοῦσα!

Τὴ λύρα γιὰ παντοτεινὸ προσκέφαλό της ἔχει
 Νάκοῦψ καὶ στὸν ὕπνο της σάν ὄνειρο νὰ τρέχη
 Καινούργιος πάντα ὁ ἀντίλαλος ἀπ' τὰ παλιὰ της πάθη.

Κι' ὁ ἥλιος ὄλο του τὸ φῶς ἐπάνω της μαζεύει·
 Θαρρεῖς καὶ εἶνε ὁ Φάωνας—μετάνοιωσε κ' ἐστάθη
 Καὶ τῆς νεκρῆς ἀγάπης του τὴν κεφαλὴ χαϊδεύει.

PIERRE LOUYS

ΤΟ ΚΑΘΑΡΙΟ ΝΕΡΟ ΤΗΣ ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ

Νερὸ καθάριο τῆς δεξαμενῆς, ἀκίνητε καθρέφτη, πές μου τὴν ὁμορφιά μου.—Ὡ Βιλτώ, ὅποια κι ἂν εἶσαι, θέτις ἢ Ἀμφιτροίτη, μάθε το εἶσαι ὡραία.

«Τὸ πρόσωπό σου προβάλλει ἀνάμεσα ἀπ' τὰ πυκνὰ μαλλιά σου, τὰ φωτωμένα ἀπ' ἄνθη καὶ ἀρώματα. Τὰ χάρνα βλέφαρά σου μόλις ἀνοίγουν καὶ τὰ πλευρά σου εἶνε κατάκοπα ἀπὸ τὰ ἐρωτικά κινήματα,

«Τὸ κουρασμένο ἀπὸ τὸ βάρος τῶν μαστῶν σου σῶμα ἔχει τὶς χαραξίες τοῦ νυχιοῦ καὶ τὰ βαθιογάλανα σημάδια τοῦ φιλοῦ. Τὰ μπράτσα σου ἔγειναν κοκκινωπά ἀπὸ τὰ σφιζίματα. Κάθε γραμμὴ τοῦ σώματός σου ἀγαπήθηκε.

—Νερὸ καθάριο τῆς δεξαμενῆς, ἢ δροσεράδα σου ξεκουράζει. Δέξου με ἔτσι ἀποκατωμένη καθὼς πράγματι εἶμαι. Καθάρισε τὰ μάγουλά μου ἀπὸ τὸ φτιασίδι, τράβηξε τὸν ἰδρώτα τῆς κοιλιᾶς μου καὶ δώξε κάθε θύμησιν τῆς νύχτας.»

ΜΕΤΑΦΡ. Β. Κ. Π.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΗΔΟΝΙΣΜΟΣ

.....
 μὲ τὴν ὀρμὴν
 ποῦ ἀκράτητο μᾶς κάνει τὸ κορμί,
 ὡς θέλει κάθε σύντροφος λαμπρὸς
 ἄς φερθῆ μτρὸς
 σ' ὄλους.

Κ. Ι. ΒΑΡΝΑΑΣ

Ἄν πράγματι σὲ πολλοὺς νέους ποιητὲς αὐθόρμητα παρουσιάζεται ἓνα κοινὸ φαινόμενο, μὰ τάση γιὰ τὴν ἐξύμνησιν τῆς ἡδονῆς, ἢ καὶ τῆς λαγνείας (οἱ λέξεις ἀπὸ καιρὸ ἔπαυσαν νὰ μὲ τρομάζουν) πρέπει νὰ χαιρετίσομε αὐτὴ τὴν τάση σάν τὸ πρῶτο σημάδι οὐσιαστικῆς φιλολογικῆς ἀναγέννησης.

Μερικὰ πράγματα δὲν πρέπει ἴσως νὰ συζητιοῦνται ἀφοῦ καταλήγουν σὲ ἀπλὲς βεβαιώσεις.—Τὶ πέρασιν ἢμπορεῖ νὰ ἔχουν ἐπιχειρήματα βγαλμένα ἀπὸ τὸ ὀλοστόσιο τῆς λογικῆς ὅταν ἐφαρμόζονται ὄχι σὲ σύνθετες ἀλλὰ σὲ ἀπλές, σὲ πρωτόγονες ἐκδηλώσεις ζωῆς. Τὸ νὰ λογιεῖται κανεὶς γύρω σ' ἓνα ἔνστικτο εἶναι ματαιοπονία καὶ εἶναι παραλογοισμὸς.

Ἔτσι, ἐνάντια στὴν ἐξύμνησιν—ὅπως καὶ στὴν ἐξάσκηση—τῆς λαγνείας μὰ ἀπαγόρευση ἢμπορεῖ νὰ διατυπωθῆ, κ' αὐτὴ εἶναι καθαρὰ θρησκευτικὴ. Ὅπως ξεύρομε ὅμως ἢ θρησκεία ἀρκεῖται σὲ ἀπλὲς βεβαιώσεις, ποῦ οἱ εἰδικοί τὶς ὀνομάζουν δόγματα. Ἄλλος δρόμος δὲν ὑπάρχει. Πρὸ πάντων δὲν ὑπάρχει ἐπιχειρήματα λογικῆς ποῦ, στηριγμένο ἀπάνω σὲ ἠθικὴ ἀποδείξιμην, νὰ καταδικάζῃ ἔγχερα τὸν ἡδονισμό. Δηλαδή, ἀπλούστερα, δὲν ὑπάρχει ἠθικὴ ἀποδείξιμην. Ὑπάρχουν ἠθικὲς παραδεξιμηνες, καὶ εἶναι πολλές.

Ἡ πιὸ νόστιμη ἀπ' αὐτὲς τὶς ἠθικὲς εἶναι ἓνας σύγχρονος κώδικας ἀπαγορεύσεων, ἀγνῆς χριστιανικῆς προέλευσης, ποῦ ὑποκρίνεται ὅτι δὲν ἔχει θρησκευτικὲς βάσεις. Εἶναι ὁ πιὸ φαρμακερὸς κώδικας καὶ—ἀφοῦ δὲν πρέπει νὰ φοβοῦμαστε τὶς λέξεις—ὁ ἀχρεϊστερος ἀπ' ὄλους. Γιατὶ ἐπὶ τέλους ἓνα θρησκευτικὸ δόγμα εἶναι κανεὶς ἐλεύθερος νὰ τὸ δεχτῆ ἢ νὰ τὸ ἀπορρίψει. Ἐνῶ ὁ σύγχρονος ἠθικολόγος ἀφαιρεῖ κ' αὐτὴ τὴν ἐλευθερία ἀφοῦ, τὴ στιγμὴ ποῦ προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ θρησκευτά καὶ ὅτι ἔχει καταργήσει τὶς θεολογικὲς κοσμογονίες, προβάλλει ἓνα δόγμα ἀσιατικῆς καταγωγῆς, ἀσυμβίβαστο μὲ τὸ καθαρὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, καὶ ζητᾷ τὴν ἐπιβολὴν του ἐν ὀνόματι, ἴσως, τοῦ ἄδολου λογιμοῦ.

Τέτοια εἶναι ἢ πιὸ νωπὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀσιατικο-χριστιανικοῦ παραμυθιοῦ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας, ποῦ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἡδονισμοῦ.

Δὲν πρόκειται τῶρα νὰ συντάξομε τὴν ἀπολογία τοῦ ἡδονισμοῦ στὴν Τέχνη. Οὔτε καὶ ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπολογίας.—Τέχνη καὶ ἡδονὴ ἴσως νὰ

είναι ταυτόσημα νοήματα κατά βάθος. Πρώτη πηγή, ἀρετηρία της Τέχνης είναι ἀναμφισβήτητα ή γεννητήσια ὁρμή, γιαντὸ καὶ ὁ χριστιανισμὸς, ὁ ἀγνὸς ἐννοεῖται, ἔδειξε πάντα ἐχθρότητα πρὸς τὴν Τέχνη.

Θὰ θέλαμε μόνον νὰ ἐξηγούσαμε, γιαντὶ τὴν ταυτόχρονη καὶ ἀνθρώπινη ἐμφάνιση ἡδονισμοῦ σὲ νέους ποιητὲς θεωροῦμε σὰν σημάδι ἀναγέννησης φιλολογικῆς :

Ὁ Havelock Ellis στὶς μελέτες του τῆς Γεννητήσιας Ψυχολογίας, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀπόλυτη σπουδαιότητα ἐνὸς ἐνστικτου, ποῦ παραγωγίζεται ἀπὸ κάποιες ἀσύστατες μόνον θεωρίες, δὲν φοβάται νὰ ὀρίση πὼς « ἡ » γεννητήσια ὁρμή, βρίσκεται στὴ ρίζα τῆς ζωῆς καὶ πὼς δὲν θὰ τιμήσου- » με τὴ ζωὴ ἐφόσον δὲν δοκιμάσουμε ν' ἀντιληφθῶμε αὐτὴ τὴν ὁρμή. »

Νὰ λοιπὸν ποῦ μερικοὶ νέοι, με τὴν εὐλιχνεία ἄδολης αἰσθησης καὶ ἀδηλητηριάστῃς συνείδησης, με ἀνυπόκριτο καὶ φυσικὸ ὄφρος—ἀντίποδας καὶ ἀναίρεση τῆς συνθηματικῆς ρητορείας— ἐξωτερικεύουν π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ ς σ υ γ κ ι ν ῆ σ ε ι ς .

Νὰ ποῦ βρισκόμαστε μακρὰ ἀπὸ τὶς φιλολογικῆς μὸδες, τὶς σχολῆς καὶ τὶς μμήσεις ἀπὸ ὅλα τὰ παλιοπωλεῖα τῆς Τέχνης καὶ ἀπὸ τὶς μεταχειρισμένεσ φορεσιῆς ποῦ ἀκατάπαντα μᾶς περνᾶ ἡ Δύση. Νὰ ποῦ πύ- ονιμε νὰ εἴμαστε παράσιτα τῆς λογοτεχνίας, καὶ μ' ἀσθενικὰ ἀκόμα χέρια μαζεύουμε τὸν παρρηχίμενο αὐλὸ τοῦ μεγάλου Πᾶνα. Τὶ καλύτερες ἐγγυή- σεις θέλομε γιὰ νὰ πεισθῶμε ὅτι ἔχομε ἐκδηλώσεις Τέχνης πραγματικῆς;

Κι' ἀφοῦ μᾶς λείπει ἕνα ἠθικὸ κριτήριον ἀπόλυτον, με τὶ δικαίωμα θὰ καταδικάσουμε τὴ λογοτεχνία νὰ κλείση τὰ μάτια της στὴ ζωὴ, καὶ νὰ ἀνα- μασσᾷ ἀδιάκοπα τὶς ρητορείες τριῶν γεννεῶν, τοὺς ρωμαντικούς καὶ φησι- κούς ἰδεολογικούς Ἔρωτες.—Τόσο τὸ καλύτερον ἂν ἡ φιλολογία παύση νὰ εἶναι κατὰλληλη γιὰ τὶς ἀναμικῆς δεσποινίδες τῶν νεοφώτιστων ἀστῶν, καὶ γιὰ κοινωνία εὐνοῦχων. Λίγος ἀνδρισμὸς θὰ τονώση τὴν σκέψη μας, θὰ ὀξύνῃ τὶς αἰσθήσεις μας, καὶ θὰ μᾶς χαρίσῃ τὴ δύναμη νὰ β λ ἔ π ο υ μ ε τὴν ζωὴ τὴν πολύχρωμη, τὴν ὀρημητικῆ.

Ὁ κ. Ἡλ. Π. Βουτιερίδης παραπονεῖται πὼς « ὅλη ἡ ζωὴ ποῦ θρι- » ἀμβεύει καὶ φωνάζει γέρω μας, ποῦ ξεχνεῖται εἰς μυρίας ἐκδηλώσεις, ποῦ » δημιουργεῖ διαρκῶς, ἡ πάλῃ τῶν ἰδεῶν, οἱ ἀγῶνες τοῦ νοῦ καὶ τῆς » σκέψεως δὲν λέγουν εἰς αὐτοὺς (τοὺς νέους ποιητὲς) τίποτε, δὲν ὑπάρχει » δι' αὐτοὺς. »—Ἄς ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὴν ἄδικη ἀποκλειστικότητα ποῦ ἀποδίδεται εἰς τοὺς νέους ποιητὲς κι' ἄς προσέξουμε μόνον πόσο μιά τέτοια παρατήρηση εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετη ἀπὸ ἐκεῖνην ποῦ ἐπιβάλλει μιά σωστὴ ἐξέταση τῆς κατάστασης τῆς φιλολογίας. Γιαντὶ πράγματι οἱ νέοι θᾶτρουν μᾶλλον νὰ ἀπορήσουν πὼς ὅλη ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία προ- σποιεῖται ὅτι δὲν ἀκούει τὴν ἐπιτακτικὴ φωνὴ τοῦ γεννητήσιου ἐνστικτου. Καὶ οἱ ἴδιοι νέοι θὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ παρατηρήσουν εἰς τὸν κ. Βουτιερίδην, με κάποιαν εἰρωνία μάλιστα, ὅτι « ἡ λατρεία ποῦ γεννᾷ τὸν » ἕμνον εἰς τὴν ὑγείαν, εἰς τὴν δύναμη τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ὀραϊότητα » τῆς ἁρμονίας, ποῦ ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ ὅλην τὴν ἰδέαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς » φύσεως ἀκόμα. . . » εἶναι καὶ μένει ἡ λατρεία τῆς ἡδονῆς. Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι λέξεις, ὑποκριτικῆς φράσεις καὶ οἰκτρὰ λογοπαίγνια.

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Ἐφ' ἑτοῦς ἡ Δημοχρία τῆς πόλης μας σκέφθηκε νὰ ὀργανώσει μιά καλ- λιτεχνικὴ ἐκθεση. Στὸ ἄκουσμα τοῦτο ἄλλοι παραξενεύθηκαν ἄλλοι ἐνθου- ἄσθηκαν, ἄλλοι δὲν κατάλαβαν περὶ τίνος πρόκειται καὶ μερικοὶ ἐγγέλασαν με μνηστειρισμὸν : (τάχα τέτοιο πρᾶγμα σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπον ;) Ἄλλ' ἡ ὀραία κ' εὐγενικὴ ἀπόφαση τῆς Δημοχρίας ἔγινε ἔργο· κι' ἀξίζει κάθε ἔπαινον κ' ἐπιδοκιμασία, ὅπως κάθε προσπάθεια ποῦ γίνεται γιὰ νὰ πάρει ἡ Τέχνη τὴν ἀρέπουσα θέση στὴ ζωὴ μῆς κοινωνίας.

Ἐδῶ βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ πῶμε πὼς ἡ τέχνη ἔχει τὴ θέση της, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει· κι' ὁ κόσμος οὔτε τὴν λογαριάζει συνειδημένος στὴν πεζότητα στὴν ὀποία ἐπαρδεύθηκε νὰ ζεῖ καὶ τὸ χειρότερον νὰ μὴ αἰσθάν- νεται πὼς τοῦ λείπει ἡ τέχνη, ἡ ὀποία σ' ὅλα τὰ πολιτισμένα μέρη θεω- ρεῖται καὶ φυσικὸ καὶ ἀναπόσπαστον ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Εἶνε πολὺν δίκαιον σὲ μιά πρωτόβγαλτη Ἐκθεσὸν λα διοργανωμέ- νη ὅπως-ὅπως νὰ μὴ πᾶμε με ἀσθηρὸ μῆτι κριτικὸν καὶ νὰ ζητήσουμε τὶς συγκινήσεις, ποῦ δίνει ἡ μεγάλη Τέχνη, καὶ νὰ κατακρίνομε τὶς ἀτέλειες. Πρέπει ν' ἀρκεσθῶμε—γιὰ τὴν ὄρα—ποῦ ἔγινε μιά ἀρχή, ποῦ ἐκαλο- βάλλθηκεν αὐτὴ ἡ Ἐκθεσὸν με τ' ὀρατο γκρίζο ὄφρασμα στοὺς τοίχους με τὶς πρασινάδες καὶ τὰ ὀμορφα παρατετάσματα· μᾶς φθάνει ἀκόμα ποῦ ἔτρεξε πολὺς κόσμος—ἕνα καλὸ σημάδι—θὰ πεί πὼς ὑπάρχει κι' ἡ δίψα γιὰ καὶ ἀνώτερον.

Κάτω ἀπὸ τὴ φωτεινὴ στέγη μῆς πτέρυγας τοῦ Μουσεῖου, χωρισμένης σὲ τρεῖς αἰθουσες, ἐμαζεύθηκε ὅτι βρέθηκε στὴν Ἄλεξάντρεια, ἔργα ποῦ δὲν ἔχουν καμμὴν ὀμοιογένεια μεταξὺ τῶν, ἔργα τεχνητῶν ποῦ κατα- στάλαξαν στὴν Ἄλεξάντρεια ἀπὸ μίαν ὀποιαδήποτε ἀφορμὴ, ἀγνωστοὶ καὶ μεταξὺ τῶν καὶ στὸν κόσμον, καὶ ἔργα ἐρασιτεχνῶν—ἀπ' αὐτὰ πολλὰ— κι' ἀντίγραφα ἀκόμα ἀπὸ φωτογραφίεσ κι' ἀπὸ κάρτ-ποστᾶλ· πρᾶγματα ἀνάξια γιὰ μίαν Ἐκθεση· μὰ πὸ ἀξιοκατάκριτη ἡ ἐπιείκεια τῆς διοργάνωσης ἀπὸ τὴν ἀμάθεια τῶν ἐκθετῶν.

Μᾶς κάμνει ἐντύπωση ὅτι οἱ καλλιτέροι ἐκθέται εἶνε γυναῖκες· ἐνόητον ὅμως· ἕνας δυνατὸς καλλιτέχνης δὲν θὰ μένει νὰ παραζιζαίει σ' αὐτὸ τὸν τόπον, ὅπου τίποτε δὲν ἔχει ν' ἀντλήσει γιὰ τὴν ψυχὴ του, εἶνε κύριος τῆς τύχης του ὁ ἄνδρας.

Θὰ προτιμούσαμε μάλιστα κυριολεκτοῦντες, νὰ ὀμολογήσουμε ὅτι μιά γυναῖκα μόνον κατορθώνει σ' ὅλη τὴν ἐκθεση μέσα νὰ μᾶς κάνει νὰ κοινωνήσουμε με τὴν Τέχνη. Με τὴν Τέχνη χωρὶς περιορισμοὺς, λεκτικῆς προφυλάξεις, συμβάσεις καὶ συγκαταβάσεις ὑποχρεωτικῆς. Ἡ Κα Θάλεια Φλωρᾶ-Καραβία με τὰ ἔργα ποῦ ἐκθέτει, ὀχι μόνον δίνει τὴν δυνατὴ συγ- κίνηση, ἀλλὰ καὶ χρησιμεύει ὡς μέτρον γιὰ τὴν ἀπερίφραστη κατα- δίκη τῆς ἐρασιτεχνικῆς παραγωγῆς ποῦ γέρω της ὀργάζει σὲ ἀφελείες καὶ ἀπαιτητικῆς ἐκδηλώσεις. Τὰ «Γράμματα» καὶ ἄλλοτε εἶχαν τὴν εὐχαρίαν νὰ ἐκτιμήσουν τὶς προσπάθειες τῆς καλλιτέχνιδος αὐτῆς, καὶ ἀμέριστον νὰ

διατυπώσουν τὸν θαυμασμό τους.* Τώρα πάλι με τὴν ἴδια εὐγνωμοσύνη τὰ μάτια μας ξαναβρίσκουν τὴν ὄριμη τέχνη της, καὶ ἀναπαύονται στὰ τοπεῖα ποῦ ἀνατριχιάζουν ἀπὸ ζωῆ, καὶ στίς προσωπογραφεῖες ποῦ δονοῦνται ἀπὸ ψυχικὸ πλοῦτο.—Δὲν μᾶς σταματᾷ ἀποκλειστικά μιὰ ἐξασκημένη τεχντροπία, ἕνας χρωστήρας βέβαιος γιὰ τὴ δύναμη του, μιὰ σύνθεση ἄπταιστη, ὁ εἰλικρινῆς χρωματισμός, ἡ ἀσφαλῆς ἀπόδοση μιᾶς περαστικῆς ἐντύπωσης. Κοντὰ στίς πολυτίμες αὐτὲς ἰδιότητες, νοιώθουμε τὴν συγκίνηση τῆς καλλιτέχνης, τὴν στιγμή ποῦ ἀντικρύζει τὸ τοπεῖο της με παρθένα ἀπὸ ξένες visions μάτια, καὶ τὸ ζωογονεῖ με τὴν ἴδια της ψυχῆ. Εἰς τὴν πολυτίμη θαλασσογραφία ποῦ περιγράφει τὴν βαρεῖα ψαράδικη βάρκα, ἀπάνω στοὺς πολυχρωμοὺς τῆς θάλασσας κυματισμοὺς, δὲν βλέπουμε μονάχα καλοδομημένον πίνακα ἀλλὰ πῶς βαθειὰ αἰσθανόμεθα τὴ θέρη τῆς ζωῆς ἐκφρασμένη σὲ μιὰν στιγμή πλημονῆς ψυχικῆς. Καὶ στὸν πίνακα τῆς «Βυζαντινῆς» δὲν ἐλκύει τόσο ἡ τεχντροπία, ἢ ἡ σύνθεση, ὅσο ἡ ἥρεμη λύπη ποῦ χαράζεται στὸ ὑπερήφανο πρόσωπο τῆς ὑπόδουλης-Δέσποινας, καὶ ἡ ἐπίμονη νοσταλγία τοῦ ἀμετάκλητα χαμένου Βυζαντινοῦ μεγαλείου.

Ἄλλὰ, με λύπη μας πρέπει νὰ καταίβουμε τώρα καὶ πρὸς τὴν ἐπίλοιπη ἐκθεση.

Δυὸ καλλιτέχνιδες στέκουν ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη με μεγάλη ἀντίθεση στὴν ἰδιοσυγκρασία. Θερμὴ καὶ τολμηρὴ ἢ Ἰταλίδα Κα Ἀμπρόν. Ἐκθέτει μόνο προσωπογραφεῖες· σ' ὅλα φαίνεται ἕνα χέρι σταθερὸ, ἐπιδέξιο, εἰσυνείδητο ποῦ ἀκριβολογεῖ στίς λεπτομέρειες χωρὶς νὰ κουράζει καὶ χωρὶς νὰ χάνει τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ πλάτος τῆς ἐκτέλεσης· ὅμως τὸ ἰδωμένο ἔργο της ἐσωτερικὰ με τόσο αἶσθημα καὶ ἀγάπη περνᾷ σάν ἀπὸ ἕνα φακὸ ἀπὸ τὴ σκέψη της ποῦ φαίνεται ὅχι τέλεια δική της. Εἶνε φανερὴ ἡ ἐπίδραση τοῦ καθηγητῆ της Μαντσίνοι· ἐργάζεται με τὰ γυαλιὰ τοῦ δασκάλου της· κρῖμα—ἕνα τόσο μεστὸ τάλαντο μοροῦσε νὰ σταθεῖ πῶς ἀνεξάρτητο· ὁ θαυμασμός της γιὰ τὸν Μαντσίνο τῆς ἔχει σφύρηλατήσῃ ἀκόμα καὶ τὴν ἐπιδέξια τεχντροπία· αὐτὸς ὁ περιορισμός τῆς σκέψης τὴν ἔφερε καὶ σὲ κάποια μονοτονία· τὸ ἴδιο βαθυπράσινο φόντο, οἱ ἴδιες ζωηρῆς ἀντιθέσεις, παντοῦ ὁ ἴδιος συμβατικὸς ρομαντισμός. Καὶ ὅμως μᾶς ἐλκύει καὶ μᾶς σταματᾷ, γιατί παρ' ὅλα αὐτὰ ἔχει μέσα δική της ψυχῆ· εἶνε σοβαρὴ καλλιτέχνης καὶ τὸ ἔργο της ἄξιο προσοχῆς.

Δίπλα της στέκει ἡ τρυφερὴ Ἀγγλίδα Κα Φράυ με τέσσαρες ἐλαιογραφεῖες. Στὸ ἔργο «ἡ γυναῖκα με τὸ κρῦσταλλο» προσπαθεῖ νὰ δώσει κάποιον μυστικισμό· μέσα σὲ βαθυπράσινο μενεξεδένιο φόντο ξεπροβάλλει μιὰ γυναῖκα κρατῶντας με τὰ δυὸ χέρια ἕνα στρογγυλὸ κρῦσταλλο. Καὶ στὴ σύνθεση καὶ στὸ χρῶμα ἀρμονικὸ καὶ σύμφωνο με τὴ σκέψη της· σ' ὅλα της τὰ ἔργα φαίνεται ἡ ἐπίγνωση τοῦ τί θέλει· μελετᾷ τὰ θέματα της με λεπτὴ παρατηρητικὴ καὶ τ' ἀποδίδει με πολλὴ χάρη, ὅπως εἶνε τὰ σχέδια της· «ὁ χορὸς τῶν ἀράβων (zikr)» καὶ ὁ «τυφλὸς ζητιάνος»· τὰ τοπεῖα καλοδιαλεγμένα· ὄραία ἢ διαφάνεια τῶν νερῶν στὰ «παρόχθια σπηλιάκια»· τ' ἄλλα κρῦα καὶ ἀδύνατα στὸ χρῶμα μὰ με πολὺν ἀέρα μέσα.

Ὁ Γκαλβάνι παρουσιάζει τὰ μεγαλεῖτερα σὲ διαστάσεις (μόνον) ἔργα τῆς ἐκθέσης· εἶνε ἀλήθεια πὼς δὲν εἶνε κ' εὐκόλο πρᾶγμα ἢ ἐξοικονόμηση τόσων μεγάλων σημάτων, σὲ σύνθεση εὐχάριστη. Πολὺ καλὰ ζυγισμένη ἢ σβῆνση στὴ προσωπογραφία τῆς Κυρίας με τὸ μεταξωτὸ ἐπανωφόρι ρυγμένο σὲ πλούσιες πτυχῆς (τὸ καλλίτερο μέρος τῆς εἰκόνας) ἐπάνω στὸν καναπέ, ὅπου κάθεται ἐπιδεικτικὰ με τὴν ἔξωμον τουαλέτταν της. Καμμιὰ ὅμως ἐκφραση λεπτότερη, καμμιὰ ζωῆ. Μιὰ σχετικὴ εὐχέρεια τοῦ τεχνίτη ποῦ ἐδούλευε πολὺ—καὶ ἴσως γιὰ τὸν πολὺ κόσμον—ἕνα χέρι ποῦ γρήγορα βρίσκει τι εἶνε σωστὸ καὶ ἀνάλογο· μὰ τὸ χρῶμα του ἀκαλαίσθητο καὶ στίς δυὸ μεγάλες ἐλαιογραφεῖες· στὰ παστέλ του κερδίζει πολὺ. Ἡ κεφαλὴ τῆς κόρης ἔχει ζωῆ καὶ φρεσκάδα καὶ χάρη· καὶ ἀληθινῆς ἀποχρώσεως στὴ θάλασσα. Στὸ τέλος ὅμως μᾶς μένει ἡ ἐντύπωση ἐνὸς ζωγράφου ποῦ, χωρὶς νὰ τοῦ βρίσκουμε ψεγάδια, τὸ ἔργο του δὲν δίνει τὴν λεπτὴ ἀπόλαυση μιᾶς εὐγενικῆς τέχνης. Καὶ ἀλήθεια λίγη τέτοια ἀπόλαυση θὰ βροῦμε πῶς καὶ στοὺς ἄλλους, ἂν ἐξαιρέσουμε τὶς ἀκουαρέλλες τοῦ Ζωγράφου. Με χαρὰ σταματᾷ τὸ μάτι στὰ ἠλιοφώτιστα δένδρα ἐπάνω ἀπὸ τὴ σκιασμένη θύρα τοῦ κήπου· μιὰ εὐτυχημένη στιγμή τοῦ τεχνίτη ποῦ ἄρπαξε με μαστοριά τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς φύσης καὶ τὸ βάλε στὸ χαρτί σπαρταριστὸ ἀπὸ ἀλήθεια.

Κι' ὁ Μαγιάσης ἔχει πολλὰ χαρίσματα· αἰσθάνεται πολὺ· τονίζει καὶ χρωματίζει ὀμορφα τὰ τοπεῖα του ἀλλὰ μερικῆς ἀτέλειες προδίδουν τὸν ἀμόρφωτο καὶ ἄφκιαστο τεχνίτη ποῦ ἐμπιστεύεται στὴν τύχη· δουλεύει, καὶ ὅ,τι βγεῖ.

Καὶ μακροῦταις σπουδῆς τοῦ Ζαρακούδη νόστιμες καὶ συμπαθητικῆς. Ὁ Μπίνδερ ἐκθέτει ἐλαιογραφεῖες καὶ ἀκουαρέλλες· καλλίτερα νὰ ἰδοῦμε τὶς τελευταῖες, γιατί οἱ ἐλαιογραφεῖες του δὲν μᾶς λέγουν τίποτε ἄλλο παρὰ πὼς ζωγραφίζει ὁ καλὸς καὶ ἐργατικὸς αὐτὸς ἔμπορος πολὺ κατάλληλα γιὰ τὸν σκοπὸ του· «τὸ ἀραβικὸ καφενεῖο» εἶνε καλλιτεχνικῶς σπουδῆ, καλομελετημένη καὶ με γούστο.

Σπουδῆς τοπεῖων καὶ ἀνθέων με πλατεῖαν ἐκτέλεση ἔχει ἡ Δις Τσόλδερ· ἀπὸ καλὸ σχολεῖο βγαλμένη· νὰ ἰδοῦμε ἀργότερα. Ἀπὸ πολὺ καλὸ σχολεῖο, ἀδέξια στὴ σύνθεση τὰ ἐπιτραπέζια τῆς Δος Ἐλιούλ· ἔχει κατὶ συμπαθητικὸ στὸ χρῶμα. Ἄν ποῦμε τίποτε γιὰ τὸν Πάλλη, θὰ μᾶς εἰπεῖ πὼς δὲν ἐσπούδασε ὁ ἄνθρωπος καὶ ἔχει δίκαιο· καὶ δὲν πειράζουμε τὰ τέσσαρα πελώρια τοπεῖα του ποῦ αὐτὰ πολὺ μᾶς πειράζουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πράσινο ἀπέραντὸ του κάμπο με τὴ δροσιά καὶ τὸν ἀέρα του.

Κι' ὁ Βᾶν Ζέλλερ ἀσημάτιστος ἀκόμα· ἔχει μιὰ περιέργη δυνατὴ πινελιά.

Στὴν τελευταία αἴθουσα ἐκθεση φωτογραφικῆς.

ΜΕΝΑΑΚΑΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΥΪΝΤΕΤΤΟ

Πέραν τὸν Ἰοῦνιο πέντε μίστες τῆς θείας τέχνης τοῦ Ὁραφέα, σὲ κάποια συζήτησή τους γιὰ τὴ μουσικὴ τὴν κίνηση στὴν Ἑλλάδα—μιὰ

* Ἀπὸ τὴν Ἐκθεση τῆς κ. Θάλειας Φλωρᾶ-Καραβία σελ. 92.

κίνηση, πού όσο κι' αν χαρακτηριστεί ασημαντή από τον αίσθητό απαιτητή, είνε όμως εξαιρετική ζωηρή τὰ τελευταία πέντ' ἔξη χρόνια—ἐβαλαν στό νοῦ τους νά ἰδρῦσουν τὸ πρῶτο Ἑλληνικό Κουίντέττο.

Στὰ Ῥοδεῖα μας γίνεται ἐργασία πολὺ ἀξιόπαινη· κι' ἂν σήμερα τὸ κοινόν τῆς Ἀθήνας γερῆζει τὴ σάλα τοῦ Ῥοδεῖου Ἀθηνῶν ἢ ἀκόμα τὸ ἀπλόωφο Δημοτικὸ Θέατρο ὅταν παίζονται κομμάτια κλασικά, αὐτὸ βέβαια, ὅσο κι' ἂν τιμᾷ τὸ ἴδιο τὸ κοινόν, πρέπει νά λογαριασθῇ στό ἐνεργητικόν τοῦ Ῥοδεῖου. Καί τοῦ Ῥοδεῖου Ἀθηνῶν δημιουργήματα καὶ καθηγητές εἶνε οἱ πέντε Ἑλληνες μουσικοὶ πού ἰδρυσαν τὸ Κουίντέττο. Ὁ Καλομοίρης, δυνατὴ μουσικὴ φυσιογνωμία, ἐμπνευσμένος συνθέτης καὶ τέλειος ἐκτελεστής, στό πιάνο· ὁ Χωραφᾶς πρῶτο βιολί· δεύτερο, ὁ Μιχ. Καζάκης, νέος μὲ ταλέντο ἰσχυρόν· στή βιόλα ὁ Φιλ. Οἰκονομίδης, νέος κι' αὐτὸς μὲ ταλέντο συνθέτου καὶ πολλὰ μουσικά χαρίσματα· καὶ στό βιολοντσέλλο ὁ Γαιδεμβέργερ—ὁ καλλίτερος βιολοντσελλίστας στήν Ἀθήνα.

Στὶς συναυλίες τοῦ Ῥοδεῖου, ἀκόμα καὶ στὶς ἰδιωτικὰς συναυλίες πού δὲν εἶνε καθόλου σπάνιες αὐτὰ τὰ τελευταία χρόνια, καὶ οἱ πέντε εἶχαν μέρος. Ἀλλὰ ἓνα κουαρτέττο ἢ ἓνα κουίντέττο εἶνε κατὰ ξεχωριστό· εἶνε ζωντανὸς ὀργανισμὸς μὲ αὐτοτέλεια καὶ πρὸ πάντων μὲ ψυχὴ. Ἡ μουσικὴ εἶνε μία· ἀλλὰ διαφορετικοὶ οἱ τρόποι πού τὴν νοιώθουν οἱ λαοί. Καὶ τὴν ἐκφράζει καθένας σύμφωνα μὲ τὸ χαραχτήρα του καὶ μὲ τὴν ιδιοσυγκρασία του. Ἔτσι γενιέται τὸ ἕφος τὸ ἐκτελεστικό, ποικιλότροπο καὶ πολυμορφο. Καὶ δὲν εἶνε ἴδια ἡ συγκίνησις πού ἀρπάζει τὴ Γαλλικὴ ψυχὴ στό ἀκουσμα μᾶς συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν, μὲ τὸ αἶσθημα πού κυριεύει τὴν ψυχὴ ἑνὸς Γερμανοῦ ἢ ἑνὸς Ροῦσου. Ὅπως στὶς διάφορες πινακοθήκες τῆς Εὐρώπης οἱ εἰκόνας τοῦ ἴδιου ζωγράφου παίρνουν ἐδῶ μὴ κίτρινα, ἐκεῖ κίττιοι ἀχνὸ κι' ἄλλοῦ πάλι κίττιο χρῶσμα θελκτικό—ποτίζονται, δηλαδή, ἀπ' τὴν ἀτμόσφαιρα τὴν ξεχωριστὴ κάθε πινακοθήκης—ἔτσι καὶ τῶν μεγάλων μουσουργῶν οἱ συνθέσεις ἀποχτοῦν χρωματισμὸ διαφορετικό καὶ ξεχωριστό μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῆ φιλόξενη κάθε ἐθνικῆς ψυχῆς. Καὶ σ' ἐμᾶς ἔλειπεν ὀλότελα αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸ ἐκτελεστικό ἕφος.

Τὸ Κουίντέττο θέλησε νάν το δημιουργήσῃ· ἀκόμα καὶ νά γνωρίσῃ μεθοδικὰ στό κοινόν τὸ Ἑλληνικὸ τὶς μεγάλες Σχολὰς πού κρατᾶνε σήμερα τὰ πρωτεῖα μέσα στή μουσικὴ δημιουργία. Ἡ παγκόσμια σύγχρονη ψυχὴ βρῆκε τὴν καθολικώτερή της ἐκφραση στή μουσικὴ. Γι' αὐτό, ὅπως ἐπαρτήρησε πολὺ λογικὰ ὁ Schuré, ἐνῶ στήν ποίηση, ὄχι μόνο τῶν διαφορετικῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ἑνὸς ἴδιου λαοῦ, διακρίνονται τεχντροπίες, ἡ σύγχρονη μουσικὴ ὅλων τῶν λαῶν ἔχει μὴ σταθερὴ κεντρικὴ γραμμὴ—μὴ γενικὴ τάση—ὅσο κι' ἂν εἶνε ξεχωριστὸς ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως. Καὶ ἡ κεντρικὴ αὐτὴ γραμμὴ, ἡ γενικὴ αὐτὴ φυσιογνωμία νά ποῦμε, δείχνει τὴ γενικὴ ὁρμὴ τῆς παγκόσμιας σημερινῆς ψυχῆς. Οἱ σύγχρονες συνθέσεις τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν ἐγέννησαν κίττιοι ἀνομογενεῖα ψυχικὴ ἀναμεταξύ τους· κι' αὐτὴ βρῆκε τὴν ἰσχυρότερὴ της τὴν ἐκφραση στή γλώσσα τῆ μουσικῆς.

Γιὰ ὅλ' αὐτὰ θὰ μπορούσε κανεὶς νά πῇ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Κουίντέττο ἐβαλεν, ἢ, καλύτερα, ἄρχισε νά βάζῃ σὲ ψυχικὴν ἐπικοινωνία τὸ Ἀθηναϊκὸ κοινόν μὲ τὴν πολυσύνθετη σημερινὴ ψυχὴ τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Πέντε μῆνες ἐπέρασαν σὲ μελέτη εὐσυνείδητη καὶ κοπιαστικὴ. Τὰ

βράδια οἱ πέντε ἰδρυτὲς τοῦ Κουίντέττου μαζεύονταν στό σπίτι τοῦ κ. Καλομοίρη κι' ἐμελετοῦσαν· προπάντων ἔπρεπε νά γνωριστοῦν καλὰ· μόνο ἀπὸ τὴ γνωριμία τὴν ἀπόλυτη, πού δὲν ἀποχτιέται γρήγορα μῆτε εὐκόλα, μπορεῖ νά ἐξαρτηθῇ ἡ πρώτη καὶ πολυτιμώτατη ἀρετὴ ἑνὸς κουίντέττου : ἡ μὴ ψυχὴ, πού πρέπει νά διακρίνεται στήν ὁμοιομορφία, τὴ συμμετρία καὶ τὸν ἀκρότατο συγχρονισμό τῆς ἐκτελέσεως.

Ἡ πρώτη συναυλία τοῦ Κουίντέττου δόθηκε στό Ῥοδεῖον Ἀθηνῶν στίς 30 τοῦ Ὀχτώβρη μὲ Goldmark καὶ Dvorak. Οὐγγαρέζος ὁ πρῶτος, καὶ Τσέχος ὁ δεύτερος· δημιουργοὶ μεγάλοι καὶ οἱ δύο τους. Μιὰν ἀπὸ τὶς πρῶτες χαρακτηριστικὰς συνθέσεις καθενὸς ἔπαιξε τὸ Κουίντέττο· καὶ γιὰ νά γείνη ἡ γνωριμία τελειότερη, ἐτραγουδήθηκαν ἀπὸ δύο μαθητρίδες τοῦ Ῥοδεῖου καὶ δύο τραγούδια καθενὸς ἀπὸ τοὺς συνθέτες αὐτοῦς. Κ' ἔτσι μὲ τὴν πρώτη του παρουσίαση τὸ Κουίντέττο,—παρουσίαση πολὺ τιμητικὴ γιὰ τὴν εὐσυνείδησία του καὶ τὴν ἐργασία του—ἔδωκε τὸ μέτρο τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως τῆς Οὐγγαρέζικης καὶ τῆς Βοημικῆς ψυχῆς.

Τὶς 4 τοῦ Δεκεμβρη τὸ Κουίντέττο ἔπαιξε Sinding καὶ Brahms. Μαθητὴς ὁ πρῶτος τοῦ Grieg καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Σκανδιναυικῆς Σχολῆς· τελευταῖος ὁ δεύτερος μέσα στοὺς μεγάλους κλασικοὺς τῆς Γερμανικῆς παραδόσεως, καὶ ὑποστηρικτὴς τῆς «ἀπολύτου μουσικῆς»· δύσκολοι καὶ οἱ δύο στήν ἀπόδοση. Ἡ τρίτη συναυλία δόθηκε τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου μὲ συνθέσεις τοῦ εἰλαβητικοῦ, τοῦ γλυκύτατου καὶ γιομάτου ἀπὸ θρησκευτικὴ μυστικοπάθεια Franck καὶ τοῦ πρῶτου συντηρητικοῦ καὶ χαριτωμένου ἀπὸ τὴ Νεογαλλικὴ Σχολὴ Saint-Saens. Ἡ τέταρτη καὶ τελευταία φετινὴ συναυλία ἦταν ἀφιερωμένη στή Ροῦσικη τὴ μουσικὴ. Σ' αὐτὴ δὲν περιορίστηκε στοὺς σύγχρονους συνθέτες· ἄρχισεν ἀπὸ τὸν Glinka, πέρασεν ἀπὸ τὸν Rubinstein—πού δὲν εἶνε καὶ καθαρός Ροῦσος συνθέτης γιατί ἔχει πολὺν Γερμανισμό στή μουσικὴ του—κι' ἐπροχώρησε στὸν Τσαϊκόβσκη γιὰ νά σταματήσῃ στὸν Glazounow, τὸ νεώτατον ἀντιπρόσωπο τῆς σημερινῆς Ροῦσικῆς μουσικῆς, πού ἐχρησιμοποίησε τὸ λαϊκὸ μοτίβο, τὸ Σλαβικό.

Τὸ Ἑλληνικὸ Κουίντέττο βρίσκεται ἀκόμα στήν ἀρχὴ του· κανένα Κουίντέττο δὲν μπορεῖ νά εἶνε τέλειο τὰ πρῶτα του χρόνια· μόνον ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀδιάκοπη ἐργασία τοῦ χαρίζει τὴν ἀπαραίτητην ἐνότητα. Ὅσο αἰσθητὰ, ὅμως, κι' ἂν κρῖνη κανεὶς τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ Κουίντέττο, ὅπως φανερώθηκε ἴσα μὲ σήμερα, δὲν μπορεῖ παρὰ νά αἰσθανθῇ μιὰν ὑπέριστατη χαρὰ γιατί μέσα στὸν πρῶτο χρόνον τῆς ζωῆς του ἔδειξε μὴ πρῶδο πού θὰ τὴν ἐζήλευε κάθε μουσικὸ σωματεῖο σ' ὅποιον τόπο καλλιεργεῖται ἀπὸ πολὺν καιρὸ μεθοδικὰ ἡ μουσικὴ, καὶ γι' αὐτὸ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας του εἶνε ἀληθινὰ ἐπιστημονικός, πραγματικὰ καλλιτεχνικός κι' ἀλάθευτα πολῦτιμος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μουσικῆς αἰσθητικῆς στήν Ἑλλάδα.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΠΕΡΟΥΖΕ : ΜΕΛΟΔΡΑΜΑ ΣΕ ΔΥΟ ΠΡΑΞΕΙΣ, ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Στὰ 1830 ἂν ζοῦσε κανεὶς θὰ καταλάβαινε καλλίτερα τέτοια μουσικὴ τεχντροπία· λέγω «θὰ καταλάβαινε» καὶ ὄχι «θὰ συγκινοῦταν»· ἐπειδὴ ἀκόμα εἶναι προβληματικὸ ἂν οἱ παππουλῆδες μας θὰ ἐγούσταραν τέτοια

μουσική. Κρίμα για τον κ. Σακελλαρίδη· θέλησε να δημιουργήσει θεατρική μουσική και απέτυχε. Και εκείνο που φαίνεται εξωφρενικότερο, είναι πως φαίνεται όχι άμοιρος μουσικής καλαισθησίας, αλλά χειρότερα, άμοιρος της τωρινής μουσικής κατευθύνσεως από την απόλυτην έποψη Τέχνης· ώρατο παράδειγμα για τους μέλλοντας Έλληνες μουσουργούς, που θα βαδίσουν σε βήματα τέτοιων προαγωνιστών.

Κόρα φαράδικα, σίγουρα βέβαια για μπισσάρισμα, ρωμάντσες δήθεν άτσιγκάνικες (ίσως για να δικαιολογήσουν τον τίτλο του κ. Τσοκόπουλου) με φακιόλια ναπολιτάνικα, χωρίς καμιά μουσική άλληλουζία alla Verdi, Donizetti και Κόμπανυ δέ στέκουν στη σημερινή μουσική σκηνή. Η όρχήστρα που πρέπει να κρατη τον πρώτο ρόλο τη μουσική εξέλιξη, είναι θαμμένη σε συγχοβαλμένες κορώνες και περιορισμένη σε μονότονα και χιλιομασημένα άκκομπανιαμένα, που ένα πιανάκι occasion θα απέδιδε καλλίτερα. Τι δείχνουν όλα αυτά; πως ίσα-ίσα από την άσυναρτησία τους αυτή ξεπερβάλλει ο τρόπος της εργασίας. Ρωμάντσες, ντουέττα, τρία, κόρα, όλα ξεχωριστά κατωμένα σε στιγμές παροδικής έμπνεύσεως και φυλαγμένα στο dossier. Ήρκεσαν ο οίστρος για μιάν όπερα και το libretto του κ. Τσοκόπουλου και όρισσε η σπύθα. Η Περούζε δημιουργήθηκε.

Δεθήκανε μένα σπαγάκι όλα τα κομμάτια και περάσανε από μπροστά μας άλλο κόκκινο, άλλο μαβί, άλλο ξέθωρο, άλλο ξεπλυμένο. Τι άποτέλεσμα βγήκε; να χαντακωθεί η έμπνευσι, που και που άρκετα καλή, πράγμα που κολακεύει πολύ τον κ. Σακελλαρίδη. Αν εξέδιδε όλες τις ρωμάντσες χωριστά με άλλους τίτλους, δέ θα είχε πιο μεγάλην έπιτυχία; άς κοιτάξει τι κάνει ο Tosti.

ΜΙΜΗΣ ΒΑΣΙΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ

Με το δωδέκατο αυτό φυλλάδιο των «Γραμμάτων» σημειώνουμε ένα σταθμό—τόν πρώτο—στην προσπάθεια που, εδώ και μερικούς μήνες, με πολλούς ένδοξασμούς έκαναμε. Σήμερα δέν είνε βέβαια άποστολή μας να κρίνουμε αν αυτή η προσπάθεια έπιτυχε. Κάθε άναγνώστης είνε και κριτής μας: Που θα πει ότι διάφορες άντιφατικές γρώμες θ' άγκαλιάσουν ένα και το αυτό έργο, σύμφωνα με τον άδιάσειστο άνθρωπινο νόμο της ποικιλίας των άντιλήψεων.

Θά θέλαμε όμως να λέγαμε ποιός σταθερός όδηγός κανόνισε την πορεία μας στο παρελθόν, γιατί ο ίδιος όδηγός άμετάκλητα θά μάς δώσει την κατεύθυνση στο μέλλον:

Η τέχνη δέν όφείλει να καταίβει προς τους πολλούς, προς τον όγλο· όσοι μπορέσουν από τους πολλούς άς άναιβουν προς αυτήν. Με τέτοιο γνώμονα άποφεύγει κανείς πολλές άυταπάτες και άπειρες παρενοήσεις.

Όσοι ένδιαφέρουνται στη Ρωμηοσύνη για τη Λογοτεχνία, για την άδολη Λογοτεχνία, έχουν την άίσθηση πως σε κάποιο περιορισμένο κύκλο

άνθρώπων, σε κάποια όλιγομελή οικογένεια μέσα ζούνε. Το ένδιαφέρον των θεμάτων που τους άπασχολούν—αυτή η συγκίνηση ή βαθειά της Τέχνης—βγαίνουν έξω από τον κύκλο της οικογένειας. Ο άναγνώστης δέν ύπάρχει. Μιά, άμοιβαία ένδιαφέροντος μεταξύ των γραφόντων, σημειώνεται το maximum της φιλολογικής κίνησης.

Η χειρότερη περιπέτεια είνε όταν βρεθούν οι άναγνώστες. Άς είνε κανείς βέβαιος τότε πως η Τέχνη παραστράτησε! Είτε προς κάποιο γλωσσικό ζήτημα που κατάντησε πειά ζήτημα αγγίσιμε για μερικούς. Είτε προς κάποιο βιομηχανικό πατριωτισμό. Είτε προς κάποια έννοχησμένη μορφή λογοτεχνίας για τη χρήση δεσποινίδων, με την ήθικη για συκόφυλλο.

Έτσι, προσπάθεια όπως των «Γραμμάτων» είνε προγραμμαμένη από τη γέννησή της. Ούτε ύλική ύποστήριξη έχει να έλπισει—είνε κυριολεκτικώς άστεία ή έπιχείρηση ως έπιχείρηση που συνίσταται κατ' ούσιαν εις το να πλερώνουν οι εκδότες τους συνδρομητές.—Ούτε ήθικη ύποστήριξη μπορεί να περιμένει αφού άντικρύζει έχθρότητα κοινωνική άναμφισβήτητη.

Είνε και μένει μία προσπάθεια από λίγους ή άνεξαρτησία ή άπόλυτη, ή έλευθερία από κάθε στενή ιδεολογία, ή ειλκρίνεια στη σκέψη και στην έκφρασή της, ή άνεπηρέαστη κρίση, ή άφιλοκέρδεια.

Τα «Γράμματα» όπως λέγαμε στις «Άφορμές» που άνοιξαν το πρώτο τους φυλλάδιο, τα θέλαμε για «ν' άντικρύζουμε σε κάποια καθρέφτη τη συνειδήσή μας.» Καθαρός Ναρκισσισμός θά πούν μερικοί. Ναρκισσισμός θ' άπαντήσουμε ύπερήφανα, αλλά ο Νάρκισσος καθρέφτιζε ένα πάγκαλο κορμί στα νερά. Έτσι στις σελίδες μας μόνο έκλεχτές συνειδήσεις θά καθρεφτίζονται πάντα. Δέ θα μορφάσει ποτέ μέσα τους ή ταπεινή διανοητικότητα του βιομήχανου της λογοτεχνίας.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟΙ ΕΚΟΥΣΙΟΙ

Η περιοδικότητα των «Γραμμάτων» για διάφορους λόγους, και από πολλά έμπόδια δέν ητανε τακτική στο παρελθόν. Το χειρότερο άποπο της άταξίας αυτής είνε μερικοί άναχρονισμοί που θά τους παρατήρησαν βέβαια και οι άναγνώστες μας και θά τους εξήγησαν. Είνε φανερό πως, όταν το φυλλάδιο του μηνός Φλεβάρη βγαίνει τον Ιούνιο, έν συνειδήσει δέν ήμπορούσαμε να ύποκριθούμε άγνοια των όσων συνέβησαν μέσα στον Μάρτη, Άπρίλη, Μάη και Ιούνιο. Γι' αυτό ο σωστός τρόπος της χρονολογικής κατάταξης των «Γραμμάτων» είνε μονάχα η άρίθμηση των φυλλαδίων. Η άναγραφή του μηνός είνε μια σύμβαση εις την όποια παρακαλούμε τον άναγνώστη να μην άποδόσει καμιά πραγματική χρονολογική άξία. Τα «Γράμματα» θά πρέπει να θεωρηθούν έτσι σαν μια έκδοση δώδεκα φυλλαδίων συντελεσθεισα σε δέκα έφτά μήνες μέσα: από τον Φλεβάρη του 1911 έως τον Ιούνιο του 1912.

Θά γίνει κάθε προσπάθεια να παίσει αυτό το άποπο στο μέλλον: Γι' αυτό η δεύτερη χρονιά θ' άρχίσει από τον μήνα Ιούλιο 1912.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Έχει ζητήματα που στην πρώτη ματιά φαίνονται τοπικά, και γεννημένα για να κινήσουν το ενδιαφέρον μικρού και όρισμένου a priori κύκλου. Έν' άπ' αυτά είναι και το γλωσσικό μας ζήτημα. Άμα όμως θελήσει κανείς να το ξετάσει βαθύτερα και επιστημονικότερα θα ιδεί πως δεν είναι και τόσο τοπικά όσο φαίνονται. Το ίδιο πρόβλημα που άπασχολεί έμας τώρα, άπασχόλησε και τους λαούς της Δύσης στο έβγα του Μεσαίωνα. Και σ' αυτούς τότες όπως και σ' έμας τώρα δυό ρέματα βρεθήκανε αντίμετωπα' το ένα συντηρητικό και με αναδρομικές ίσως τάσεις, το άλλο, προοδευτικό με ριζοσπαστικές και φιλελεύθερες. Άπό ποιά μεριά πήγε ή νίκη, το ξέρομε. Η Άναγέννηση με τη θαμπωτική άνθηση του πνεύματος σε όλες τις εκδήλωσες του έδειξε πειραματικά πόσο είχαν δίκιο οι δεύτεροι οι έξελιχτικοί άν τους ονομάσομε αναχρονιστικά. Κι' έτσι χάρη σ' αυτούς κάθε λαός άπόχτησε τη γλώσσα του βγαλμένη άπό την ψυχή του, που μ' αυτή κατόρθωσε όχι μονάχα να διατηρήσει ο,τι καλό και ώμορφο του κληρονομήσανε οι προηγούμενες γεννεές, μά και να το πληθύνει και να το τελειοποιήσει και να του δώσει τη δική του τη σφραγίδα.

Σ' αυτό το διανοητικό κίνημα που ευνούσανε και οι πολιτικές και οι κοινωνικές συνθήκες της Δυτικής Ευρώπης, ή Έλληνική φυλή δέ μόορεσε να πάρει έπίσημα μέρος. Άνεπίσημα όμως ο λαός, ο μεγάλος αυτός ποιητής και γλωσσοπλάστης σιγά και σοφά, και άπό πολύ προτύτερα ακόμα, έπλαθε και έδημιουργούσε τη γλώσσα του άκολουθώντας ύποσυνειδητά το αίωοιο του Ηράκλιτου «τά πάντα ρεΐ».—Οί διαβασμένοι μας μονάχα, άθελα ίσως κι' αυτοί παραστράτησαν. Πήραν τη φόρμα για ζωή' κι' αυτό ήτανε το αρχικό κι' όλέθριο λάθος. Και τι σημασία μπορεί νάχει έν' αρχικό παραπάτημα για την κατοπινή λύση ενός ζητήματος, το ξέρομε άπό άλλα παραδείγματα σε άλλες διανοητικές σφαΐρες.

Παρ' όλη όμως τη στραβή άντίληψη που είχανε σχεδόν όλοι οι διαβασμένοι της Φυλής μας, βρεθήκανε και μυαλά φωτεινά που διαμαρτυρηθήκανε κι' έδειξαν τον ίσο δρόμο. Μά οι προσπάθειές τους ήτανε τόσο σποραδικές και μονωμένες που κανένα σοβαρό άποτέλεσμα δεν πετύχανε. Γι' αυτή τη φάση του ζητήματος ο κ. Τριανταφυλίδης θυσιάζει το πρώτο μέρος της μελέτης του. Στο δεύτερο, που είναι και το μεγαλύτερο, έξιστορεί την τελευταία φάση, που όλοι μας την ξέρομε τόσο καλά, γιατί βέβαια δέ μας χωρίζουν αίωοες άπό τις δονκιχωτικές εκστρατείες του Μιστριώτη κατά του Δημοτικισμού, κι' άπό τις μεσαιωνικά φανατικές εκδήλωσες των Βολιωτών.

Για τους ξένους όμως, που φυσικά, δεν παρακολουθούν παρά στις γενικές γραμμές μονάχα την πολιτιστική μας σταδιοδρομία, έχουνε μεγάλο ενδιαφέρον τέτοιες φάσες ενός ζητήματος. Γι' αυτό πρέπει να είμαστε ύποχρεωμένοι στον κ. Τριανταφυλίδη που άνάλαβε να παρουσιάσει το γλωσσικό μας ζήτημα στο μορφωμένο γερμανικό κοινό, και να δείξει την άληθινή όψη ενός άγωνα που άγωνίζονται άπό τη μία μεριά οι πισοδρομικοί καλαμαράδες ενός άμαρτωλού παρελθόντος, κι' άπό την άλλη οι διαλεχτοί της έλληνικής νεότητας που με βάσες πραγματιστικές ζητούνε καθώς έλεγε ο τζαΐμς της Γαβριηλίδης πέρυσι σ' ένα φιλολογικό τραπέζι: «πάντα πάρα πάνω, πάντα τελειότερα.»

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της μελέτης του στην «Έπισκόπηση», ο κ. Τριανταφυλίδης ξετάζει τα αίτια του περιεργου αυτούου ψυχολογικού φαινόμενου ενός λαού, που μισεί τη γλώσσα τη δική του και πιστεύει με με πεποίθηση θρησκευτική για έθνική, για δική του εκείνη άκριβώς που δέ μιλεί. Δεν είναι μια περίπτωση ενός είδους ομαδικού Μποβαρισμού ; Κ' ή αίτία ;—Μιά τάξη άπό άνθρώπους που για χρόνια κρατούσανε και κρατούνε στα χέρια τους τη μόρφωση, άπό φανατισμό, μά άπό καλή πρόθεση ίσως, καταφέρανε να στρεβλώσουνε την ψυχολογία ενός άλλεκερου λαού, του δώκανε ψεύτικα ιδανικά, και με ύποβολή, καταφέρανε να τον κάνουνε να πιστέψει πως είναι άλληθινά, τα σωστά, τα μόνα που είναι άντάξια για το ιστορικό του παρελθόν και τις έλπίδες του για το μέλλον.

Έπειτα, μια άλλη μεγάλη αίτία γι' αυτή την κατάσταση είναι κ' ή άσυχρόρητη βουβαρία εκείνωοε που ένφ μελετήσανε το ζήτημα, καταλάβανε τι έπρεπε να γίνει, δεν είχανε όμως το άπαραίτητο ψυχικό θάρρος για κάθε έπαναστατικό άγώνα.

Κι' αυτή ή άποχή ίσα-ίσα των έπαϊόντων είναι που άηδιάζει και άποθαρρύνει κάθε τίμιο και άληθινό Ρωμηό που πονει για τη διανοητική ζωή της Φυλής του. Μά ο κ. Τριανταφυλίδης δέ μας άφίνει σ' αυτή την ξενευριστική άπογοήτευση. Το τέλος του άγωνα το άντικρύζει με γαλήνη και αισιοδοξία. Κ' είναι άληθινά ένθαρρυντικά τα τελευταία λόγια της μελέτης του : «Το άποτέλειωμα της γλωσσικής μεταρρύθμισης είναι έργο της έρχόμενης γεννεάς, κι' εκείνο που δίνει πολλές ύπόσχεςες για το γρήγορο άποτέλειμά της, είναι προ παντός ο ένθουσιασμός που έδειξε γι' αυτόνε ή μορφωμένη Νειότη.

Κ' οι διαμαρτυρίες, ή μία πίσω άπό την άλλη, άπό τους φοιτητές μας του Παρισιού, της Χαϊντελμπεργκ, της Λειψίας και του Βερολίνου, για την τιμωρία του ποιητή Παλαμά και για τα αίτια που την προκαλέσανε, δίνουν την έλπίδα, πως σά γυρίσουνε οι νέοι αυτοί στην Πατρίδα τους, θα δουλέψουνε για το ξάπλωμα μιας γερής και φιλελεύθερης άντίληψης της Παιδείας, και θα δείξουνε στο λαό τους νέους εκπαιδευτικούς σκοπούς και θα τον φέρουνε σε νέα ζωή.»

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

Μιά ώραία έμπνευση της Δος Μαρίκας Κοτοπούλη—να στήσει την προτομή του Κωσταντίνου Χρηστομάνου στο θέατρο που ίδρυσε ο ίδιος—πρέπει να ύποστηριχθεί άπ' όλους που έννωσαν την αισθητική άπόλαυση στο έργο του ξεχωριστού μας ποιητή. Για τον σκοπόν αυτόν μάλιστα έδόθηκαν άπό την Δα Κοτοπούλη τα «Τρία Φιλιά», οι εισπράξεις των όποιων θα διατεθούν άποκλειστικά για την προτομή. Άκόμα λέγεται πως και ή Κα Κυβέλη και ο Κοσ Δεκενιώτης θα δώσουν για τον ίδιο σκοτό φιλολογικές παραστάσεις.

Τα «Γράμματα» έστειλαν ήδη στην Δα Κοτοπούλη την άσημαντη άπό 50 φράγκα συνδρομή τους, για τα όποια μας άπάντησε μ' ένα ώραϊό γράμμα, το όποιο δημοσιεύομεν όλόκληρον έδω. Χρησιμεύει ως μία εκκληση—ή καλύτερη μάλιστα που θα έγίνετο—για την ταχύτερη πραγ-

μάωση τῆς ὀραίας αὐτῆς ἰδέας, ἀξίζει ἀκόμα νὰ διαβαστεῖ γιατί δείχνει τὸν ἀληθινὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην τῆς Δοῦς Κοτοπούλης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Τέχνην.

ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ εὐγενική σας ἀπόφασις νὰ μοῦ στείλετε πενήντα δραχμὲς γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ μεγάλου τεχνίτη Χρηστομάνου μαζὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μου δυναμώνει τὸ θάρρος γιὰ κάθε παρόμοιο σκοπὸ στὴ ζωὴ μου, δειχνοτάς μου πὼς ὑπάρχουνε ἀκόμα ψυχὲς ποῦ προσέχουν, καὶ χέρια ποῦ ἀπλώνονται νὰ βοηθήσουνε τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς λατρείας πρὸς τὴν πίστη τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Ἀληθινοῦ, μέσ' τὴν ἀφροντισίαν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἄλλοι λαοὶ αἰσθάνονται μιὰν ἐκλεχτὴ ἀπόλαυσιν, νὰ ξαναφέρουν τοὺς μεγάλους νεκροὺς των, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὴ μαρμαρίνη καὶ σιωπηρὴ ζωὴ δίπλα τους.

Ἐμεῖς παλεύουμε δέκα χρόνια γιὰ νὰ κίνουμε μιὰ προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ.

Νὰ τί μὲ τρομάζει, καὶ μοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς θυμῶσω, πὼς δὲν πρέπει νὰ κουραστήτε σὲ μιὰν ἀρχὴν ποῦ ἐκάνετε γιὰ νὰ βοηθήσετε μιὰν ἰδέαν ποῦ ἴσως συμβολίζει κάτὶ ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα ἐνός λαοῦ.

Με φίλια καὶ ἐχτίμησιν

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ ὁμως μιὰ παράκλησις στὴ Δα Κοτοπούλη: Νὰ μὴ διατάσῃ διόλου νὰ δόσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ δευτέρην παράστασιν γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτό. Γιατί κάθε ἄργησις, κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὴν πραγμάτωσιν αὐτῆς τῆς ἰδέας θάταν κάτὶ πολὺ σκληρὸ γιὰ τὴ μνήμην τοῦ Χρηστομάνου.

Ἀκόμα θὰ ὑπενθυμίσωμε καὶ στὴν Κα Κυβέλη, πὼς ἔχει καθήκον καὶ ὑποχρέωσιν ὡς μαθήτρια τοῦ Χρηστομάνου νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν γρηγορότερην ἔγερσιν τῆς προτομῆς αὐτῆς. Θέλωμε δὲ νὰ πιστεύωμε πὼς μπροστὰ στὰ αἰσθήματα τῆς ἐκτίμησιν πρὸς τὸν ἀναμνηστικὸν—τὸν δημιουργὸν καλύτερα—τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς, θὰ ὑποχώρῃ κάθε ἄλλο αἶσθημα.

Τὰ «Γράμματα» ἀπευθύνονται πρὸς ὅλους τοὺς φίλους των. Κάθε προσφορὰ καὶ ἢ πῶς μικρὴ θὰ γίνεται δεκτὴ μ' εὐγνωμοσύνην.

ΜΙΑ ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀξιότιμοι κύριοι

Ἐπιτρέψατε σ' ἓνα ἄγνωστο θαυμαστὴν τοῦ ἔργου σας νὰ ἐκφέρῃ καὶ αὐτὸς τὴν ταπεινὴ καὶ ἀνεπηρέαστη γνώμην του γιὰ τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ κ. Κ. Π. Καβάφη. Ἡ ἀνεξάρτητος στάσις των «Γραμμάτων» σὲ πολλὰ ζητήματα μ' ἐνθαρρύνει καὶ μὲ κἀμνει νὰ πιστεύω πὼς οἱ ὀλίγες αὐτὲς γραμμὲς θὰ βροῦν μιὰ κάποια θέσιν στὶς πολυτίμες στήλας τοῦ περιοδικοῦ σας.

Ἄπ' ὅσα ἐγράφηκαν μέχρι σήμερον συναγεται πὼς οἱ κριτικοὶ μας

δὲν ἀποδίδουν τὴν ἴδια σημασίαν στὸ ἔργον τοῦ Καβάφη. Μερικοὶ τὸ ἐπήνεσαν, τὸ βρήκαν ἐξοχο, καὶ ἄλλοι τοῦ ἀρνοῦνται κάθε ποιητικὴ ἀξία, φτάνουν μάλιστα ν' ἀποκαλοῦν τὰ ποιήματά του παράξενα πεζογραφήματα.

Νομίζω πὼς ὁ Καβάφης δὲν σηκώνει τὸν τίτλον τοῦ ἐξόχου εἴτε τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ὅσο καὶ ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος φροντίζει σὲ μερικοὺς κύκλους διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐξαλείψεως των ἄλλων ποιητῶν νὰ ἐξυψώσῃ καὶ ξεχωρίσῃ τὸ ἔργον του (αὐτὴ εἶναι συχνὰ ἡ ψυχικὴ διάθεσις τοῦ ποιητῆ Καβάφη). Δὲν εἶναι γιὰ πέταμα. Εἶναι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς poetas minores οἱ ὅποιοι κάποτε προωρισμένοι εἶναι μὲ τὴν ξεχωριστὴν τους νόταν νὰ ὑποδεικνύουν εἰς τοὺς ἀνωτέρους τους τὰ παραστρατήματα των καὶ ὅτι καλὸ θάταν ἂν μάξεναν κομᾶτι τὰ λουριά τους.

Ὅσοι μελέτησαν τὴν ποιητικὴν παραγωγήν τοῦ ἔθνους μας κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια θὰ ἀντελήφθησαν βέβαια πὼς γίνεται μιὰ κατάχρησις κούφιας ρητορικῆς, μιᾶς σωστῆς παλάβρας, καὶ μιὰ τάσις λεξομανίας.

Δυσκολύεται κανεὶς ἂν πρέπει ν' ἀποδώσῃ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ σὲ μιὰ νεοελληνικὴν διανοήσιν ὅχι ἀκόμα ὄριμη ἢ σὲ φιλολογικὴν μόδον, ὅπως συχνὰ ἀπαντᾷ κανεὶς σὲ ξένες φιλολογίας. Ποιητὰ ἀξίας ψαρεύουν λέξεις σὲ γλωσσάρια μιᾶς ἀπηρχαιωμένης καὶ ψόφιας δημοτικῆς, παρατάσσουν λέξεις μὲ σκοπὸν νὰ ξαφνίσουν ἢ νὰ δημιουργήσουν συχνὰ effects ἡχητικῆς ἁρμονίας: Προῖον κατωτέρου ψυχισμού. Ἡ τάσις αὐτὴ δὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν ποίησιν γιατί εἰσάγει πολλὰ νεκρὰ στοιχεῖα ζωντανοφανῆ καὶ συνεπὼς ἀποκρουστὰ ἀπὸ τὸ αἶσθημα, ἐπηρεάζει δὲ ἐξ ἄλλου τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιχράτησιν τῆς δημοτικῆς δημιουργοῦσα σχετικὴν ἀντίδρασιν.

Ὁ Καβάφης μὲ τὸ φαινομενικὸν ἀποκρουστικὸν ἀλλ' ἐπιγραμματοειδὲς ὕφος τὸν μᾶς διδάσκει τὴν οἰκονομίαν τοῦ ὕμνου των λέξεων, τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους καὶ μᾶς ὑποδεικνύει μιὰ κάπως ἀνεκτὴ δημοτικὴ γλώσσα.

Ἡ σχετικὴ ἀντίδρασις δὲν θ' ἀργήσῃ ν' ἀκολουθήσῃ. Ἀπὸ τώρα ὁμως διαισθανόμαστε τὴ γέννησιν μιᾶς νεοκλασικῆς σχολῆς τῆς ὁποίας πρόδρομος θάταν ὁ Ἀλεξανδρινὸς μας ποιητῆς.

Με ὑπόληψιν

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΜΑΗΣ, 1912

Π. Α—Σ

ΜΙΑ ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Δημοσιεύουμε μὲ πολλὴ προθυμία σὲ μετάφρασιν μιὰ διαμαρτυρίαν ὑπογραμμένη ἀπὸ πολλοὺς ξεχωριστῆς ἀξίας Γερμανοὺς γλωσσολόγους, ποῦ τυπώθηκε ἀρχικὰ στὸ φυλλάδιον τοῦ Μάρτη τοῦ περιοδικοῦ Sudddeutsche Monatshefte.

Δὲν ὑπολογίζουμε βέβαια σὲ θαυματοργὰ ἀποτελέσματα οὔτε ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς διαμαρτυρίας, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀναμφισβήτητη ἐπιβολὴ των ὑπογραφῶν. Ἄν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἦταν μονάχα ζήτημα λογικῆς, καὶ ἂν ἡ λογικὴ ἀνθοῦσε ὁμοίμορφα σ' ὅλες τὶς διάνοεις, ἀπὸ πολὺν καιρὸν θὰ εἴχαμε φθάσει σὲ μιὰ ὀριστικὴν λύσιν.

Ὅπως ὅποτε ἡ διαμαρτυρία αὐτὴ εἶνε πολυτίμητο στοιχεῖον ποῦ μᾶς δείχνει τὴν ἐντύπωσιν ποῦ κἀνουν «ἀπ' ἔξω» καὶ γιὰ «τοὺς ἔξω» οἱ γλωσσικὲς μας μάχες.

Πρέπει ὁμως νὰ παρατηρήσωμε ὅτι δὲν ἀγωνιζόμεθα — ὅπως λέγει ἡ

διαμαρτυρία — για ν' αποχτήσουμε νέο γλωσσικό τύπο: ο γλωσσικός τύπος υπάρχει. Ούτε τον γλωσσικόν αυτό τύπο τον θέμε ελευθερωμένο από τὰ δεσμά της παράδοσης, δύο χιλιάδων ἐτών, ἀφοῦ ἡ παράδοση ἴσα ἴσα μᾶς χαρίζει τὸν γλωσσικὸν τύπο πού εἶνε τὸ σύγχρονο τέμα της, ὕστερα ἀπὸ ἀδιάκοπες φυσικὲς ἐξελίξεις. Αὐτοῦ τοῦ γλωσσικοῦ τύπου τὴν ἐπιβολὴ γυρεύουμε ἐναντία στὴν καθαρῆς πού εἶνε κατ' οὐσίαν ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὰ δεσμά κάθε παράδοσης.

Καὶ τώρα συμφωνοῦμε τελείως ὅτι «Ζητήματα πολιτισμοῦ δὲν κρίνονται μὲ τὴ βία τῆς ἀστυνομίας ἢ τοῦ ὄχλου».

«Ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι (μαζὶ καὶ μὲ τοὺς Σλαῦους) πού ἔχουμε τὴν καλὴ τύχη νᾶχουμε δική μας γλῶσσα καλοπλασμένη καὶ νεωτερικὴ, ταιριασμένη στὶς ἀνάγκες τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ στὸ ζωντανὸ γλωσσικὸ μας αἶσθημα, βλέπουμε σύγχρονα μᾶς ἓνα λαό, πού λογαριάζοντας κ' αὐτὸς τὸν ἑαυτὸ του μέσα στὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμένον κόσμον, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμα γιὰ νάποχτήσῃ νέον γλωσσικὸν τύπον, ἐλευθερωμένον ἀπ' τὰ δεσμά τῆς παράδοσης δύο χιλιάδων χρόνων πού νὰ παίρνει τὴ δύναμὴ του ἀπὸ τὴν ζωντανὴν γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες βρῖσκονται ἀκόμη τώρα στὸ τέλος τοῦ μεσαιῶνα τους, γιατί τὸ πρόβλημα, πού οἱ Ρωμανικοὶ λαοὶ αἰῶνες τώρα τῶχον λύσει, — ἂν δηλονότι ἡ παραδομένη γλῶσσα τῆς ἀρχαιότητος (τὰ λατινικὰ γι' αὐτοὺς) ἢ ἡ ζωντανὴ ἐθνικὴ γλῶσσα πρέπει νάβῃ τὸ ἐκφραστικὸ μέσον τῆς γραπτῆς συννεόησης καὶ τῆς λογοτεχνίας, τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν ἐλύθη ἀκόμη γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα, ἂν καὶ τώρα τελευταῖα βγήκε μιὰ ἐπίσημη ἀπόφασις σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ μεσαιῶνα. Τὴ σημασία ἔχει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα γιὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ πῶς δρόμο πήρε καὶ πού ἔφτασε ὁ γλωσσικὸς ἀγὼνας τὸν τελευταῖον καιρὸν μὴν δὲν τὸ μάθη ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν καθαρὴν καὶ ἐξαιρετὴν ἀφήγησιν, τὴν ὁποία στὸ φυλλάδιον τοῦ Γενάρη μᾶς ἔκαμεν ἓνας Ἕλληνας, πού ἡ φιλολογικὴ καὶ γλωσσολογικὴ του παιδεία καὶ οἱ θετικὲς του ἐπιτυχίαι στὸν κύκλον τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς ἐρευνας τοῦδωκαν τὸ δικαίωμα νὰκούεται ἡ γνώμη του. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες, πού καταγίνονται μὲ τὴ νεοελληνικὴν γλῶσσα ὅχι ὡς ἐρασιτέχνες μὰ ὡς ἐρευνητὲς, ὅλοι σχεδὸν χωρὶς ἐξαιρέσιν εἶναι μὲ τὸ μέρος τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ τὸ κήρυξαν πολλὰς φορές καὶ καθαρὰ.

Σὲ τὴ εἶδους μεταχειρίσῃ τοὺς ἐκθέτει αὐτὸ, τὸ βλέπουμε στὰ τελευταῖα συμβάντα, πού μᾶς διηγεῖται ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὁποῖος ὅπωςδὴποτε ἔχει ἰδέα τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, χαμογελάει μὲ τὶς ἐρασιτεχνικὰς καὶ ἀνεπιστημονικὰς θεωρίαις μὲ τὶς ὁποίας ὑπερασπίζον τὸ ζήτημά τους, οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐπίσημης γλώσσας — μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς Ἀθήνας Μιστριώτη ἐπὶ κεφαλῆς — καὶ ἀπορεῖ γιὰ τὴν ἀστοχασίαν καὶ τὸν τόσο λίγο αὐτοσεβασμὸν πού δείχνουν βρίζοντας τὴ μητρικὴν τους δηλαδὴ τὴ δημοτικὴν γλῶσσα.

Δὲν ἀξίζει κἂν νὰ μιλήσῃ κανεὶς πλατύτερα γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὅποῖος θέλει νὰ φωτισθῇ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἄς διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ μακαρίτη Κ. Κrumbacher, «Τὸ πρόβλημα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας» (Μόναχο 1903) ὅπου βρῖσκεται διεξοδικὰ ἱστορημένον τὸ ζήτημα καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταρρυθμίσεως πιστικὰ δικαιολογείται. Γι' αὐτὸ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ συνάμα ἐμπνευσμένον ἀπὸ θερμότητος ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔργον του, ὁ Κrumbacher χλευάσθη καὶ συκοφαντήθη καὶ ἡ μνήμη ἀκόμα τοῦ πολὺν πρόωρα πεθαιμένου ἐξαι-

ρητικοῦ ἐπιστήμονα βρίζεται ὁποῖος θέλει συντομώτερα νὰ γνωρίσῃ τὸ γλωσσικὸν ἀγὼνα καὶ τὰ αἰτία του, ἄς κοιτάξῃ δύο προηγούμενες διατριβὰς μου: «Οἱ τελευταῖαι ἀνησυχίαι στὴν Ἀθήναν καὶ ἡ νεοελληνικὴ μετάφρασις τῆς Γραφῆς» στὸ περιοδικὸν «Grenzboten» 1902 (1) σ. 137 ἔξ. καὶ «Γιὰ τὸ νεοελληνικὸν γλωσσικὸν ζήτημα» στὰ «Neue Jahrbücher für das Klassische Altertum», 17, (1906) σ. 246 ἔξ. Ὅσα εἶπα τότες χρόνια πρὶν, ἀληθεύον καὶ γιὰ τὴ νεώτατη φάσιν τοῦ γλωσσικοῦ ἀγὼνα.

Ἄν οἱ ἐπιστήμονες, πού καταγίνονται ἀπὸ καθαρὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον μὲ τὴ νεοελληνικὴν γλῶσσα, ἦταν ἔχθροι καὶ ὄχι φίλοι τοῦ λαοῦ, πού θέλει νὰ ξαγαγεννηθῇ, θὰ αἰσθάνονταν ἀληθινὴν χαίρεσιν γιὰ τὰ τελευταῖα «πολιτισμικὰ ἔργα» τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων: Ἐνα λαὸν, πού μὲ τέτοιον τρόπο μεταχειρίζεται τὸ ἀγαθὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος, καὶ πού ἀκόμα ντρέπεται γιὰ τὴ δική του, τὴ μητρικὴν τῆς γλῶσσας, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν παρατήσῃ στὸν ἑαυτὸν καὶ στὸ «μέλλον» του. Καὶ ὅμως ἐκείνοι, πού γνωρίζουν τὸ νεοελληνικὸν λαόν, δὲ θάβελτιστοῦν γιὰ τὸ μέλλον του. Οἱ νέες δυνάμεις τῆς προόδου ὑπάρχουν ἂν καὶ ἡ ἀντιδραστικὴ πλειονότης ἐμποδίζει τὸ ἀπλωμά τους. Εἶναι ὀλοφάνερο πὼς ἡ ἐπίσημη γλῶσσα βρῖσκει αἰετὸς ἐπὶ δύσκολη θέσιν ἀπ' οὗ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν ὑποστηρίξουν μὲ νομοθετικὰ βίαια μέτρα, ἀπ' οὗ βουλόουν τὸ στόμα τῶν ὁπαδῶν τῆς προόδου μὲ τὴν ἀστυνομία ἢ μὲ τὸν ὄχλον. Καθημερινὰ μᾶς δίνονται καινούργιαι ἀποδείξεις γιὰ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ πνεύματος, πού ἐνοχοὶ τῆς γίνονται οἱ θιασῶτες τῆς καθαρῆς γλώσσας. Μπορεῖ ὁ καθένας νᾶξῃ ὅτι γνώμη θέλει γιὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα — μὰ χωρὶς ἄλλο ὅλοι οἱ μορφωμένοι τοῦλάχιστον δὲν μποροῦν παρὰ νὰ εἶναι συμφωνοὶ, πὼς στὸν «ἀγὼνα πολιτισμοῦ» γιὰ μιὰ νέα γλωσσικὴν μορφήν (πού ἄς σημειώσῃμε καλὰ, εἶναι γνήσια ἐθνικὴ) τὰ πολεμικὰ μέσα πού μεταχειρίζονται οἱ Ἕλληνες ὀπισθοδρομικοὶ εἶναι γιὰ πέταμα. Ζητήματα πολιτισμοῦ δὲν κρίνονται μὲ τὴ βία τῆς ἀστυνομίας ἢ τοῦ ὄχλου.

Δρ. Albert Thumb

*Καθηγητὴς τῆς Ἰνδογεωμανικῆς γλωσσολογίας
στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στράσμπουργ.*

Ἐχοντας τὴν πεποίθησιν, πὼς ἡ προόδος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς νέας Ἑλλάδας, εἶναι σφιχτοδεμένη μὲ τὴ δημοτικὴν γλῶσσα, συμφωνοῦν μὲ τὰ γραφόμενα τῶν κκ. Τριανταφυλλίδη καὶ Τοῦμπ γιὰ τὴν ἀπρεπὴ καταπίεσιν τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς γλώσσας οἱ ὑπογραμμένοι.

Δρ. Karl Brugmann

*Καθηγητὴς τῆς Ἰνδογεωμανικῆς γλωσσολογίας
στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας.*

Δρ. Albert Ehrhardt

*Καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας
στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Strassburg.*

Δρ. Wilhelm Meyer-Lübke

*Καθηγητὴς τῆς Φιλολογίας τῶν ρωμανικῶν λαῶν
στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης.*

Δρ. Paul Mark

Συντάκτης τῆς «Byzantinische Zeitschrift» Μόναχο.

Ὁ κ. Ν. Σαντοριναῖος ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς δίνει ἀποδείξεις πὸς οἱ πρὸ παρόνταιρες ἰδέες φωλιάζουν καὶ σχετίζονται στὸ μυαλό του μὲ τὸν πρὸ ἀδόκητο τρόπο. Εὐτυχῶς, ἀπ' ἀρχῆς, γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἀποκλειστικὰ ἀνάλυσαιμὲ τὸ δημοσίευσμά του. Μᾶς φάνηκε ὅτι ἦταν ἓνα πρόχειρο παρὰδειγμα—καρκτηριστικὸ—τῆς ἀδυναμίας πού δέρνει τοὺς σύγχρονους ρομηοὺς, ἀκόμα καὶ τοὺς λογιτέχνες, νὰ συσχετίζον ἰδέες παρόνταιρες. Ἔτσι συμβαίνει συχνότατα ν' ἀπαντοῦμε τὴν ἰδέα τοῦ πατριωτισμοῦ, μαγειρεμένη μ' ὄλον τῶν λογίων τῆς σάλτσας. Εἰδικῶς μὲ τὸν κ. Σαντοριναῖο δὲν ἔχομε τίποτα. Ἡ τύχη του θέλησε νὰ χρησιμεύσει γιὰ ὑπόδειγμα. Ὁμολογοῦμε δὲ πὸς παίζει ἀριστα τὸν ρόλο τοῦ ὑποδείγματος. Αὐτὴ τὴ φορὰ πάλι μὲ πολὺ ἀπλοϊκότητα . . . βρῖζει. Καὶ τὸ νοστιμότερο βρῖζει στὰ τυφλά, βρῖζει ἓνα κ. Ζ ὅπως τοῦ συμφέρει νὰ τὸν φαντάζεται.

Καλά. Ἐγώ, ὁ κ. Ζ, εἶμαι ἄνθρωπος μὲ ἀρκετὴ μετριοφροσύνη καὶ πρόθυμα εἰμπορῶ νὰ παραδεχθῶ πὸς εἶμαι ὅτι . . . φρονεῖ ὁ κ. Σαντοριναῖος, καὶ κἄτι χειρότερο ἀκόμα. Ἀλλὰ μήπως μ' αὐτὸ ἀλλάζει τὸ ἄρθρο «Νεο-λαγνο-ποιητικὴ Σχολή»; Κερδίζουν τίποτα οἱ ἰδέες τοῦ κ. Σαντοριναῖο ἀν ἀποδειχθεῖ πὸς εἶμαι ἀγουρόμυαλος ἢ γλυκοειδής;

Πὸς νὰ μὴ θυμηθεῖ κανεὶς τὴ χοντροκομμένη λαϊκὴ παροιμία πού σατυρίζει τὶς σχέσεις τοῦ φάντε μπαστοῦνι μὲ τὸ ρεταινόλαδο, καὶ τῆς ὁποίας πιστὴ μετάφραση εἶναι ἡ «Λαγνεία ἢ ἀναρμόδια μὲ τὴν ἐποχὴ πού διατρέχει τὸ ἔθνος μας».

Εἶχαμε τὴν ἐλπίδα πὸς ὁ κ. Σαντοριναῖος θὰ μᾶς εὐχαριστοῦσε διότι ἐνῶ ἠμποροῦσαμε ν' ἀντιπώσομε ὀλόκληρο τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀσυναρτησίας πού τὸ ὀνομάζει «Νεο-λαγνο-ποιητικὴ Σχολή» ἀρκεσθήκαμε σὲ μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα. Καὶ ὁμοῦ βρῖσκει τρόπο νὰ πει ὅτι «κακόβουλα» τὸ ἐξουστουρέψαμε. Καὶ ὁ μὲν κ. Σαντοριναῖος, ξέρει καλὰ ὅτι δὲν ἰσχυρίζεται στ' ἀληθινά. Δὲν θὰ θέλαμε ὁμοῦ οἱ ἀναγνώστες μας νὰ νομίζουν ὅτι προσπαθήσαμε νὰ τοὺς γελάσομε μὲ κακόβουλα κουστουρέμματα, καὶ μολονότι τοὺς λυπούμαστε, ξαναδημοσιεύομε ἄρτιο τὸ ἀριστούργημα αὐτό, σὲ νέα ἐκτύπωση ne varietur. Ἔτσι θ' ἀποδειχθεῖ πὸς ὁ μόνος πού τρέφει κακόβουλες προθέσεις γιὰ τὸ ἄρθρο του εἶναι ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας.

Καὶ τώρα, ἔμπρὸς στὶς ἀντιπατριωτικὰ λαγνεῖς, στὰ θυσιαστήρια, στοὺς Βωμοὺς, στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, στὴ σμύρναν καὶ στὶς προσφορὰς, στὴν ἐξομολόγησι, στὸν πνευματικὸ καὶ στὴν ἄρεση τῶν ἁμαρτιῶν . . . μας.

« Διαβάζοντας τὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ κάλλιστου περιοδικοῦ τὰ » ΓΡΑΜΜΑΤΑ ἀναθυμῆθηκα πὸς εἶναι κάμποσος καιρὸς πού πότε-πότε διαβά- » ζω ποιήματα καλῶν νέων ποιητῶν μὲ ἓνα ἕφος ἐξαιρετικὰ λαγνο καὶ σὺν » ἀναρμόδιο γιὰ τὴν ἐποχὴ πού διατρέχει τὸ ἔθνος μας. Χωρὶς τὴν » πρόθεση νὰ κρίνω τὰ ποιήματα, πού πολλὰς φορὰς εἶναι ὀραϊότατα, » ἤθελα νὰ κάνω μιὰ φιλικὴ παρατήρησι στυοὺς ποιητὰδες μας αὐτοὺς » τῆς νέας, σὰ νὰ ποῦμε, Σχολῆς.»

« Ἦθελα νὰ ξέρω, νομίζουν πὸς γίνεται τελειότερα ὁ σκοπὸς τοῦ » ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ ὅσο ἀδρότερα εἶναι τὰ πορνογραφικὰ χρώματα τοῦ στίχου » καὶ ὅσο ξεδιαντροπώτερο θέμα παρουσιάσουνε στὸ κοινό, ἢ πραγματικῶς

» αἰσθάνονται τὰ πάθη νὰ σουβλίζον τὴ σάρκα τους τόσο τσουχερά πού » νὰ μὴ εὐχαριστοῦνται μόνο νὰ ξεστομίζον, μὰ καὶ νὰ κρυσταλλώνον » στὸ χαρτί, στὴ δημιουργίᾳ τοῦ ΠΡΑΙΣΤΑΤΟΥ, τὶς πυρωμένες καὶ λάγνες » ὀρμές τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς σάρκας. Ἐγὼ αὐτὸ τὸ δεύτερο δὲν τὸ » φαντάζομαι, σεμνότερος δὲν εἶμαι χωρὶς νὰ θέλω νὰ μιλῶ γιὰ κοινούς » τύπους ἠθικῆς, φαντάζομαι τοὺς ποιητὰδες μας αὐτοὺς ὑψηλὰ ἠθικῶ- » τατους καὶ γεμάτους μὲ τὰ πατροπαράδοτα τῶν Ρωμῶν ψυχικὰ αἰσθη- » ματα. Τοὺς φαντάζομαι μάλιστα ἀπὸ εὐαισθησία ἀσθενικοὺς, χλωμοὺς » καὶ ἴσως σὺν πολυσυλλογισμένους τὴν ὥρα πού θὰ ἐπρόκειτο νὰ σαρ- » κώσουν τὶς λάγνες ὀρμές πού ξεστομίζον μὲ τὴν ἱερὴ φωνὴ τοῦ ρυθ- » μῶ καὶ τοῦ στίχου.»

« Ἄρα συμβαίνει τὸ πρῶτο, δηλαδὴ τὸ ποίημα γίνεται ἔτσι γιὰ » νὰ εἶναι τοῦ συρμοῦ, νὰ ξαφνίσῃ, νὰ χτυπήσῃ τ' αὐτί, τὰ μάτια, τὴν » αἴσθησι κ' ἄς τὰ χτυπήσῃ ὅπως τύχει. Βέβαια ἡ Τέχνη εἶναι Ἐλεύτερη » καὶ δὲ δέχεται κανένα περιορισμό, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πὸς ὅση Ἐλευ- » θερία κ' ἂν δίνῃ στοὺς πιστοὺς τῆς, θὰ ἀπαιτῆ πάντα ἓνα κάποιο σεβα- » σμὸ πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ θυσιαστηρίου πού προσφαίρει τὸ πνευματικὸ » ἔθνος στὸν ποιητὴ, τὰ πατροπαράδοτα πού δὲν ταιριάζει νὰ τὰ κατα- » φρονῶμε ὄντας ζυμωμένα μὲ τὶς ψυχὰς καὶ τὶς σάρκες τῶν Πατέρων » μας καὶ πρὸ πάντων σεβασμὸ πρὸς τὸ κοινὸ πνευματικὸ ἔργο πού χαρα- » κτηρίζει τὸ ἰδιαιτέρο γνώρισμα τῆς ψυχῆς τῶν ἐκλεκτῶν τῆς φυλῆς.»

« Φιλικὴ παρατήρησι στυοὺς Ἱεροφάντες πού πλησιάζον τὰ Ἅγια » τῶν Ἁγίων τοῦ ἱεροῦ σηκνώματος τῆς τέχνης, πρὶν καταθέσουν τὸ » θυμιάμα τους στὸ Βωμό, νὰ ἐξετάσουν μὲ προσοχὴ τόσο γιὰ τὸ ἄσπιλον » τῶν πτυχῶν τῆς ψυχῆς τους, ὅσον καὶ τὸν ἄδολον χρυσόν, τὴν Σμύρ- » ναν καὶ τὸν Λίβανον τῆς προσφορᾶς.»

Z.

ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΠΡΑΥΝΘΕΙ Ο ΝΕΟΣ . . . ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Τὸ νὰ γραφεῖ ἓνα ἄρθρο στὰ «Χρονικά» τῆς Ἀθήνας (ἔστω καὶ ἀπὸ τὸν κ. Βουτιερίδη) μὲ τὴν τάδε ἰδέα καὶ νὰ γραφεῖ ἓνα ἄλλο ἄρθρο ἔστω καὶ ἀπὸ τὸν κ. Σαντοριναῖο) μὲ τὴν ἴδια ἰδέα στὰ «Χρονικά» τῆς Πόλης, αὐτὸ θὰ πει πὸς τὰ δύο περιοδικὰ συμπίπτουν τουλάχιστον στὰ δημοσιεύματά τους, καὶ αὐτὸ μόνον ἐννοοῦσαμε διὰ λέγαμε πὸς «τὰ Χρονικά τῆς Ἀθήνας συμπίπτουν μὲ τὰ Χρονικά τῆς Πόλης».— Βέβαια δὲν μιλοῦσαμε γιὰ τὶς ἰδέες τῶν ἀρθρογράφων ἀφοῦ παρακάτω προσθέταμε «καὶ οἱ ἰδέες τοῦ κ. Σαντοριναῖο ταιριάζον μὲ τὶς ἰδέες τοῦ κ. Βουτιερίδη».— Ἐπρόκειτο λοιπὸν γιὰ τὴν ἀναμφισβήτητη σύμπτωση τῶν δημοσιευμάτων. Ἐὰν ἐν τούτοις τὰ Χρονικά τῆς Πόλης φρονοῦν ὅτι δὲν ὑπάρχει καμιά ἀπολύτως σύμπτωση, καλὰ, τότες δὲν ὑπάρχει σύμπτωση.

Ἄλλὰ γιὰ τὸ θυμὸς, γιὰ τὴν ἢ τὴν σύγχυση φρενῶν . . . καὶ τυπογραφικῶν γραμμῶν; Δὲν θὰ πρέπει ἄραγε, νὰ θυμώσουν τὰ Χρονικά τῆς Ἀθήνας μὲ τὸν θυμὸ τῶν Χρονικῶν τῆς Πόλης;

Μία ἀπορία: Ποιὰ ἄραγε νὰ ἦταν «ἡ μιὰ σκέψη πού εἶχε ὁ κ. Ζ»; Ναι. «Ποιὰ ἦταν ἡ σκέψη αὐτή»; «Ἡ ἄτυχη αὐτὴ σκέψη πού βγαίνει » ἀπὸ μιὰ βαθύτερη σκέψη πού φυτρώνει σὲ κάθε ἄκριτου καὶ φαντα-

» σιόλληχτου Ρωμηού τὸ κεφάλαιον».—Προσπαθοῦμε τόσον καιρὸ τώρα νὰ καταλάβουμε τί πάει νὰ πεί: «μιά ἄτυχη σκέψη πού βγαίνει ἀπὸ
» μιά βαθύτερη σκέψη, πού φυτρώνει κλπ.» Ποιά «Χρονικά» θὰ λύσουν τὸ βοτανικὸ αὐτὸ αἶνιγμα;

Καὶ μιά δήλωση: Γιά τὸ ἀρθρὰκι τοῦ κ. Ν. Σαντοριναίου τὰ Χρονικά δὲν πέρνουν καμιά εὐθύνη. Περιττὴ ἐνόχληση. Ἐμεῖς θεωροῦμε καὶ τὸν κ. Σαντοριναίον ἀνεύθυνον.

Ζ.

ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

Ἐχρειάσθηκε νὰ γιορτασθῇ τὸ ἰωβηλαῖο τοῦ Στρίντμπεργκ καὶ νῆρθη ὁ θάνατός του ἔπειτ' ἀπὸ λίγο γιὰ νὰ διαβάσουν οἱ Ἕλληνες στὲς ἐφημερίδες τους λίγες κρίσεις γιὰ τὸ σουηδὸ συγγραφέα, παρμένες ἀπὸ ξένα φύλλα. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ἔργα τοῦ Στρίντμπεργκ—ἡ «Δεσποινίδα Τζούλια» τὸ «Πάσχα» κ' οἱ «Τύφεις Συνειδότης»—μεταφράσθησαν κ' ἐγράφηκε μιά διελίδη κριτικὴ, δυστυχῶς πολὺ ἐπιτόλαια, χωρὶς μελέτη τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ συγγραφέα. Ἀπὸ τότε, ἀπ' ὅ,τι τουλάχιστο γνωρίζω, τίποτε δὲν ξαναδιάβασε γι' αὐτὸν τὸ ἑλληνικὸ κοινόν. Ἀκόμα εἶν' ἀλήθεια πὼς ἡ «Δεσποινίδα Τζούλια» ἐπαίχθηκε, μὰ ἀπ' αὐτήν—καὶ μὲ τὸν τρόπο μάλιστα πού ρεκλαμαρίστηκε κ' ἐκρίθηκε—ἄλλο δὲν ἔκαμε ἐντύπωση παρὰ τὰ ἐλεύθερα μέρη της καὶ τὸ ἔργο ἐκρίθηκε «ἀκατάλληλον διὰ δεσποινίδας».

Βέβαιον πὼς οὔτε ὁ Στρίντμπεργκ οὔτε ἄλλος κανεὶς θὰ μπορῆσιν νὰ σταματήσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας πού θὰ δώσῃ στὴ γυναῖκα καθήκοντα, κάθε ἄλλο παρὰ δικὰ της, καὶ θὰ τῆς δημιουργήσῃ μὲ τὸ τρόπο αὐτὸ δικαιώματα, πού μόνον τῆς δυστυχία γεννοῦν. Ὁ σταθμὸς κ' ἡ ἀλλαξοδρομία θὰ γίνων ἀργότερα, πολὺ ἀργότερα, ὅταν τὸ σφάλμα θὰ φέρῃ τ' ἀποτελέσματά του. Ὅμως δὲν εἶνε λιγώτερο γι' αὐτὸ τὸ ἔργο τοῦ Στρίντμπεργκ, ἕνας σταθμὸς κ' ἕνα σημεῖον πού, μ' ὅλο τὸ δρόμον πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἀξίζει νὰ συζητηθῇ. Ὅ,τι εἶπεν ὁ Στρίντμπεργκ εἶνε τὸ φῶς ἀπάνω στὲς νέες σκέψεις ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ γεγοντοκορικὴ σεμνοτυφία πρὸ παντός ξεσκαπάζει ὅσα στὸν ἐνθουσιασμό του—τὸν εἰλικρινῆ ἢ ἀνείλικρινῆ—ἀρνίεται ἐπίμονα νὰ ἰδῇ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα. Μὲ τὴν πεποίθησιν πὼς ὅπου ζητεῖ νὰ πάῃ ἡ κοινωνία εἶν' ὁ χαλασμός της, χωρὶς τὴν ἐλπίδα πὼς τὸ κοινωνικὸν δημοῦργημα πού θ' ἀντικαταστήσῃ τὸ σημερινόν θὰ εἶν' εὐρωστο καὶ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐτυχία στὴν ἀνθρωπότητα, μὴ πιστεύοντας στὴ λογικότητα αὐτῆς τῆς διαίρεσης τῆς ἀνθρωπότητος σὲ δούλους ἢ ἐλεύθερους, εἶν' ἀδιάλλακτος στὸν ἀγῶνα του καὶ ζητεῖ νὰ πάβουν οἱ ὑστερικὲς παραφορὲς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰλωτῶν πού δὲν εἶν' ἄλλο παρὰ σύντροφοι μὲ ὄρισμένο μερίδιον στὴ συντροφία καὶ πού τὸ καθεὶ πού θὰ τοὺς δοθῇ θ' ἀποβῇ σὲ ζημίαν τοῦ ἄλλου συντρόφου κ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, πού δὲν μποροῦν νὰ τὸ μεταχειρισθῶν. Τὸ ἱστορικὸν δράμα του καὶ τὸ μυθιστόρημά του δυνατὰ καὶ πού θὰ μπορούσαν μόνον αὐτὸ νὰ τοῦ δώσουν θέση στὴ φιλολογία, δὲν εἶνε ὅμως τὸ ξεχωριστὸ ἔργο του. Ὁ Στρίντμπεργκ εἶνε πρὸ παντός ὁ κοινωνιολόγος δραματογράφος. Ἐθέλησαν μερικοὶ νὰ τὸν παραστήσουν γιὰ τὸν ἀντίποδα τοῦ Ἴψεν. Ἴσως ἀπ' ὅλους ὅσοι ἐπολέμησαν τοῦ Ἴψεν τὸ ἔργο νὰ εἶνε ὁ πιὸ δυνατός. Ὅμως δὲν εἶν' ὁ

ἀντίπους. Κυρίως δὲν ἦταν ἡ ἄρνησις ἦταν ὁ διορθωτής· ἔδειχνε τὰ λάθη κ' ἄνοιγε τὰ μάτια στοὺς γκρεμνοὺς. Τὸ σάπιον τ' ὁμολογοῦσε, ὅμως δὲν εὔρισκε καλὴ τὴν θεραπείαν. Ἐπολεμοῦσε τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἄνοιγε τὸν ἀντίθετον δρόμον. Ὁ σκοπὸς του ἦταν νὰ συγκρατήσῃ ὅσον νῆρθη ὁ Μεσίας καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἐπίδρασις του δὲν ἦταν μεγάλη. Ἐνας γκρεμιστὴς μόνον, ὄχι οἰκοδόμος. Δὲν ἀπαντᾷ στὰ ἐρωτήματα καὶ μόνον ψέγει. Αὐτὸ ἦταν τὸ μόνον ἔργον του, προφήτης τῶν σωτήρων πού φανταζόταν πὼς θὰ παρουσιασθῶν ὅταν ἡ ἀνθρωπότης ἐννοήσῃ πού τὴν φέρουν ἰδέες ἕμορφες στὰ λόγια, μ' ἀνεφάρμοστες ἢ καταστρεπτικὰς στὴν ἐφαρμογὴ τους.

π. π.

GIOVANNI PASCOLI (1855-1912)

Ἐψάλλε τὴν πατρίδα, ἀπάγγειλε πολιτικοὺς λόγους, εἶδε ἀρχαῖα ὄραματα, ἐπεξεργάστηκε λατινικοὺς στίχους, μετάφρασε ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν καὶ δέκα τρεῖς φορὲς κατὰ συνέχειαν στὸ Ἄμστερδαμ ἐστέφθηκε λατινιστὴς ἀπαράμιλλος. Κατὰ τὸν D'Annunzio, ἐξακολούθησε τὸν ρωμαϊσμὸν τοῦ Ἀγούστου μὲ μεγαλοπρεπὴ κίνησιν πρὸς τὰ ὀπίσω δύο χιλιάδων χρόνων.

Σ' ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν εἶταν ποιητής· ποιητὴς εἶταν στὴ φυσικὴν τὴν ἐκδήλωσιν: ὡς χριστιανός, ἀδύνατος, δειλός, ἀκοινωνήτος, θλιμμένος, καρτερικός, ἀργότης. Ὅταν λησμονοῦσε ὅτι εἶταν ρήτωρ κ' ὅτι εἶχε ὡς ἀποστολὴν νὰ διδάξῃ τοὺς πατριώτας του, καὶ ὅταν εἶτανε κλαυψάρης.

Ἀπ' αὐτὸν ἀκούσαμε στὸ ἐρημοκλήσι, στὰ καλύβια, στὴν λακιάδα, νὰ παραπονιόταν καὶ νὰ κλαῖνε τὰ πουλιά, τὰ λουλούδια, τὰ βουνά, ὁ οὐρανός, τὰ σύννεφα, τ' ἄστρα, οἱ κάμποι. Ἔτσι μᾶς κεντᾷ τὴν προσοχὴν μᾶς: μᾶς παρουσιάζεται μιά ψυχὴ γυμνὴ πού ζητεῖ νὰ ντυθῇ μὲ μικροὺς πόνους κλεισμένους μὲσ' τὰ δάκρυα. Μιά εὐωδία ἀγροικῆ, μιά διαύγεια φυσικὴ, μιά σεμνοτυφία καλογερικὴ μᾶς συγκινοῦν σάν μακροσμένη μελωδία πού σκορπίζεται τὴ νύχτα. Στὸ ἔργον του δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς καμιά εἰκόνα ἢ ἐπιθυμία σαρκικὴ.

ΙΩΣ. ΟΥΓΚΑΡΕΤΗΣ

Η ΠΟΙΗΣΙ ΣΤΟ ΜΕΣΙΚΟ

Σὲ μιά χώρα ὡς τὰ χθὲς ἀσυνάρτητη ἀπὸ ἐθνολογικὴ καὶ πολιτικὴν ἐποχὴ, σ' ἕναν ἀγριότοπον πού κατάντησε τὸ καταφύγιον κάθε ξυπόλητου καὶ κάθε τυχοδιώκτη, στὸ θέατρο μιανοῦ ἀρχέγονου ἀντικατοπτρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, ὅπου ὁ βάρβαρος ἐντόπιος μὲ τὸν ποταπὸν μαχαροβγάλην ἄποικον μαλλιοτραβιῶνταν σὲ μιά πάλη πού τὸ πιὸ βρώμικον ρόλον ἐπαιζαν στρεβλὲς θρησκευτικὲς καὶ ἀπαιχαιωμέναι λατρεῖαι σὲ εἰδωλα, βέβαια δὲ θὰ περιμένη κανένας νὰ βρῇ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐκεῖνην τοῦ πνεύματος πού δοξάζει ἄλλες χώρες δημιουργώντας ἕναν ἀθάνατον αἰῶνα τοῦ Περικλέους, διακονίζοντας μὲ τὴν Ρώμην τοῦ Βεργίλιου, καὶ ἀπαθανατίζοντας μιά μεταμεσαιωνικὴ ἀναγέννησιν καὶ μὴν αὐτὴν τοῦ Louis XIV.

Τὸν περασμένον αἰῶνα, ὅταν μιά σχετικὴ ἡσυχία μπόρεσε νὰ ἐπικρατήσῃ παρ' ὅλη τὴν πολυτάραχην πολιτικὴν ζύμωσιν πού αἵματοκύλισε τὴ

χώρα, βλέπομε σιγά-σιγά νά ξεδιαλώνονται ἀπό τούς αὐτοπατριδογραφη-
μένους Μεξικανούς πειά—καί ὄχι Σπανηόλους, Ἰταλούς, Πορτογάλλους,
Γάλλους, Ἑγγλέζους κτλ.—ἄνθρωποι, ποῦ νά μποροῦν στόν παγκόσμιο φι-
λολογικό βωμό νά συνεισφέρουν κι' αὐτοὶ ποιὸς ὀλίγο ποιὸς πολύ.

Στὴν ποίησι λοιπόν, ἐπειδὴ ἐδῶ μόνο γιὰ τὴν ποίησι θὰ γίνῃ λόγος,
τὸ Μεξικὸ ἀντιπροσωπεύεται ἀρκετὰ ἀντάξια, καί ἀπὸ ἐξ-ἐφτά διαλεχτοὺς
ποιητῆς σὲ ἰδιαίτερο ἐπίπεδο ξεχωρίζουν ὁ Manuel Acuna καί ὁ Guil-
lermo Prieto.

Ὁ πρῶτος γεννήθηκε στὸ Saltillo καί θεωρεῖται ὁ πιὸ μεγάλος
ποιητῆς στὸ Μεξικὸ. Ἔφτασε στὸ σημεῖο νά λατρεύεται πιὸ πολὺ παρά
νά θαυμάζεται. Βέβαια καί ὁ πιὸ ἤρεμος κριτικὸς μπορεῖ νά παραφέρεται
καμμιά φορὰ ἀπὸ μιὰ ἀσυλλόγιστη θερμοκεφαλίᾳ σὲ μιὰ πατριωτικὴ ἐξάνη
καί ν' ἀρχίξῃ νά σωριάζῃ ἑπαίνους μὲ τὰ φτυάρια καί ἐγκώμια μὲ τὰ
τσουβάλια· καί γι'αὐτὸ θὰ ἦταν ἀκατάλληλο γι' ὅποιον θὰ μελετοῦσε ξένη
φιλολογία νά βασίζεται σὲ κριτικὰς καί γνῶμες ντόπιων κριτικῶν, ὄχι βέ-
βαια ἀπὸ δυσπιστία εἴτε ἀπὸ ἀνευλικρίνεια, ἀλλὰ ἀπλούστατα ἀπὸ μιὰν ἀδυ-
ναμίᾳ φωλιασμένην στὸ πάντα εὐγενικὸ πατριωτικὸ αἶσθημα. Κάθε ἰδιάζουσα
διάνοια, κάθε ξεχωριστὸ μυαλό, στὴν πατρίδα του δὲ θὰ ἐκτιμηθῇ σωστὰ
ὅπως τοῦ ἀξιῖται· εἴτε θὰ τὸν ρεζιλέψουν (οὐδεὶς προφήτης ἐν τῇ ἑαυτοῦ
πατρίδι), εἴτε θὰ τὸν ἀνεβάσουν στοὺς δεκαεφτά οὐρανοὺς μὲ ντουζίναις
θυμιατῶν. Καί ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀκοῦστε τί λέγει γιὰ τὸν Acuna
ὁ Mac Donall.

«Ἀναζητῶντας τὴν ἀλήθεια συχνὰ τὸ πνεῦμά του βρίζεται σὲ μιὰν
ἀμήχανην ἀμφιβολία, παρ' ὅλη τὴν καλὴ διάθεσι νά ἀντικρίσῃ τὸν κόσμο
μὲ μιὰ καρδιά ξεχειλισμένην ἀπὸ εὐγένεια, ἀγάπη καί συμπάθεια... Ἡ
περιγραφὰς τὸν εἶναι ὀλόκληρο μυθιστόρημα καί ἡ σκέψι του παράτολμη·
πηδᾷ ἀσυναίσθητα ἀπὸ τὰ γλυκόλογα στὴ σάτυρα καί ἀπὸ τὸ ὄραϊο στὸ
παχνιδιάρικο.»

Θὰ ἔπαυτε κανεὶς πολὺ ἔξω ἀν' ἐνόμιζε πῶς ἡ ἀμφιβολία ποῦ γεννή-
θηκε στὸ μυαλὸ τοῦ Acuna, τὸν ἔκαμε νά φτάσῃ στὸ σημεῖο νά περι-
φρονήσῃ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης σέβεται. Ἐκεῖνο ποῦ ἡ ἀνθρωπότης θεωρεῖ
δόγμα, σ' αὐτὸν ἦτανε μοναχὰ πεποιθήσι, ἐπειδὴ ἀν' τὸ πρῶτο βαθεῖα
ριζωμένο μένει ἀναλλοίωτο, ἡ δευτέρη μὲ τὴ λογικὴ μπορεῖ νά κλονισθῇ
κάποτε-κάποτε.

Καί αὐτὴ ἡ αἰώνια του ἀμφιβολία τὸν ἔκαμε πλησιάζοντας καί χαί-
δεύοντας τὸ ὑπέροχο, νά μὴ ξεκολλᾷ ἀπὸ τὸν ὕλισμό, γεμίζοντας τὸ μεγάλο
βάρβαρο ποῦ χωρίζει αὐτοὺς τοὺς ἀντίποδες μὲ τὴν ἐλπίδα γιὰ γέφυρα.
Ὅριστε μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὸ ποίημά του Esperanza.

Εἶναι ἡ ὥρα ποῦ πρέπει δλόθελα νά μισέψετε
γιὰ τὸν γαλάζιον οὐρανὸ μὲ περήφανες φτεροῦγες.

Εἶναι ἡ ὥρα γιὰ σᾶς νά ξαναζήσετε,
εἶναι ἡ ὥρα γιὰ σᾶς νά τραγουδήσετε.

Ὡ!... πάρτε τῆς ψυχραμένες δῶδές σας
καί ἀνάσωπυρήστε τὴν ἀμυδροχλωμὴν τοὺς φλόγα. Σηκώστε τες
πάνω ἀπὸ τὸ βωμὸ σας, καί ξεκλειδώστε τὴν πορταγιὰ τοῦ Ναοῦ
γιὰ κἄποιον ποῦ στέκει ἀπ' ὄξω γιὰ τῶνομα τῆς Ἀγάτης.

Ρίχτε, πετάχτε, τὸ φορτίο
τῶν διακρίων, τὴν μικρογευστὴν ἄκαρπη δρόσο,
καί στὴν οὐράνιαν ἀγαλλίασι,
ἔχει στὸ φῶς τῆς παρηγορίας, τὴν κατοικία σας,
τὸ Μέλλον ποῦ σᾶς ξανακάνει χαιρετήσητε.

Σοσιαλιστὴς στῆς ἰδέης πάντα ἔκλαιγε τὸν κακότυχο καί τὸν κακομοι-
ριασμένο οἰκίτην τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν μποροῦσε νά χωνέψῃ τὸν
στρεβλωμένο παραλογισμό, ποῦ κάνει τὸν ἄνθρωπο νά δείχνῃ ὅλη του τὴν
καταφρόνεια (στὴν ὅποια ἴσως νά μὴ φταίγῃ καί ὁ ἴδιος, ἀναθρεμμένος
σὲ θρησκοπασαλειμμένες δοξασίαι) στῆς γυναῖκες ἐκεῖνες ποῦ οἰκογενειακοὶ
περισπασμοί, προσωπικὲς δυστυχίαι ἔσω καί ἀδυναμία χαρακτῆρος (ὁ ἀνα-
μάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω) τὴν ἔφεραν στὸ χεῖλος μιᾶς ἀβύσσου.
Καί ἴσα-ἴσα, ἐκεῖ ποῦ ἡ ἀνθρωπότης μποροῦσε νά τὴ σώσῃ, τὴ δίνει μιὰ
σκουντιὰ καί τὴ βουτᾶ νά πηγῇ γιὰ πάντα μέσ' τὸ βοῦρκο.

Λίγοι σάν τὸν Hugo ἦταν ἐπαναστάτες στῆς κοινωνικὲς τοὺς ἰδέαι·
ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς Ramera (ἡ Πόρρη) ἀξίζει τόσον ὅσο καί μερικὲς
ἀπὸ τῆς δυνατώτερες ὀποστροφῆς τοῦ Γάλλου ποιητῆ.

Βρέ, πυγμαία γεννεὰ τοῦ ἀνθρώπου,
σύ, ποῦ ξελαρυγγίζεσαι διδάσκοντας ἀλήθειαι καί Χριστοὺς
καί καμώνεσαι τὴν πονετικὴ, μ' ἓνα σωρὸ ψέματα!
Σύ, μὲ τὴν πρησμένη σου καρδιὰ ἀπὸ κομπασμὸ
κίτταξε ψηλά, σήκωσε τὰ μάτια σου μακρὰ
ἀπὸ ὅτι πατῆς.
Σύ, ποῦ ἀπ' τὴ μιὰ προσφέρεις γλυκὰ λογάκια
καί ἀπ' τὴν ἄλλη φτεῖς τὸν ἀτσιγγανο καί τὸ ζητιάνο,
ἐπειδὴ ὁ ἓνας εἶναι ἀτσιγγανὸς καί ὁ ἄλλος εἶναι ζητιάνος,
καμάρωσε· νά μιὰ γυναῖκα βουτηγμένην στὰ κλάματα καί στὰ βογκητά,
ἐπειδὴ ἔχει τὸ φόρτωμα ποῦ βαστάζουν ἡ γυναῖκες
περνώντας τὴ ζωὴ, διαβαίνοντας ἀνάμεσα στὴ σκοτεινιά...

Σ' ἄλλα του ποιήματα ἀφερόναι ὅλη του τὴ σκέψι καί τὴν ποιητικὴ του
ὀρμὴ σὲ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς του ἡλικίας· τὰ χρόνια σωριάζονται
στὸν ποιητῆ, μὰ ἡ οἰκογένειά του, τὸ σάι του, τὰ χρόνια ποῦ ἦταν παιδάκι
μένουν μέσα στὴ μνήμη του ὀλοζώντανα. Ἡ Lagrimas ποῦ ἔγραψε γιὰ
τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του εἶναι ἀπὸ τὰ τέτοια ποιήματα στὸ πολυσύστατο
ἔργο τοῦ Ἀκούνια.

Στὸ Δεκέμβριο τοῦ 1873 ὅταν ἐγλύτωσε ἀπὸ τὴ ζωὴ πέρνοντας
φαρμάκι, εἶπαν τόσα γι'αὐτόν, ποῦ ἡ ὑπερβολὲς βρῆκαν ἐλευθερὸ στάδιο νά
ὀργιάσουν, ὑπερβολὲς δικαιολογημένες κἄπως, ἀλλὰ λόγια σάν τὸ «μυαλὸ
τοῦ φωτός», «ἡ καρδιὰ τῆς φωτιάς», «ἡ ἀνθρωπότης θρηνεῖ ἀπελπιστικὰ
ἓναν μεγάλον ἀπόστολο», δὲν ἔχουν τὴ θέσι τους οὔτε γιὰ προφήτες.
Ἄναμφίβολα ὅμως ἦταν μεγάλος ποιητῆς.

*

Ὁ Guillermo Prieto ὡς ἄνθρωπος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ παρά-

ξενους τύπους. Έζησε πολυτάραχο βίο σάν λίγοι άνθρωποι. Γυιός αλκιάδη από μικρός βρέθηκε πλάνητας στους πέντε δρόμους διδάσκοντας γαλλικά γιά τὸ ψωμί του. Όταν έπηγε στό Μεξικό, τὴν πρωτεύουσα, βάλθηκε νά σπουδάση νομικά. Έκει ἡ κάμαρή του κατήγησε φιλολογικὸς σύλλογος. Μὲ τὴν πέννα πολεμῶντας τοὺς παππάδες, δὲν ἀφίνει τὸ σπαθὶ του νά σκουριάση καὶ πάντα ἔχει ἐνεργὸ μέρος στοὺς πολιτικοὺς μαχαιροκαυγάδες, ὡς ποὺ ἐξορῶνται. Ὀνομάσθηκε ὁ Danton τῆς Ἀμερικῆς. Δὲν τὰ χάνει ὁμως. Ἀκαταμάχητος ἀναστατώνει τὸν κόσμον καὶ νικά τοὺς αὐτοκρατορικοὺς. Ἰδρυσεν ἑξ ἡμεμερίδες καὶ στό τέλος διωρίσθηκε πρόξενος στή Βαρκελώνη. Πέθανε στὰ 1893, ἀφίνοντας τὰ ποιήματά του κληρονομία στοὺς ἀμέριμνους καταρράκτες τῆς πατρίδας του.

Στὴν Μεξικανικὴ ποίησι εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ πατριωτικοῦ στίχου, ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς στό Μεξικό. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπαθανάτισε ψάλλοντας μὲ τὴ λύρα του τοὺς χθεσινούς ἥρωες τῆς πατρίδας του. Μακρολόγος πέρα-πέρα—ἐλάττωμα ἴσως συγγνωστὸ γιά τὸ ἔπος—ἔγραψε ὀχτακόσες σελίδες πατριωτικῆς. Εἶναι ὁμως κρῖμα ποὺ ἀρχίζοντας μὲ μιὰ ἀσυνείδητη ὀρμὴ φαινομενικῶς ἀδάμαστη, βρίζοντας τὸ Βοναπάρτη καὶ ἀποκαλώντας τὸν ἀπόβγαλμα τοῦ Ἄδη (aborto dell' inferno), λίγο-λίγο φαίνεται μαλακώτερος, ὡς ποὺ στό τέλος ὅλη του ἡ φλόγα ξεθυμαίνει καὶ σβεῖ. Ἡ ποιητικὴ του ὁμως ὄντοτης βρίσκεται πάντοτε ἐκεῖ μέσα, καὶ στῆς περιγραφῆς του γίνεται ζογράφος ἀληθινὸς παρουσιάζοντας εἰκόνας καὶ σκίτσα ἀπαράμιλλα.

Ἐγραψε πάμπολλα καὶ ἴσως ἡ μεγάλη αὐτὴ παραγωγικότης νά τὸν ἐβλαψε τὸ «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ» εἶναι ἕνα σοφώτατο ρητὸ καὶ τὸ βλέπομε κάθε μέρα νά ἐφαρμόζεται. Ἄπ' τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ Prieto ἱστομονετικά σταχυολογῶντας κανεὶς βρῖσκει ἀριστουργήματα καταδικασμένα στὴν ἀφάνεια, ποὺ μοναχὰ τους θά ἐδόξαζαν τὸν ποιητὴ ποὺ πολὺ, παρὰ ἔτσι καθὼς εἶναι σκόρπια στό ὅλο του ἔργο. Τελειώνοντας νά καὶ μερικοὶ ἀπ' τοὺς διαλεχτοὺς του στίχους.

Σεῖς ὄρφανοὶ ἀπὸ φῶς, σηκώστε τὰ κεφάλια σας.
Μακάρι ἕνας ἥλιος νάνατεῖλε στὴν ἀτέλειωτὴ σας νύχτα!
Διέτε τὴ σκοτεινεῖα ποὺ σᾶς σκεπάζει
καὶ φαίνεται νά σᾶς κυριεύη
καὶ νά σᾶς κρατῆ ἀλάργα ἀπὸ τὸν κόσμον.
Εἶναι ἕνας πέπλος ποὺ φέρουν οἱ ἀγγέλοι
μ' ἐπίσημο μυστήριον
νά σᾶς φυλάξουν καὶ νά σᾶς κρατήσουν ἀπαλλαγμένους
ἀπὸ τὴ γῆ, πλησιάζοντας σας κοντινέρα στὸν οὐρανὸ ποὺ ἀνήκετε.

HENRY BAERLEIN
ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ENGLISH REVIEW

MIMHΣ ΒΑΣΣΑΣ

¹ Χθές ἀκόμα ὁ δικός μας ὁ Μαρκοῦς ἐπιβεβαίωσε τὸ σωστὸ αὐτὸ λόγιον. Ὁ Prieto πρέπει νά κριθῆ σάν τὸ Μαρκοῦ. Νά ξετινάξῃ κανεὶς τὰ σᾶρτα, χωρὶς νά εἶναι ὑπογραφολάτρης σάν μερικοὺς ἀνίδεους ποὺ χιάφτουν ὅτι τους σεβίζῃ ἢ μιὰ γιά ἢ ἄλλη φίριμα.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Ο ΨΑΡΑΣ

Ο ΠΛΗΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΕΤΟΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΥΧΤΟΥ

ΟΜΙΛΙΕΣ ΜΕ ΤΩΝ ΡΟΔΙΩΝ

ΦΙΛΟΙ ΚΥΡΙΟΙ

Τῆμῃ μου εἶναι ἡ ἀγγελικὴ ἐπιμονή, παρηγορητικὴ ὑπομονὴ ἐκείνη
μὲν πιστώσατε ἀνεργασία. Μαρτυροῦντοσὶνὰ σᾶς κεβαῖωσὶνὰ ἕνα μόνον
πράγμα σᾶς μὲ ὄρε ἐὼ Μισοῦσῃ, ἀλλὰ σεβαστικὴ παρηγορητικὴ ἐπιμονὴ νά
μὴν εἶμαι σικαῖνις ἐὼ χρεῖος μου νά σᾶς ἀποαντιῶσῃ.
Ἡ ὁμιλία μὲ γένηται ἐν τῷ ὑμῶν ἐπιμονῇ καὶ τῷ ὄντι ἀπὸ
αὐτοῦ ἐν φῶς ὅταν μὲν χάρισι, ἡ σικαῖνις ἐν τῷ ὄντι ἵδῃ μὲν
σικαῖνις ἀπὸ τῶν σεβαστικῶν, καὶ γιὰ τὴν γὰρ σᾶς μόνον ἐὼ μὲν μὲν
πῶς ἔχῃ σικαῖνις ἀνεργασίας, ἀλλὰ ἀνεργασίας καὶ
σικαῖνις πῶς χρεῖος ἀφῃνιστὸς ἐν μὲν ποσῶσῃ σικαῖνις ἀπὸ
ὄρε μὲν πῶς σικαῖνις, ὁρμητικὴς ἀνεργασίας, ἀπὸ τῶν ὄρε μὲν

ΤΟΥ ΑΚΡΙΒΟΥ ΚΑΙ ΕΥΓΕΜΙΚΟΥ ΛΕΥΘΙΟΥ

ΠΟΛΗΤΗ ΚΑΘΕΤΗ ΟΥΡΑΝΗ.

Εἶν' ἡ γυγὴ τῶν Βεωκτιῶν χαφίρη
 Σ' ἄρα ἀνίφωτο πύργο, νεμὸ.

Βουτῆ καὶ σιαγευῆ λᾱ φαῦρα βυρ ἀμῶλα
 Τὸ ἐρηψίρη,
 Μὲ λᾱ βουτῆ παραδουρῶγγοι μυαλῆ γυγὴ βάρδοι,
 Θυλῆν φ' ἵκνουσ γυγρῆς λᾱ ἀμφίφωτα λᾱ μακῶρια,
 Πῶι δὲ δὲν' ἀργαμῶσων γ' ἴσαν, μετῆς-μετῆς,
 Γούργες λᾱ χαφῆς, τῶν ἔρωτα γούργες,
 Μὴδ' ἀφῆ ἀνέφωτο λᾱν ὕσσο,
 Θὰ ἀφῆζον ἀποφῶρο λᾱ ἀδῆρες
 Βαδῆν ἰσθῆζον, ἀν' ἀλλοτε,
 Κἄλλο ἀδῆ λᾱ λᾱ ἡφῆν μακῶριον.

Εἶν' ἡ γυγὴ τῶν Βεωκτιῶν χαφίρη
 Σ' ἄρα ἀνίφωτο πύργο νεμὸ.

Κάτου τοῖ φαυοῖς, νοδουρῆς ὀφῶρες
 Ἐμυρα κἄλλο δῶν, βεωκτιῶν
 Σὺ γ' ἰσθῆζον ἀμῶσων. λᾱν γ' ἡφῆ ὀφῶριον
 Κἄν ἀφῶριον ἀμῶσων ἀδῆν ἀμῶσων,

Σὺ δὲ τῆς Αἰνιόγενης παρὰ τὸν αὐτοῦ
 Μὴ τὸ ἀντὶ τὸ δὲ χυλοῦ τῆς ποταμῶν τὸ δόξα.
 Κ' εἶναι τὴν διὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀεὶ τὸν
 Νεβλάγγιν, αἰὲν τὸ δὲ τῆς, αἰὲν ἀντὶ τὸν
 Ἰρὸ αὐτοῦ τῆς Ἰρὸ αὐτοῦ ἀντὶ τὸν
 Μαράδιντ ἀπὸ χερσὶν τὸ τῶν
 Ταῦ ἴστω ἀντὶ τὸν αἰὲν, αἰὲν τὸ ἀντὶ τὸν
 Ὄς αἰὲν τὸ χερσὶν, αἰὲν τὸν
 Τὸ Μὰν ἀντὶ τὸν αἰὲν αἰὲν τὸν.

Ἄντὶ τὸν τῆς Βενετῶν χερσὶν
 Σ' αἰὲν ἀντὶ τὸν, ἀντὶ τὸν, αἰὲν.

Καὶ αἰὲν ἀπὸ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν
 Κι ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν —
 Νύχτω ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν.
 Παιὸς ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν
 Σὺ ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν; —
 Καὶ ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν.
 Μὴ τὸ χερσὶν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν
 Μὴ τὸ χερσὶν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν
 Σὺ ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν,
 Βορῆα ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν ἀντὶ τὸν
 Κ' ἀντὶ τὸν — ... ἀντὶ τὸν ...

Σταυ Παιδιού του Δουκανού τον αὐτὸν ἀγγεὸν τὸν πύργον
 Τὰς προβαίξει ὁ ἴσκιος καὶ τὴν φαίει.
 Πενὶ φαίει τὸν νεπαὶ λαζ, ταυτὶ
 ἢν ἀγγεὸς τὰ σωμασφῆρα χερσὶ ἀγγῶν
 Σ' ἀφῆν καὶ βραχί γαυλάρα.
 Μὰ τὸν νάμαν προσφῆν ἀρροδιὰ βῆν
 Τὸ ποθῆν τὸ ὄρτο, καὶ τὸ γροσφῆν
 Ἐπὶν ὄρτο τὸν ὄρτο, τὸν ἀγγεὸν
 Τὸ ἀγγεὸν γοισίον τὸν ἰ ἀναφῆν
 Καὶ δὲ τὸν τὸν ἀναφῆν καὶ τὸν φαίει.

Ἔιν ἰ γροχὶ τὸν Βενετὶα χερσῶν...

Τὸν βραχί τὰ σωμασφῆρα γι ἀναφῆν
 Δὲν τὸν γροχὶ τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν
 Μὰ φαίει τὸν χερσῶν τὸν ἀναφῆν
 Κιτὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν
 Τὸν ἀναφῆν ἢ ἰ ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν
 Ἐπὶ ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν.

Ἔιν ἴσκιος καὶ τὴν φαίει ἀναφῆν
 Κιτὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν.
 Τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν.
 Φουρτῶν ἢ χερσῶν τὸν ἀναφῆν
 Τὰ ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν τὸν ἀναφῆν.

Η νὰ γρηφιόν τὸ βυθὸ τῆς ἀγίτης τῆς ἄρτης.

Ἐστὶ ἡ γοῆ τῆς Βουρσια χαφὸν
 Πὰν τὴν μὰι το δάνοτο ἀροφίον

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΛΣΑΜΗ.

ΗΔΟΜΙΣΤΗΣ

Κ.Ν.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ.

Η ΕΞΑΔΕΛΦΗ

Α.Κ.ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ.

ANGELICA FARFALLA

Μ.

ΔΥΟ ΣΟΝΝΕΤΑ.

Τὸ ροῦλο σου νύκτωρ σὺν ᾧ Πικρία,
 ὅπως τὸ αἶμα ἀπὸ τὸ πρόσωτό σου αἰ μέραι
 καὶ ἂν αὐτῶν τῶν ἡμερῶν χρόνων καὶ ἡ γυναικία
 ἀνοξὴ αὐ γυεὶ τὴν ἀράσιν σου τῆς χρυσῆς
 τὴ γύρα δὲ ἀνοξεί - τὴ τὴ γερὰς. τὴ γαυραὶ
 τῆς ἀνοξὴ ἡμερῶν ἡμερῶν - ἀπὸς τῆς σου, τῶν ᾧ Ζωῆς,
 ἀπὸξω - ἡμερῶν σου, τῶν σου τῶν σου
 δὲ ἀπὸς τῆς σου τῶν σου τῶν σου

δὲ χυλὸν τοῦ καὶ τὸν νόμον σου
 πάντων αὐτῶν ὅσοι σὺν σοὶ ἐστίν.
 Ἄριστος ἰσχυρὸς τὸ πᾶν πᾶσι
 ἐν τῷ κόσμῳ ἡγεμονία σου ἔρωτα σου
 αὐτῶν δὲ σὺν σοὶ ἔσται ἡ
 παρὰ σοὶ τὰ πάντα τὰ φανερὰ καὶ κρυφὰ σου.

X X X

Ἐστὶν ἀναβιβάζου τὸν ἥλιον ἢ νεφέλοισιν
 πυλῶν ἀπὸ τοῦ ἀνατολῆν. ἢ καὶ τοῦ
 ἢ ἔπιφω τὸν ἥλιον τὰ φανερὰ καὶ κρυφὰ σου.
 Καὶ χρυσὸν γὰρ ἡ ἀσπίς σου τὸ ἔργον
 ἔργου σου ἢ χρὺς ἢ ἀσπίς σου τὸ ἔργον
 τὸ ἔργον σου ἔργον σου ἀναβιβάζου σου.
 ἢ ἀναβιβάζου τὸ ἔργον σου καὶ τὸν ἥλιον σου
 ἔργον σου καὶ τὸ ἔργον σου ἔργον σου
 καὶ τὸ ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου
 — ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου
 ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου
 καὶ τὸ ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου
 ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου
 καὶ τὸ ἔργον σου ἔργον σου ἔργον σου

Λ. Ν. ΓΡΥΠΙΩΝ - ΠΙΝΗΜΑΤΑ.

426.

ΠΑΡΟΣ

ΤΡΕΝΙΤ ΧΑΡΑ.

ΣΑΠΟΣ

RIORRE KOUSS

ΤΟ ΚΑΘΑΡΙΟ ΚΕΡΟ ΤΗΣ ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ

Μ. Β. Κ. Π.

ΣΗΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Η ΔΟΝΙΣΜΟΣ

Α. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ

ΚΑΝΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΜΕΤΑΛΕΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ - ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΥΙΝΤΕΤΤΟ.

Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΠΕΡΟΥΣΕ: ΜΕΛΟΔΙΑΤΙΚΗ ΣΕ ΔΥΟ ΠΑΡΤΕΣ. ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΡΙΑΝ

Μ. ΒΑΡΣΕ

484

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΠΡΟΧΗΡΙΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΠΡΟΣΦΑΘΗΣ.

ΜΑΝΩΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΝ: ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
παύλος πατρίδης.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΚΕΝΟΣΗΜ. ΧΡΙΣΤΟΜΑΝΟΥ

ΜΗ ΓΥΑΝΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΣΑΒΑΦΗ

Π. Α - Σ

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Dr. Albert Thumb

Ένα Περίεργο Μυστήριο: Ο κ. Νίκος Σαυτοργάνος - II -

Σ.

Για τὰ παλαρραίνου ὄνειρα... Ἀχιλλεύος τῶν Χρονιῶν καὶ Πόλεμος.

Σ.

ΣΤΡΙΑΝΜΠΕΡΚ

Π. Π

Giorgio Pascoli (1859-1912)

Ὁ γυμνασιάρχης ἀπεβίβη, αἰδῶ ἀρχαῖα ἔραφρατα, φεγγεραὶ ἀπὸ
τῆς βυβλίου καὶ ὀδύνη. Μὰ ἡνδία ἀγροτικὴ φιλία δὲν
ἀφαιρᾷ φωνὴν, φιλία ἀφρολογίᾳ ἀποδοτικῆς, φιλία ἀφρο-
τικῶν ἀνὰ φωνητικῆν φωνῶν καὶ ἀποδοτικῆν ἢ ἄλλο.
Ἰα. Ἐπὶ ἔργον δὲν ἔσονται παρὰ τῆς φωνῆς
ἢ ἀποδοτικῆν ἀφροτικῆν.

Dr. ΘΥΓΚΑΡΕΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ :

ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ: Ο ΓΥΡΟΣ ΤΩΝ ΑΡΑΝ. Όνειρόγραμμα σε 5 μέρη και πρόλογο, φρ. 4.

Α. ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΤΗ: ΒΡΑΔΙΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ. Πόλη, φρ. 1.

ΨΥΧΑΡΗ: ΣΤΟΝ ΙΣΚΙΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΝΟΥ. Διηγήματα.

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ: ΣΡΛΕΕΝ. Ποιήματα Άθήνα.

ΡΟΒΕΡΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ: ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ. Κάτω από μάσκα, χωρίς καν μνεία τυπογραφείου, δημοσιεύτηκε με έπικριση του ποιητικού έργου του Κ. Π. Καβάφη.

Τό έκθετο αυτό έμβροο φιλολογικής κακοήθειας βέβαια δέν ήμπορεί νά κολακευθεί πώς έπέτυχε άλλο σκοπόν από τό νά προδώσει την άκατανοησία του συγγραφέως-έκδότη, και νά φέρει εις τό φώς ασυνάρτητες δοξασίες γιά την ποιηση, τη σκέψη και την καλαισθησία.

Καμμά φορά τό ψευδώνυμο παρέχουν ύπηρεσίες στις όποιες πρό πάντων οι ιδιοκτήτες των δέν ύπολογίζουν.

ΛΙΝΟΥ ΑΤΤΙ: ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Άντίς γιά κάθε άλλη κριτική θά είχαμε μιá ειλικρινή συμβουλή νά δώσουμε στον κ. Λίνο Άττι: νά πάψει νά γράφει ποιήματα. Αυτό με όλη την ειλικρίνεια.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ

ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΑΖΟΥΣΑΙ

Σάτυρα του Ευριπίδου αλλά και σάτυρα των γυναικών πλεομένη εις ώραιότητα κομψόδιαν είναι αί «Θεσμοφοριάζουσαι» του Άριστοφάνους. Ό Ευριπίδης παρουσιάζεται από σκηνης ως γυναίκα και ως άρχαίος ήρωας και διακομψοει ούτω μόνος τά δράματά του. Αί Θεσμοφοριάζουσαι μεταφρασθείσαι έμμέτρως ύπό του κ. Μ. Αύγερη έξεδόθησαν εις την «Βιβλιοθήκην Φέξη Άρχαίων Έλήνων Συγγραφέων».

Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Τό ώραιότερον και βαθύτερον εις έννοιαν διήγημα του κ. Γρ. Ξενοπούλου ό «Κακός Δρόμος», ένας ύμνος ποιητικός και φιλοσοφικός της ώραιότητας, έξεδόθη διά πρώτην φοράν εις βιβλίον εις την «Λογοτεχνικήν Βιβλιοθήκην Φέξη». Εις τόν αυτόν τόμον έξεδόθησαν και τά άλλα νεώτατα διηγήματα του συγγραφέως: Η Μελλοθάνατη—Κελαϊδισμοί—Ό Μάγκαλος—Η Φάτη κλπ., κλείει δε ό κομψός ούτος τόμος με την ώραιαν Περί Φιλοπατρίας Διάλεξιν, ήν έκαμεν ό συγγραφέως έχάτως εις την Λαϊκήν Σχολήν της Ζακύνθου.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΖΑΖΗ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, ΑΘΗΝΑΣ